

Лін

Газета творчай інтэлігэнцыі Беларусі

Літаратура
і мастацтва

ISSN 0024-4686

№ 18 (4664) 4 мая 2012 г.

Міхась ПАЗНЯКОЎ

Ветэранны

Адыходзяць...

Так мала ў страй

Ветэранаў — сыноў Перамогі,
Назаўсёды ў былыя бай
Клічуць іх баявыя дарогі.

Адыходзяць...

За праўду сваю

Пастаяць з маладымі
сябрамі,
Што ў атаках палеглі
ў зямлю,
Каб яна расцвітала садамі.

Адыходзяць... І звон медалёў
Замаўкае, нібыта адвага,
Што на тысячах спела палёў
Ад ускрайніх Масквы
да Рэйхстага.

Адыходзяць... Няўмольна,
без слоў...

Толькі рана ўсміхаца
з надзеяй
Безаблічных і змрочных часоў
Крывасмокам, дзялкам,
ліхадзеям.

Адыходзяць... А бітва ідзе —
За сумленнасць,
свято Перамогі,
Толькі вераць: жахлівай бядзе
Не бываець!
Хоць не тояць трывогі.

Адыходзяць...

Да спраў найсвятых

Зноў трymаецца моладзь
упарта,
Гэта ўнукі і праўнукі іх
Заступаюць на верную
варту.

5 мая — Дзень друку

Напярэдадні свята ў нашай краіне праішла XVI Міжнародная спецыялізаваная выстаўка "СМІ ў Беларусі", падведзены вынікі Нацыянальнага конкурсу друкаваных сродкаў масавай інфармацыі "Залатая Піцера".

На здымку: міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусь Алег Праляскouski і першы намеснік Кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандр Радзікоў на адкрыціі выстаўкі "СМІ ў Беларусі".

Урок гармоніі

Арцём КУМЕЛЬСКИХ,
фота аўтара

Толькі дзве карціны — але ж якія! — прадстаўляе Нацыянальны мастацкі музей Беларусі на выстаўцы "Песняры зямлі беларускай", прымеркаванай да Года кнігі і прысвечанай 130-годдю з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа.

У экспазіцыі — партрэты асоб, знакавых для нашага народа, для гісторычнага лёсу Беларусі, яе дзяржаўнасці, развіцця літаратуры і нацыянальнай культуры ў цэлым. Гэта ўжо хрестаматыйныя жывапісныя палотны "Янка Купала" (1981) і "Якуб Колас" (1982), якія стварылі выдатныя беларускія мастакі Міхail Савіцкі.

Адкрывалася выстаўка ў нязыкы для сталічных вернісажаў ранішні час. І публіка прыйшла незвычайная: навучэнцы мінскай гімназіі № 31, інструментальныя калектывы і салісты мінскай ДМШ № 10 імя Я. Глебава, настаўнікі, дэпутаты Мінскага гарсавета, прадстаўнікі гарадскога выканавчага камітэта. Свято сонечнага веснавога ранку, што напаўняла прастору выставачнай залы, камернае гучанне струннага троя, простирае пазбаўленыя

Трыа саксафаністаў — свежая фарба ў палітры вернісажу.

У экспазіцыі — партрэты асоб, знакавых для нашага народа, для гісторычнага лёсу Беларусі, яе дзяржаўнасці, развіцця літаратуры і нацыянальнай культуры ў цэлым. Гэта ўжо хрестаматыйныя жывапісныя палотны "Янка Купала" (1981) і "Якуб Колас" (1982), якія стварылі выдатныя беларускія мастакі Міхail Савіцкі.

Адкрывалася выстаўка ў нязыкы для сталічных вернісажаў ранішні час. І публіка прыйшла незвычайная: навучэнцы мінскай гімназіі № 31, інструментальныя калектывы і салісты мінскай ДМШ № 10 імя Я. Глебава, настаўнікі, дэпутаты Мінскага гарсавета, прадстаўнікі гарадскога выканавчага камітэта. Свято сонечнага веснавога ранку, што напаўняла прастору выставочнай залы, камернае гучанне струннага троя, простирае пазбаўленыя

ны прыклад ушаноўвае запавет класікаў: любіць, берагчы мову народа. Юныя дэкламаторы старанна рыхтаваліся да выступлення ў музеі. Вершы выбіралі самі, звязтаючы ўвагу і на зборнікі, якія педагогі рабілі для пазакласнага чытання. Вучні апінуліся ў цэнтры не толькі яркай, але і пазнаваўчай падзеі. Што ж, так заўсёды бывае, калі сустракаюцца паэтычнае слова, музыка і выяўленчае мастацтва.

Між іншым, начальнік упраўлення культуры Мінскага гарвыканкама Віталіна Рудзікова паведаміла, што палотны, на якіх М. Савіцкі перадаў сваё захапленне вялікім паветамі, будуть дэманстравацца ў зале імяннай галерэі майстра, якую хутка адкрыцца ў Мінску.

Час чытаць!

Пад такім дэвізам праішоў VII Санкт-Пецярбургскі міжнародны кніжны салон. На форум не ўпершыню завіталі гасці з Беларусі: старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец, генеральны дырэктар ААТ "Белкніга" Аляксандар Вашкевіч, прадстаўнік выдавецтваў "Мастацкая літаратура", "Пачатковая школа", "Беларуская энцыклапедыя імя Петруса Броўкі", газеты "Літаратура і мастацтва". Усяго ж Форум, арганізатарамі якога выступілі Расійскі кніжны саюз, ЭкспоФорум і кіраўніцтва горада, сабраў звыш 250 удзельнікаў з розных краін свету.

VII Санкт-Петербургский международный книжный салон

Коласа, Быкава, Шамякіна, то мы імкнёмся прапагандаваць творчасць мадыых. Мы "вывозім" не толькі класікаў. Акрамя таго, расійскі чытак моцна цікавіць нашай вучэбнай літаратурай. Кнігі беларускіх выдавецтваў з'яўляюцца ў кнігарнях Расіі. Аднак найперш мы скіраваныя не на імгненны прыбытак, а на сур'ёзага чытача!"

"Сёння пісьменнік вымушаны сам гандляваць уласнымі кнігамі. Гэта няправільна, але так вымагае час. У нас бывае, што пра кнігу, якая выйшла ў Санкт-Пецярбургу, у Маскве нікто не ведае. Што да беларуска-расійскіх літаратурных сувязей, то мы гатовыя перакладаць сваіх калег, шукаць фінансаванне для выдання агульных кніг", — прызнаўся старшыня Санкт-Пецярбургскага аддзялення Саюза пісьменнікаў Расіі паэт Барыс Арлоў.

Думкі пра неабходнасць узаемаперакладу і супрацоўніцтва выказваліся на круглых столах з удзелам замежных творцаў. Прадстаўніца Сербіі, перакладчыца і прафесар філософіі Драгінья Рамаданскі прапанавала калегам дасылаць свае творы для публікацыі і распавяляла пра станоўчыя вопыт венгра-сербскага саўтартства.

Як адзначыў старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец, падобны форум — гэта яшчэ адзін крок насыстэрчы адно аднаму. "У нас аднолькавыя проблемы. І мы разам можам паклацціца пра пошуки новых імянаў у літаратуре, пра нашае прадстаўніцтва ў інтэрнэце і выданне новых кніг. Галоўнае, каб выдаўцы падтрымлівалі нашу мастацкую літаратуру".

Старшыня беларускай пісьменніцкай арганізацыі ўзнагародзіў самых выбітных прадстаўнікоў расійскага пісьменства. Аляксандар Вашкевіч, прадстаўнік выдавецтваў "Мастацкая літаратура" Уладзіслаў Мачульскі адзначыў, што асноўная мэта прыезду — сустэрчы з расійскімі выдаўцамі і кнігарасплюсдзяжальнікамі, якія імкнутьца да супрацоўніцтва, а таксама заключэнне новых пагадненняў. "Мы імкнёмся знаёміць расійскага чытача з беларускай літаратурой. Для прыкладу, многія айчынныя аўтары спачатку выдаўцца ў нас, а праз год, скажам, у Маскве. А мая мэта — каб нашы літаратары выдаваліся ў беларускіх выдавецтвах, а мы іх кнігі будзем распаўсюджвацца далей, у тым ліку і на расійскіх рынках. Калі сёня больш ведаюць Купалу,

Пра іншыя цікавыя падзеі VII Санкт-Пецярбургскага міжнароднага кніжнага салона "ЛіМ" распавядзіце наступных нумарах.

Таццяна СІВЕЦ

Пункірам

✓ Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў удзельнікаў заслужанага аматарскага калектыву Беларусі ансамблю танца "Радасць" Брэсцкага гардскага Дома культуры з 50-годдзем з дня заснавання. "Ваш славуты калектыв стаў мастацкай візітнай карткай Брэсцкай вобласці ва ўсёй Беларусі і далёка за яе межамі", — адзначыў Кіраўнік дзяржавы.

✓ Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народнага артыста Расійскай Федэрациі Філіпа Кіркорава з 45-годдзем. "Мы ўдзячныя вам за сяброўскія адносіны да нашай краіны і вялікую дапамогу маладым артыстам", — сказана ў віншаванні.

✓ Пад старшынствам міністра культуры Беларусі Паўла Латушкі адбылося пасяджэнне арганізацыйнага камітэта па падрыхтоўцы і правядзенні IX Рэспубліканскага фестывалю нацыянальных культур. Былі разгледжаны вынікі правядзення абласных і мінскага гардскога тураў фестывалю. Заключныя мерапрыемствы форуму запланаваны на праўнікі 1 — 3 чэрвеня ў Гродне. Рэспубліканскім журы для ўдзелу ў іх адабраны 984 прадстаўнікі 33 нацыянальнасцей.

✓ У адпаведнасці з загадам міністра культуры Беларусі Паўла Латушкі на пасаду прэс-саракара Міністэрства прызначана Юлія Віскуб. Прафесійны журналіст, яна працавала раней у аддзеле сувязей з грамадскасцю Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

✓ У будынку Міністэрства інфармаціі Беларусі адкрылася выстаўка сатырычнай і гумарыстычнай графікі вядомага мастака Сяргея Волкова "З "Вожыкам" па жыцці".

✓ Пераезд Мінскай духоўнай акадэміі з Жыровіч у Мінск чакаецца ў гэтым годзе. Яна будзе размяшчацца каля Свята-Духава кафедральнага сабора ў раёне Нямігі.

✓ Мемарыяльная дошка памяці народнай артысткі Беларусі Ганны Абуховіч адкрыта ў Мінску па вуліцы Леніна. Актрыса іграла на сцэне Нацыянальнага дзяржаўнага драматычнага тэатра імя М. Горкага, была куміром некалькіх пакаленняў мінскіх тэатралаў, яе творчасць увайшла ў залаты фонд беларускага мастацтва.

✓ Паводле вынікаў конкурсу на самы арыгінальны, яркі і запамінальны сімвал "Даждынак-2012", якія пройдуць у Горках Магілёўскай вобласці, перамагла скульптурная кампазіцыя "Тарас на Парнасе" Сяргея Сотнікаў. Мяркуецца, што адлітую ў бронзе скульптуру адкрытоць у час святкавання ў цэнтры Горак.

✓ Лепшыя ўрокі беларускай літаратуры, прысвечаныя творчасці Янкі Купалы і Якуба Коласа, будуць вызначаны падчас конкурсу для настаўнікаў школ Мінскай вобласці "Пад знакам Купалы і Коласа". Конкурс закліканы выявіць таленавітых педагогаў Міншчыны і папулярызаваць беларускую книгу. Яго вынікі будуць падведзены ў сярэдзіне мая.

✓ Афіцыйнае адкрыццё Нясвіжскага палацава-паркавага комплексу адбудзеца ў чэрвені гэтага года. Рэканструкцыя палаца вядзеца з 1998 года. Большасць адрестаўраваных залаў ужо даступная турыстам. Сёлета ў сценах палаца пройдзе больш як 50 мерапрыемстваў, у тым ліку вечары оперы, якія стануть традыцыйнымі для старажытнага Нясвіжа.

Падрыхтавала
Ірина АЛЯКСАНДРАВА

Конкурсы

Узнагарода для прафесіяналаў

Урачыстая цырымонія ўзнагароджання лаўрэатаў VIII Нацыянальнага конкурсу "Тэлевяршыня" адбылася ў Беларускім дзяржаўным музычным тэатры. У гэтым годзе памятныя статуэткі былі ўручаны пераможцам у 21 намінацыі. За права называцца лепшымі спаборнічалі 32 айчынныя тэлекампаніі, якія падалі на конкурс 214 заявак. Як призналіся члены журы, з кожным годам тэлепрадукцыя становіцца ўсё больш яркай і цікавай, дэманструе больш высокі прафесійны ўзровень аўтараў. І гэта не можа не радаваць.

Ірина МАСЛЯНІЦЫНА,
фота БелТА

Тое, што цырымонія праходзіла на сцэне Беларускага дзяржаўнага музычнага тэатра, павінна было неяк адбіцца на яе сцэнары. І сапраўды, гучала музыка, уручэнне статуэтак пераможжалася яркімі нумарамі са спектакля "12 крэслаў" у выкананні балетнай часткі трупы тэатра, мюзікла "Чыкага" і нават з класічнай кальманаўскай "Сільвы". Выходзіла на сцэну праслаўленая прымадонна Наталля Гайда і нават дырэктар тэатра Аляксандр Пятровіч. Аперэтачнымі героямі, якія жартуюць, нечакана і таямніча знікаюць са сцэны, пераапранаюцца ў зіхатлівія тэатральныя строі і нават спрабуюць танчыць, выглядалі і вядучыя вечара Ірина Ханунік-Рамбальская (СТВ), Дзяніс Дудзінскі ("Беларусь 1") і Дзмітрый Шунін (АНТ). Сцэнічнае дзеянне было добра прадумана і з густам выканана. Афіцыйнае мерапрыемства ператварылася ў шоу, і гэта спадабалася, здаецца, і намінантам, і гледачам.

Лепшай інфармацыйнай праграмай былі названы "Нашы навіны" ("Беларусь 2").

Сярод рэгіональных навасных праграм перамаглі маладзечанская "Навіны. Час мясцовы". Лаўры лепшай гра-

На ўручэнне галоўнай статуэткі "Тэлевяршыня" праекту "Я спяваю!" прыехалі Саша Лакціёна і Набіль Зарук — пераможцы двух сезонаў дзіцячага конкурсу.

мадска-палітычнай (публіцыстычнай) праграмы падзялілі "Клуб рэдактараў" ("Беларусь 1") і "Беларусь сёння" ("Мір"). Лепшым культурна-асветніцкім абвешчаным праграмам "Культурныя людзі" ("Беларусь 1"), музычна-забаўляльным — "Эстрадны кактэйль" ("Беларусь 2"), а спартыўным — "Прафесійны бокс" (СТВ). Лепшай праграмай для дзяцей і юнацтва — "Дзеці новага пакалення" ("Беларусь 1").

Самым цікавым дакументальным фільмам года журы назвала працу рэжысёра А. Лескіна "Місія сакрэтная:

гісторыя знешніяй разведкі Беларусі" (СТВ), хаця вылучыць сярод намінантаў лепшага ў гэтым годзе было надзвычай цяжка, бо айчынная тэледакументалістыка, безумоўна, набыла "другое дыханне", стаўшы больш вострай, цікавай і глыбокай. А вось лепшая сацыяльная рэклама была вызначана амаль без хістаннія — тэлекампанія "Ваен-ТВ" зрабіла сапраўды дзеясную для моладзі рэкламу службы ў арміі — "Прызыў-2011. Паркур" (рэжысёр А. Манікала). Лепшы тэледызайн мае "Місія-2011" (СТВ).

За падзеяй

Караблікі «Маладосці». Шчаслівага плавання!

27 красавіка ў межах выстаўкі "СМІ ў Беларусі" ў Футбольным манежы прайшла акцыя "Караблікі «Маладосці»", арганізаваная рэдакцыяй часопіса "Маладосць" пры падтрымцы Тэатра юнага гледача.

Выбраць свой караблік, створаны з часопіснага ліста, і атрымаць такім чынам дзве старонкі часопіса ў падарунак, а калі паашанцуе, то і прыз — запрашальнік на дзве асобы ў ТЮГ на адну з майскіх пастановак, — такія ўмовы зацікавілі шматлікіх наведвальнікаў стэнда, ля якога ўвесь час распавядалася пра часопіс, яго аўтараў і творы — надрукаваныя і запланаваныя.

Рэдакцыя не магла не выкарыстаць магчымасць асабістага пазнаёміцца з пастаяннымі чытчыкамі часопіса, пачуць меркаванні пра яго напаўненне, а таксама заахвоціць "новен'кіх": стылістка была арганізавана падпіска на чэрвеньскі нумар, прысвечаны юбілею Янкі Купалы. У прыемным чаканні развітваліся з супрацоўнікамі рэдакцыі новыя падпісчыкі: не толькі "лірыкі" — студэнты філфака, але і "фізікі" — моладзь тэхнічнай накіраванасці, а таксама людзі паважанага ўзросту і нават сем'і — муж і жонка з Мінска, мама, тата, і дачка з Бярозы. Два хлопцы аформілі на дваіх трох падпіскі: для сябе і сябруючы з Асіповіч. Атмасфера прости натхняла на добрыя ўчынкі.

Ля стэнда можна было паслуhaць вершы — іх чытали са мінаведвальнікі, — а таксама сфатографавацца на памяць з часопісам у руках, прычым гэтыя "неспадзянкі" не былі запланаваны арганізаторамі, а мелі такі ж стыхійныя характар, як... мора, па якім плыўвучы караблі. А часопіс "Маладосць" і ёсць "карабель" у вялікім моры літаратуры — прыгожы, горды, непатапляльны. Шчаслівага плавання!

Аксана ДЭМСКАЯ

Водгалас

Тэатральныя трывумфы

Спектаклі паводле драматычных твораў беларускіх пісьменнікаў ўсё часцей прыціняюць увагу замежных аматараў тэатра. Зусім нядыўна на Міжнародным фестывалі тэатральнага мастацтва "Смаленскі каўчэг" у Расіі гран-пры была адзначана пастаноўка Смаленскага драматычнага тэатра імя А. Грыбаедава "Эцыоды какання" паводле п'есы Алены Папоўай. Гэта работа нашага земляка, рэжысёра А. Манікала.

Спектакль "Дамоў!", пастаўлены на сцэне Нацыянальнага археалагічнага музея-заповедніка Смаленска, атрымала ўдзел Гомельскі падзейніцтва Баркоўскага тэатру. Акрамя гэтага, пастаўлены на сцэне Нацыянальнага археалагічнага музея-заповедніка Смаленска, атрымала ўдзел Гомельскі падзейніцтва Баркоўскага тэатру.

Спектакль "Дамоў!", пастаўлены на сцэне Нацыянальнага археалагічнага музея-заповедніка Смаленска, атрымала ўдзел Гомельскі падзейніцтва Баркоўскага тэатру. Акрамя гэтага, пастаўлены на сцэне Нацыянальнага археалагічнага музея-заповедніка Смаленска, атрымала ўдзел Гомельскі падзейніцтва Баркоўскага тэатру.

Спектакль "Дамоў!", пастаўлены на сцэне Нацыянальнага археалагічнага музея-заповедніка Смаленска, атрымала ўдзел Гомельскі падзейніцтва Баркоўскага тэатру. Акрамя гэтага, пастаўлены на сцэне Нацыянальнага археалагічнага музея-заповедніка Смаленска, атрымала ўдзел Гомельскі падзейніцтва Баркоўскага тэатру.

Спектакль "Дамоў!", пастаўлены на сцэне Нацыянальнага археалагічнага музея-заповедніка Смаленска, атрымала ўдзел Гомельскі падзейніцтва Баркоўскага тэатру. Акрамя гэтага, пастаўлены на сцэне Нацыянальнага археалагічнага музея-заповедніка Смаленска, атрымала ўдзел Гомельскі падзейніцтва Баркоўскага тэатру.

Ірина СЛАНІМСКАЯ

Літабсягі

Крылы за спінай

Паэтычны спектакль “Прыпадаю да нябёс...”, прысвечаны самай “празрыстай”, “звонкай”, “веснавой” беларускай паэтэсе XX стагоддзя Яўгеніі Янішчыц, прадставілі аматарами прыгожага Дзяржаўны музея гісторыі беларускай літаратуры і Беларускі паэтычны тэатр аднаго акцёра “Зыніч”.

Ірына МАСЛЯНЦЫНА,
фота Валерыя Сібрыкава

Шлях, абраны тэатрам “Зыніч”, напэўна, самы складаны для артыста. Утрымліваць увагу гледача гадзіну, паўтары, дзве практична толькі пасродкам маналога можа далёка не кожны выкананыца. Паміж глядзельнай залай і сцэнай, якой бы па памеры і аддаленасці яна ні была, усё роўна існуе пэўны бар’ер, пераходзіць які для артыстаў, занятых у звычайнім спектаклі, як быццам бы і не авалязкова. Аднак у выпадку, калі на сцэне — толькі адзін акцёр, ён проста павінен адчуць гэтую нябачную энергетычную мяжу, увайсці-акунуцца з галавой у аўру залы і працягнуць

гледачам, як самым блізкім і самым правераным сябрам, сваю душу на далонях.

Выканануца спектакля пра Яўгенію Янішчыц, заслужаная артыстка Беларусі Ларыса Горцава, распачала сваю размову з гледачамі так, як быццам бы зусім і не збиралася пераўласабляцца, як быццам бы проста прыйшла на вечарыну памяці сваёй “зорнай” знаёмай. Яна расказала пра дом, у якім жыла ў дзяцінстве і з якога да яе засялення з’ехала Яўгенія Янішчыц. Гэта быў светлы і ўтульны, ўпрыгожаны добраў дом. Няхай бы Жэнія ніколі не пакідала яго, бо тая кватэра, якая прывабіла паэтку сваёй сучаснай планіроўкай і прасторай, паволі высушыла яе і, урэшце, нейкім містычным шляхам узяла

яе жыццё... Паэтка не ведала, што новае яе жыццё пабудавана на быльх могілках, там, дзе, згодна з паданнем, была пахавана няўдалая руская царыца Марына Мнішак...

А пасля гэтага даверлівага аповеду раптам неяк нечакана “нахлынулі” вершы. Жэніны. Светлыя, напісаныя “на мове ручая”, і задумліва-шчымлівія пра вяртанне “туды, дзе яшчэ не была”, і цяжкія, прарочыя, у якіх кружыць “чорны воран над белаю ружаю”. І гэта быў лірычны аповед пра дзяўчынку, якая нібы частка лясоў, ручайнікі і кветак. І пра дзяўчыну, якая мроіць пра каханне, углядаючы ў рачны туман. І пра жанчыну, якая збірае сэрца па кавалках з-за няздзейненага шчасця. Мянняўся твар у артыст-

Сцэна са спектакля.

кі, і становілася яна, старэйшая за паэтку, што пакінула жыццё так рана, раптам падобнай да Яўгениі, яе аднагодкай. І ўпадабляліся руکі крылам — tym самым, якія так часта сустракаюцца ў вершаваных радках Янішчыц, tym самым, якія, пэўна, анёльскія, цяпер — за спінаю ў паэткі...

Як добра, як арганічна гучыць вершы ў сценах музея гісторыі літаратуры! Присутнны ад усяго сэрца дзякавалі яе арганізаторам.

З-пад пяра

► Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П. Машэрава атрымаў надзвычай каштоўны падарунак — больш як 300 кніг з асабістай бібліятэкі Марка Шагала і копіі яго лістоў да сябра, тэатральнага мастака Міціслава Дабужынскага, былі перададзены ўніверсітэту Домам рускага замежжа імя А. Салжанцына ў рамках спецыяльнай праграмы кніжнай дапамогі. Раней Дом рускага замежжа перадаў калі дзвюх тысяч каштоўных кніг Нацыянальнай бібліятэцы ў Мінску, Магілёўскуму і Гомельскому ўніверсітэтам.

Лізавета ВІХУРА

► Конкурс “Ало, мы шукаем вэб-журналіста” праводзіўся сярод таленавітай моладзі, членай клуба “Проба пяра” ў рамках XVI Міжнароднай спецыялізаванай выстаўкі “СМІ ў Беларусі” і XIX Міжнароднай спецыялізаванай выстаўкі і кангрэсу тэлекамунікацыях, інфарматычных і банкаўскіх тэхналогіях “ТИБО-2012”. Найбольш краётым і самастойным у зборы інфармацыі для прапанаваных журналісткіх заданій аказаўся дзесяцікласнік Андрэй Мажэйка. Другое месца дасталося восьмікласніку Антону Мілюту. Трэцяе падзялілі паміж сабой восьмікласніцай Ілонай Драздовіч і Юліяна Кажапенка. Пераможцы атрымалі граматы, сувеніры ад рэдакцыі газеты “Знамя юношты” і рэкомендациі для паступлення ў Інстытут журналістыкі БДУ.

Аляксей ГАРБУНОЎ

Малюнак 18-гадовага Самета Алкана з Турцыі (дыплом II ступені).

дэкаратыўны сюжэт “Ягады дзяяўбе” атрымаў дыплом II ступені... Калі цікава, чым вылучыліся мастакі з Ляхавіч, Баранавіч, Гродна, Слуцка, Салігорска, чым уражвае адзінчаная дыпломам I ступені “Свежая прэса” адзінца цагігадовай Вікторыі Грыгор’евай з расійскай Гатчыны — паспяшайтесь на выстаўку! Яна працуе па 5 мая.

Артлінія

Мірныя, прости, родныя

На шырокім абсягу сталічных выставак гэтая ўспрымаецца як самая пазітыўная. Тут экспануюцца лепшыя творы таленавітых дзяцей і маладых мастакоў з 15 краін — удзельнікаў VII міжнароднага конкурсу жывапісу і графікі “На сваёй зямлі”. З якім захапленнем глядзяць яны на свет, як шчыра дзелянца сваімі назіраннямі, як умеюць здзіўляцца і радавацца жыццю на сваёй зямлі!

А пры гэтым — здзіўляць і радаваць навакольных.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ,
фота аўтара

Журы конкурсу (мастакі ды педагогі з Беларусі, Грузіі, Польшчы, Расіі, Украіны) разгледзела тысячи работ, выкананых і трохгадовымі вундэркіндамі, і школьнікамі-студыятамі, і нават пачаткоўцамі-прафесіяналамі, якія вучаныца ў профільных ВНУ. Былі вызначаныя творы-пераможцы, якія сярод лепшых конкурсных работ экспануюцца сёння ў мастацкай галерэі “Універсітэт культуры”. Арганізатары выстаўку “На сваёй зямлі” трох міністэрстваў Рэспублікі Беларусь: адукацыі, культуры, прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя, а таксама БДУ культуры і мастацтваў і грамадская арганізацыя “Беларускі зялёны крыж”.

Тут прадстаўлена 486 твораў, выкананых у розных тэхніках аўтарамі з Арменіі, Балгарыі, Грузіі, Інданезіі, Індыі, Ірана, Казахстана, Кітая, Латвіі, Польшчы, Расійскай Федэрациі (ад Сочы да Іркуцка, ад Ленінградскай вобласці да Сахаліна, ад Масквы да Пермі, ад Уфы да Крас-

наярска), Тайланда, Турцыі, Украіны, німала работ з Беларусі. Кожная кампазіцыя прыцягвае ўвагу чымсьці адметным: непаўторнымі каларытам, чысцінёй і прыгажосцю фантазіі, эмацыйнасцю, дасціпнасцю сюжэта. Незалежна ад узросту, аўтары знаходзяць крыніцу натхнення ў самім жыцці, у гульнях, казаках і снах. Малююць свяякоў, сямейнае свята з пачастункам і час калыханкі, дрэвы ў дворыку за вокнамі, успамін пра летнюю вёску, гурму сабору на снежных горках і ўсходні базар, кветкі, коней, птушак, сваіх катоў ды сабак, улюбёныя цацкі, міфалагічных істот. Вобразы прости і родныя, мірныя і напоўненныя вялікім гуманістычным сэнсам...

Дзяvezіціадовая Аліна Камароўская з Клімавіч (выкладчык І. Міцькіна) атрымала дыплом I ступені за панарамны графічны пейзаж “Ранак у Магілёве”. Кранальны малюнак “Зараз адрамантую, альбо Слава сантэхніку” трываліцца цагігадовага Арицёмы Глогава з Салігорска (выкладчык А. Панкрацьеў) адзначаны дыпломам III ступені. Шасцігадовы мазыранін Андрэй Пальгун (выкладчык С. Купрыянова) паказаў сябе як арыгінальны каларыст і за-

дэкаратыўны сюжэт “Ягады дзяяўбе” атрымаў дыплом II ступені... Калі цікава, чым вылучыліся мастакі з Ляхавіч, Баранавіч, Гродна, Слуцка, Салігорска, чым уражвае адзінчаная дыпломам I ступені “Свежая прэса” адзінца цагігадовай Вікторыі Грыгор’евай з расійскай Гатчыны — паспяшайтесь на выстаўку! Яна працуе па 5 мая.

Повязі

Магія японскага слова

Цікавым творчым мерапрыемствам Беларускага таварыства дружбы і культурынай сувязі з замежнымі краінамі стала вечарына, на якой японская пісьменніца Ёка Тавада чытала свае вершы і прозу на японскай мове.

прыз Кунзо для пачынаючых пісьменнікаў. Яна таксама з’яўляецца лаўрэатам японскай літаратурнай прэмii Рунаскэ Акутагавы.

Доўгі час пісьменніца вывучала рускую і нямецкую мовы, асаблівасці єўрапейскай літаратуры.

— Пасля заканчэння ўніверсітэта Васэда па спецыялінасці “Руская літаратура” падехала ў Германію, дзе і пачалася моя плённая творчая работа, — расказала Ёка Тавада.

Аповесць “Сабачая нявеста” ў 1993 годзе была перакладзена на рускую мову ды надрукавана ў

часопісе “Замежная літаратура”. Перакладчыкам стаў адзін з рэдактараў гэтага часопіса Барыс Акунін.

— Калі пішаши іерогліфамі або лацінкай, заўважаеш прыліў немагчымага натхнення, што прымушае ісці на розныя эксперыменты ў літаратурнай творчасці, — распавяяла пісьменніца. Напрыклад, пішу па-німецку, але іерогліфамі.

Вядомым жанрам у японскай паэзіі з’яўляецца хайку, які пішацца ў трох радкі і без рыфмы. Асноўнае ў такіх вершах — злаўіцца пэўны момант і перадаць

пачуцці, убачыць у гэтым прыгажосць. Таму аўтару даводзілася шмат падарожнічаць, каб убачыць незвычайнасць рэчаў і парыўнаць з іншымі. Асноўная тэматыка яе вершоў — каханне, сяброўства, прырода.

Часовы Павераны ў справах Японіі ў Рэспублікі Беларусь Сігэхіро Міморы грунтоўна распавеў, што ўяўляе сабой японская культура, якое вялікае мае значэнне, і дадаў некалькі слоў пра творчасць знакамітай японскай пісьменніцы Ёка Тавада, чые кнігі, напісаныя па-японску і па-німецку, перакладзены на іншыя мовы.

Варта спадзявацца, што ста-сункі паміж беларускім і японскім народамі ў галіне літаратуры стануть больш трывалымі і плённімы.

Персанальная выстаўка “Краівіды роднага Палесся” мастака Генадзя Чачанкова прыйшла ў карцінай галерэі Хойніцкага раённага краязнаўчага музея. Экспазіцыя прысвечана 26-й гадавіне катастроfy на Чарнобыльскай АЭС. Усе 32 палатны — пейзажы і нацюрморты — прадстаўляюцца некалі квітнеючы куточак паднёўтай Беларусі, які ператварыўся ў зону ачужэння і адсялення. Тут і цяпер вельмі прыгожа, але гэтая прыгажосць недаступная для сувірання. Па-ранейшаму нясе свае воды Прывіць — яе мастак адлюстрывае у чатырох карцінах, ва ўсе паравіны года. Па-ранейшаму цвітуць званочкі і ландышы, а лясы багатыя на свае дары і, здаецца, сама паветра насычана пахам духмянага травастаю.

Клаўдзія БОСАК

Анжэла МЕЛЬНІКАВА

Гэтае ціхая бачыцца як не карпаратыўная, не “раскрученая”, не эпатажная. Яна пазбягае мітуслівага.

Творы Марыі Вайцяшонак (зборнікі прозы “Сярод блізкіх людзей”, “Жанчына перад люстэркам”, “Сад нявіннасці”, “Кола”, вершаў “Серпень” і “Асадніца”) — з тых, што дазвалююць задумашца, дапамагаюць знайсці адказы на пытанні: што ў жыцці галоўнае, а што другаснае, як будаваць свае адносіны з людзьмі, у чым шукаць радасць. Для мяне яны — як духоўнае чытанне. У іх прысутнічае Сапраўднае. Хіба не зачэпяць словаў: “...як пераймаеш ва ўлонні матчына падабенства, самоту ейных вачэй” (“Сем багавіц шчасця”), “...кожная жанчына ад самай калыскі да самай смерці — “цяжарная”, яна вякімі стварае вакол сябе зусім інакшы сусвет” (“Амарыліс”).

Каб здолець сказаць сутнасце, трэба, каб за душой нешта было, трэба шмат перажыць. Марыі Вайцяшонак дадзены быў надзвычай трагічны досвед. Вядома, што духоўны рост чалавека адбываецца праз пакуты. У сваіх інтэрв’ю пісьменніца гаворыць: “Лёс, жыццё — гэта школа, навука, ён даеца дзеля развіцця душы”, “я не адракаюся ад самай маленъкай чалавечай ролі, бо нам даеца плоцкае сэрца замест каменнага не толькі дзеяля нас саміх”. Духоўны змест твораў, здольнасць з болю нарадзіць любоў — предмет асобнай гутаркі. Дакладна выказаўся на гэты конт С. Аверынцаў: “В чём же ёщё вековечная суть назначения поэта, если не в том, чтобы перед лицом ужаса обрести не черноту, а целеніе, не сарказмы, а псалом, не хулу, а хвалу?” У творах — своеасаблівая этыка паводзін, вельмі чалавечная і мудрая. Спынімся ж на гэтай жыццёвой этыцы.

Перш за ўсё, праз творчасць Марыі Вайцяшонак праходзіць думка пра адчуванне жыцця як Дару. Можна тысячы разоў паўтарыць гэтую ісціну, але сапраўды ўсвядоміць і прыняць яе дадзена не кожнаму. А колькіх проблем у жыцці можна пазбегнуць, прыняўшы. Калі засяродзіцца на галоўным: жыццё — дар; дар — тая прырода, тыя людзі, што вакол цябе.

Марыя Вайцяшонак даводзіць, што ўсё ў гэтым свеце мае сваю патаемную сутнасць і прызначэнне. Як важна разумець гэта, жыць удумліва і асэнсавана: “Людзі хіба што

“Перш за ўсё, праз творчасць Марыі Вайцяшонак праходзіць думка пра адчуванне жыцця як Дару. Можна тысячы разоў паўтарыць гэтую ісціну, але сапраўды ўсвядоміць і прыняць яе дадзена не кожнаму.”

не ведаюць: жыццё на зямлі суцэльнае, як вытканы святочны габелен: аніводнага спушчанага вочка, аніводнай брыдкай шэрай ніці”. В. Халізэў называў такі тып аўтарскай эмацыйнасці “ўздзячнае прыманне свету і сардэчнае ўзрушанне”.

Аўтарка сцвярджает важнасць пачуцця радасці ўвогуле: “...радасная істота най-

Жыццёвая этыка Марыі Вайцяшонак

Марыя Вайцяшонак — адна з самых глыбокіх нашых пісьменніц. Глыбокая значнасцю духоўнай, унутранай засяроджанасці. Аднак яе імя не часта згадваецца крытыкамі. Янка Брыль некалі назваў Марыю Вайцяшонак “ціхаю”.

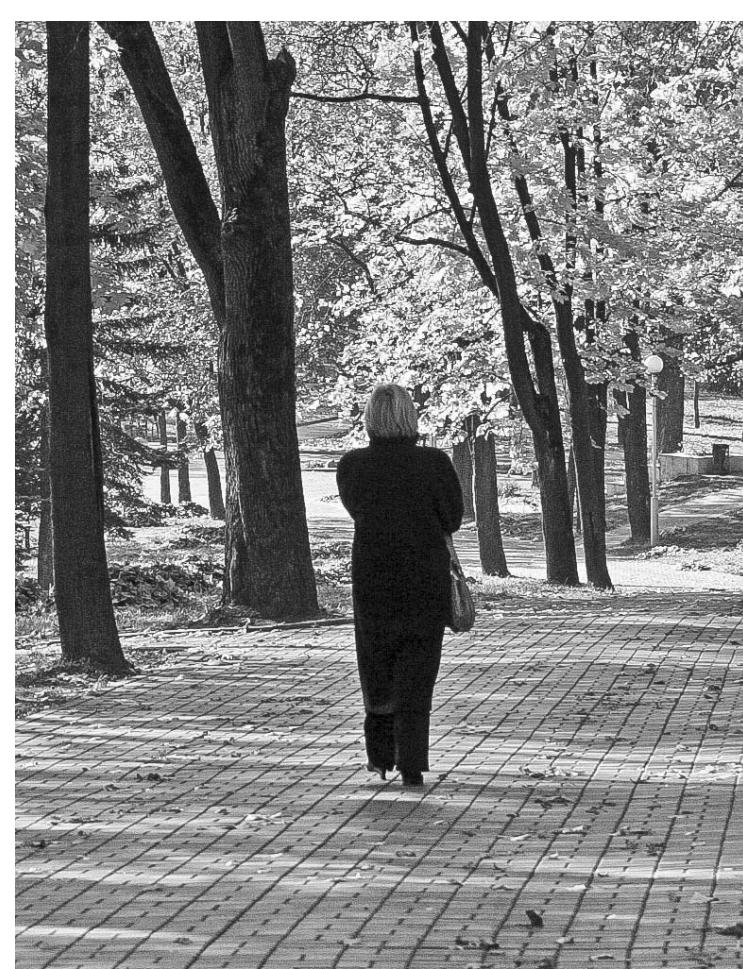
бліжэй да Бога”, “радавацца кожны раз, калі ты проста пераступаеш парог не толькі знадворку, а з аднаго пакоя ў другі, праходзіш побач”. Гэта адпавядае запавету апостала Паўла: “Заўсёды радуйцесь, за ўсё дзякуюце”. Пісьменніца вучыць адчуваць радасць ад штодзённага, пазбягати мітуслівага, дробязнага. Творы Марыі Вайцяшонак менавіта пра ту ю сапраўднасць, якая заключаецца ў перажыванні кожнага імгнення Быцця, “у адным рытме з уздыхамі вечаровай зямлі”, у імкненні “супасці з мясцовасцю”, прачуць вакольнае, цяперашняе. Сваімі творамі пісьменніца пасылае ў свет імпульсы Сапраўднага Быцця. Піша пра важнасць засяроджанасці, няспешнасці для адчувацца гармоніі, паўнаты быцця. Сваімі творамі яна паслядоўна сцвярджае, што жыць трэба так, як рыхтавацца да споведзі: асэнсавана, не мітусліва.

Словы Марыі Вайцяшонак: “У яе толькі вось гэты кавалак зямлі пад ногамі, яго трэба ўрабляць, як сад у вёсцы” — своеасабліве жыццёвае і творчае крэда пісьменніцы. “Урабляць” — значыць упрыгожваць, рабіць лепшай тую жыццёвую прастору, у якой існуеш, ачалавечваць свет, людзей. “Трэба жыць, трэба зрушыць ейны “качэг” пасярод маркотнага разводдзя бульбоўніка, уратаваць кожную зёлку, салодкую яблыню дзяля Спаса, кожны зянрюк заводнай кветкі. Хіба не чулі, што Бог пасе коней апакаліпсіса там, дзе раскашуе дзікая трава...” Вобраз Саду — скразны ў творах пісьменніцы. Гэта сімвал упарадкаванасці, аправаванасці, уладкаванасці прасторы, своеасаблівая мадэль Сусвету. Д. Ліхачоў пісаў: “Сад — аналаг Бібліі, таму што і сам Сусвет — гэта матэрыялізаваная Біблія”.

Аўтарка імкненца вярнуць значнасць такім простым паняццям, як Дом, Сям’я: “...зноў востра адчуваю сутнасць чалавечага жыцця: дом, дрэва, поле, рака, поплаў, сабака — ўсё тое, што неабходна для сэрца, для адносін з другім чалавекам, муж ён табе, сын ці друг”. Базавай каштоўнасцю ў сапраўдным існаванні, паводле Марыі Вайцяшонак, з’яўляецца Дом. Менавіта з вялікай літары. У пісьменніцы — “Храм Быцця” (апавяданні “Купіць дом у Італіі”, “Дом вонкамі ў сад”, “Дом на заходзе дня”, “Дом над лесам”). А Жанчына, гаспадыня Дому — “служыцелька свайго Храму Быцця”.

“Дом павінен складацца з любімых рэчаў”. “Цэнтр не можа быць Домам, як і звычайны гарадскі блок, дзе б ён і знаходзіўся”.

Шмат гаворыцца ў творах пра Любоў: “Любоў дае нам

Фота Кастусь Дробава

бліжкімі людзьмі”. Яна задае рытм жыцця сям’і, прыўносяць у яе гармонію: “Цяпер я вылечылася ад пуду, чым бы ні займалася: я гатую каву, я “выходжу сад”, і не на французскі манер, — тут ён звычайна нязмушана пераходзіць да самой прыроды. Я распальваю камін — робіш работу,

“**Марыя Вайцяшонак: “Я не могу прыняць жыццё такім, якое яно ёсць, — хаатычным, бы ў непрытомнасці, жорсткім. Я ўвесі час супраціўляюся гэтаму... Сапраўды, я, пэўна, замнога творчасці і энергіі ўкладваю ў сваё жыццё, каб вакол мяне атрымаўся круг чыстай вады...”**

быццам чытаеш вершы. Кожны мой рух адбіваецца ў вечнасці, бы ў люстэрках. Нічога тут не губляецца — ты цяпер звычайная служыцелька свайго Храму Быцця, Дрэва, Каменя”. Усё грубае і жорсткае герайнія Марыі Вайцяшонак адмаўляеца. Гераінія імкненца супрацістаяць зневінім абставінам (“Яна жыла ў краіне сваёй душы, дзе час не супадаў з часам сённяшняга веку”), адпавядзяць сваім унутраным схільнасцям. Ва ўсё, што яна рабіць, пісьменніца імкненца прыўнесці сутнасна-жаноцкае і адкінуць тое, што супярэчыць яму. З інтэрв’ю з Марыяй Вайцяшонак: “Я не могу прыняць жыццё такім, якое яно ёсць, — хаатычным, бы ў непрытомнасці, жорсткім. Я ўвесі час супраціўляюся гэтаму... Сапраўды, я, пэўна, замнога творчасці і энергіі ўкладваю ў сваё жыццё,

Пазбаўленыя фальшу, штучнасці, творы Марыі Вайцяшонак уздымаюць узровень нашай літаратуры.

цё, каб вакол мяне атрымаўся круг чыстай вады...”

Героямі твораў Марыі Вайцяшонак часта выступаюць вясковыя людзі. У іх жыцці, стаўленні да наваколля, адзін да аднаго пісьменніца бачыць быццінае: “Кожны гук размеркаваны, усё па сваім часе — па сонцы, па зорах, па месяцы. Штодзённае покрыва расхіненца, і мне пакажацца іхніе нібыта марнае жыццё жыццем”. У нарысе “Іслач” простины слова селяніна пра тое, што яго жонка прыгожая (“Праўда, праўда, але ж каб ты пабачыла маю жонку...”) прымусілі пісьменніцу скалануцца: “Я скаланулася, як перад шэдэўрам: цяжкая праца на зямлі, выгадаваў двух сыноў, дачку, усё летца з саўгаснымі цялятамі, а ў вачах свяцілася маладая зачараваная душа. Думаю зайсціся, паглядзець на ягоную Лёлю. А пакуль што бачу нанова абшаліваную хату, новую вялікую веранду, як падарункі ёй, прыгожай праз усё жыццё жанчыне”. У гэтым аповедзе быццінае і быццёвае разам.

Працытую яшчэ колькі мудрых выслоўяў Марыі Вайцяшонак: “... душа павінна быць высокай, а жаль скіраваны ўніз, да простага чалавека”; “Але душа не заўсёды гатовая да споведзі — да царквы раіла б ісці доўга, доўга рыхтавацца. Шкодзіць чалавеку будзённа мінаць храм з дня ў дзень...”; “Абы твар павярнуў да сонца, то і малітва, абы толькі ўдалося сцішыць у душы злосць, гнеў — гэта ўжо і ёсць сувязь з Богам”.

Надзвычай важным падаецца пісьменніцы шанаваць, помніць, захоўваць роднае, інакш — страта сябе, сваёй сутнасці: “...каб ні ад чаго не адрачыся, не зганьбіць, не страціць, пабраўши крошкі не тое што з сляянскага стала, але і пад сталом... Свет вельмі вялікі, жыццё ўтрапёна кароткае, на воншта прывучацца да чужога дому, навошта спробы палюбіць яго” (“Мы з аднаго поля”). Гераінія аднаго з апавяданняў адмаўляеца наўважаць дом у Італіі, бо да яе прыходзіць разуменне того, што трэба адбудаваць Дом тут, на радзіме, “упарадкаваць” свой кавалак зямлі. “І гэта не рай — там працаюць з дні ў дзень, з веку ў век, каб быць італьянцамі. Мы будзем да іх прыглядзяцца, вучыцца, каб “заміж персідскага ўзору” выткаць дома свой свет”.

Такая ж пашана павінна быць і да мовы, стагоддзяў ўсталяваных звычаяў, якія з’яўляюцца нашым абрарогам. Без іх мы “нічым не захіненія, не абароненія...”; “Знікаюць з нашага абыходу рэчы, работы, заняткі, святы — губляюцца слова. Перацінаеца спрадвечнае цячэнне культуры...”

Пазбаўленыя фальшу, штучнасці, творы Марыі Вайцяшонак уздымаюць узровень нашай літаратуры.

Жанчыне лёгка адчуць сябе баўгавіцай, нарадзіўши дзіця.

Жанчыне Марыі Вайцяшонак і гаспадыня, захавальніца агменю, жонка, анёл-ахоўнік: “Хацелася ўскочыць, праверыць пакоі, усіх, хто спіць: ці ўсё добра ў дому і ў свеце з

Праект — лаўрэат VII Нацыянальнага конкурсу друкаваных СМИ «Залатая Ліцера»

Слова краязнаўцы

Сяргей ГРАНІК,
дырэктар ваенна-
гістарычнага музея імя Д. К. Удо-
вікава, сцвярджае,
што ў важнасці
і значэнні края-
знаўчай работы
многіх жыхароў

Драгічнышчыны пераконваць
не трэба:

У савецкія часы надавалася
вялікае значэнне вывучэнню гісторычнага мінулага роднага краю.
Краязнаўствам займаліся тысячи
школьнікаў і настаўнікаў. Тады і
з'явілася шырокая сетка школьніх
музеяў. Асноўная задача сённяш-
ніх гурткоў і музеяў — збор і за-
хоўванне экспанатаў і дакументаў,
якія маюць гістарычную каштоў-
насць. Але сабранае яшчэ трэба
вывучаць. Пра гэта добра ведаюць
тыя, хто кіруе краязнаўчай работай
і адказвае за школьніх музеяў.

Не раз упэўніваўся: у школах
назапасілі столькі аўтэнтычных
прадметаў, што яны маглі бы упры-
гожыць любы дзяржаўны музей.
Таму неабходна ўсе каштоўныя
экспанаты занесці ў каталог дзяр-
жаўнага музейнага фонду Рэспуб-
лікі Беларусь, які цяпер фарміруец-
ца. Трывожыць толькі тое, што не-
калькі гадоў таму ў сувязі з ёўрапа-
монтамі ў навучальных установах
разабралі састарэлыя экспазіцыі.
Некаторыя чыноўнікі вырашылі,
што яны ўжо не патрабны. Маё аса-
бістое меркаванне: рэвізія музеяў
павінны замацца музейнайаць, а
не службоўцы.

У Драгічынскім раёне сёння на-
лежны выгляд маюць музеі ў Драгі-
чынскай гімназіі, СШ № 1, Сварын-
скай, Новапапінскай і Зарэчкаўскай
сярэдніх школах. Іх неабходна за-
хаваць. Сумна ўсведамляюць, што
перасталі дзейнічаць музеі ў Аса-
вецкай, Брашэвіцкай, Антопаль-
скай, Бездзежскай і іншых школах.
А гэта неймаверная колькасць рэд-
кіх экспанатаў і дакументаў. У ад-
ной толькі Асавецкай школе знікла
больш як тысяча экспанатаў.

На мой погляд, вялікую карысць
приносіць тое, што пры нашым му-
зеі ўжо даўно існуе клуб гісторыкаў
«Краязнаўца» і штоквартальна вы-
ходзіць раённая гісторыка-края-
знаўчая газета «Наш край — За-
гароддзе», у якой можна выказаць
свой пункт гледжання, падыскута-
ваць з калегамі і апублікаўць свае
даследаванні.

Калі мы жадаем, каб Беларусь
была моцнай і квітнеючай дзяржа-
вой. Каб нас паважалі, мы павінны
добра ведаць сваё мінулае, якім бы
яно ні было. І ні ў якім разе не ад-
маўляцца ад яго!

Свята мядзведзя

У Беларускім дзяржаўным музеі
народнай архітэктуры і побыту
падрыхтавана экспкурсія з інтэрак-
тыўнымі элементамі «Камаедзіца»,
прысвечаная мядзведзю. Стара-
жытнае славянскае свята Камаедзі-
ца мае дахрысціянскае паходжан-
не. Яго вытокі звязаны з уяўленнем
про тое, што мядзведзь з'яўляецца
«продкам» некаторых племян. Ка-
маедзіцу адзначалі на пачатку вяс-
ны, калі мядзведзь выходзіць з бя-
лога. Рыхтавалі рытуальную ежу:
сушаны рэпнік, гарохавую кашу —
так званыя «камы» (адсюль і на-
звы). Такая ежа лічылася любімым
ласункам мядзведзя. Пасля святоч-
нага снедання сяляне клаліся на
палаці і варочаліся з боку на бок,
імітуючы рухі звера. Такім чынам
імкнуліся яму дагадзіць, задобра-
рыць, абудзіць ад зімовай спячкі.

Бажэна СТРОК

Музейны ўнікам

Помнікі старажытнасці — летапісы мінуўшчыны

Да рэспубліканскага фестывалю-кірмашу працаўнікоў вёскі «Дажынкі-2011»
супрацоўнікі Мінскага абласнога краязнаўчага музея распрацавалі сучасную
навуковую канцепцыю і стварылі новую экспазіцыю «Гісторыя Міншчыны
ад старажытных часоў да пачатку XX ст.»

Лідзія КУРЫЛОВІЧ,
старшы навуковы
супрацоўнік Мінскага
аблеснога краязнаўчага музея

Перад творчай групай экспазіцыйна-выставачнага ад-
дзела музея і мастакамі фірмы
«АКЦЮР» паўстала няпростая задача: у адной зале, на
пляцоўцы амаль у 180 квадратных метраў, паказаць пра-
цяглы гістарычны перыяд. Першы раздзел экспазіцыі
прысвечаны першынству археалагічнаму ладу на тэрыторыі
Міншчыны і пачатку пераходу да феадальных адносін. Самы
старажытны перыяд гісторыі краю вырашылі размясціць у

цэнтры залы. У выніку атры-
малася замкнёная музейная
прастора, своеасаблівая «зала
ў зале». Кarta-схема археалагічных
раскопак на тэрыторыі Мінскай вобласці, прымацаваная
уверсе, накшталт даху са «шкуры» ў старажытным
жытле, надала ёй заверша-
насць.

Помнікі старажытнасці —
своесаблівая летапісі мі-
нуўшчыны, дзе звесткі не за-
нанаваны на пергаменце або
паперы, а ўтрымліваюцца ў
рэчах. Гэта найбольш архаіч-
ная кропніца нашай гістарыч-
най памяці. Падчас стварэння
экспазіцыі былі выкарыстаны
матэрыялы археалагічных
раскопак, праведзеных у Ба-

рысаўскім, Мядзельскім, Мін-
скім, Лагойскім, Бярэзінскім і
Стаўбцоўскім раёнах.

Тэрыторыю сучаснай Мін-
шчыны першынты чала-
век засяліў больш як дзесяць
тысячагоддзяў таму, у эпоху
мезаліту — сярэдняга камен-
нага веку. У тыя далёкія часы
на берагах найбуйнейших вад-
дамей паўсталі сяліща носьбіт-
ты свідзерскай археалагічнай
культуры, якія з'яўляюцца паказ
матэрыялаў раскопак гаро-
дзішча каля возера Сялява
(Крупішчына). Умацаване па-
селішча выкарыстоўвалася на-
сельнікамі на працягу некаль-
кіх тысячагоддзяў ад пачатку
н. э., затым жыццё на гэтым
месцы спынілася. Адрадзілася
яно толькі ў перыяд позняга
сярэднявечча, калі тут была
сядзіба феадала. У бронзавым
веку тут, як лічыцца доктар гі-
старычных навук Віктар Ша-
дыра, было культавае месца,

раздзела экспазіцыі па гісторыі
Міншчыны з'яўляецца паказ
матэрыялаў раскопак гаро-
дзішча каля возера Сялява
(Крупішчына). Умацаване па-
селішча выкарыстоўвалася на-
сельнікамі на працягу некаль-
кіх тысячагоддзяў ад пачатку
н. э., затым жыццё на гэтым
месцы спынілася. Адрадзілася
яно толькі ў перыяд позняга
сярэднявечча, калі тут была
сядзіба феадала. У бронзавым
веку тут, як лічыцца доктар гі-
старычных навук Віктар Ша-
дыра, было культавае месца,

зразумела, не толькі вырабы
прылад працы ці заняткі лю-
дзей з'яўляюцца мэтай дасле-
давання гістарычнай навуки.
Духоўнае жыццё, светапогляд
нашых продкаў — цікавая ста-
ронка мінулага. Пахавальныя
могільнікі славянскіх плямё-
наў — дрыгавічоў і крывічоў —
— у выглядзе вялікіх земляных
курганоў вядомы з другой па-
ловы I тысячагоддзя нашай эры.
З рэлігійнымі вераваннямі звязаны
шматлікія знаходкі жаночых
упрыгожванняў. Гэта скро-
невыя колцы, бразготкі, фібулы,
бронзалеты, пярсцёнкі. Да ве-
раванняў продкаў нас адсылаюць
гліняны посуд і зброя з
пахаванняў каля Заслаўя, вёсак

Такім чынам атрымалася ці-
кавая для наведвальнікаў, у пер-
шую чаргу школьнікаў, музей-
ная прастора. За працу па ства-
рэнні гэтай экспазіцыі творчая
група супрацоўнікаў музея была
адзначана прэміяй Мінскага абл-
выканкама.

Шліфаваныя сякеры з краменю і каменю.
Неаліт — канец V тыс. да н.э. — II тыс. н.э.

Пуцяўіны

Змагаліся за Беларусь

Моцныя арлоўскія мужыкі з вёскі Верхняя Любоўша ў чэрвені 1941
года пайшлі на вайну. Сярод іх і Антон Цюлякоў, які паабяцаў
родным вярнуцца дамоў з перамогаю. Залічылі яго качагарам
на бронецягнік, пра што ён і паведаміў у лісце сваёй сям'і.

Браніслаў ЗУБКОЎСКІ

Сын Антона Сяргеевіча Васіль, ганаровы
чыгуначнік СССР, жыхар горада Мар’іна Гор-
ка, расказаў, што гэта быў першы і апошні ліст
ад бацькі. Неўзабаве прыйшло паведамленне:
А. С. Цюлякоў, 1910 года нараджэння, згінуў без
вестак. Васіль Антонавіч дагэтуль памятае слё-
зы маці і ўсе нягоды пасляваеннага галоднага
дзяцінства. У сям'і падрастала пяцёра дзяцей.
Пасля вайны юнак, скончыўшы школу, паехаў
у Москву. Працаўваў качагарам у дэпо, закончыў
чыгуначны тэхнікум, стаў машыністам элек-
травоза.

Увесе час, запытваючы архівы, шукаў след
бацькі. Даведаўся пра яго лёс з матэрыялаў шта-
ба Заходняга фронту. У апературы зводцы ад
7 ліпеня 1941 года паведамлялася пра герайчны
чынак 12-га асобнага дывізіёна бронецягнікоў,
байцы якога змагаліся з мотамеханізованымі
частцамі ворага на тэрыторыі Беларусі.

29 чэрвеня 1941-га дывізіён прыбыў у Сма-
ленск. У хуткім часе 47-ы і 48-ы прыбылі ў
Барысаў, а 49-ы накіраваўся на Магілёў. У

Барысаве дывізіёну даручылі падтрымаць
танкавы батальён у баях з ворагу, але неўзабаве
паступіў другі загад: пакінуць састаў, які во-
раг расстрэльваў артылерыя з трох бакоў, ды
яшчэ зверху ляцелі бомбы. Акрамя таго, на
адной з бронепляцовак пачаўся пажар, пачалі

рвацца снарады. На базу дывізіёна не вярнуліся
66 чалавек з каманды бронецягніка № 47, восем

байцоў загінулі, астатнія згінулі без вестак.

Сёння Васіль Цюлякоў мае на руках імянны

спіс загінуўшых у ліпені 1941 года камандзіраў і

байцоў 21-га дывізіёна бронецягнікоў, у ім зна-

чыцца і яго бацька. На месцы гібелі бронецяг-

ніка, каля прыпынчага пункта Прападарская

Перамога, стаіць памятны знак. Яго можна

убачыць нават з цягніка, едучы па чыгунцы з

Мінска на Барысаў.

Васіль Цюлякоў лічыцца, што цяпер, маючы

спісы байцоў, самы час усталяваць на месцы

памятнага знака мемарыяльную дошку з про-

звішчамі загінуўшых. З гэтай прапланаваю ён і

зварнуўся да кіраўніцтва Барысаўскага райвы-
канкама.

Цікавы факт: з 502 чалавек асабовага складу

12-га дывізіёна толькі 24 былі кадравымі вай-

скоўцамі, астатнія прыбылі з запасу. Бронецяг-

нікі, якія ўваходзілі ў склад дывізіёна і дзеяні-

чалі ў Беларусі, у асноўным былі ў камплекта-

ваны рабочымі заводаў «Чырвонаў Профінтарн»

Бранскага чыгуначнага вузла і калгаснікамі з

Арлоўскай вобласці.

Фібула для зашпільвання верхняга адзення.
Курганы могільнік "Навасёлкі"
(Мядзельскі раён). XI — XII стст.

Анусіна і Гатовіна ў Мінскім
раёне, вёскі Навасёлкі ў Мядзельскім
акрамя земляных
курганоў існуюць каменные
магілы XI — XIV стст., якія лі-
чацца даволі рэдкімі помніка-
мі. У нас экспануецца жаноче
пахаванне з курганна-жаль-
нічнага могільніка каля вёскі

Дакучына Крупскага раёна.

Дамінантай першага раз-
дзела экспазіцыі па гісторыі
Міншчыны з'яўляецца паказ
матэрыялаў раскопак гаро-

дзішча каля возера Сялява
(Крупішчына). Умацаване па-
селішча выкарыстоўвалася на-
сельнікамі на працягу

Глыбокае-2012

Свято вялікай Перамогі

Уладзімір БАІЦАЛЕВІЧ,
фота аўтара

У гарадах, пасёлках, вёс-
ках жылі і жывуць свае ге-
роі, якіх помніць і шануюць
удзячныя землякі. На вялікі
жаль, з кожным годам іх ста-
новіща ўсё менш. У Глыбоц-
кім раёне, напрыклад, сёння
пражывае ўсяго 68 удзельні-
каў Вялікай Айчыннай. Не-
злічонымі магіламі ўзыгта
этая зямля.

У верасні 1941 года каля
былога Беразвечскага мана-
стыра быў створаны шталаг
№ 351 (лагер для масавага зні-
шчэння ваеннапалонных). У
яго сагналі каля 25 тысяч чалавек. Ад холаду, голаду, хвароб,
катаржнай працы людзі
вар'яцелі ці паміралі. За пер-
шыя трох месяцы тут загінула
10 тысяч вязняў. Адзін з тых,
хто зведаў жахі лагера, Ула-
дзімір Кабайкін успамінаў:
“На змену памерлым паству-
палі жывыя. А напярэдадні
нам загадвалі легчы на нарах
на бок з выпрастанымі нага-
мі, цесна прыціснуцца адзін
да аднаго. Ведаючы, што вы-
зваленае месца прызначаец-
ца “папаўненню”, некаторыя
з нас стараліся сагнуць у ка-
ленях ногі, каб хоць крыху
“сэканоміць месца”. Але на-
глядчыкі тут жа білі палкамі
на нагах”.

З успамінаў Міхала Раіка:
“22 каstryчніка аўгуста, што
праз падзеі ўсе яўрэі го-
рада павінны перасяліцца ў
гета. Адтуль іх шлях ляжаў у
Барок. Там ля адкрытай магі-
лы маладых яўрэяў фашысты
застаўлялі танцаваць, а старых
— спяваць “іудаўскія” песні.
Пасля гэтага бяспильных ста-

9 Мая — Дзень Перамогі... Беларусам выпаў асаблівы лёс: менавіта тут адбываліся
многія падзеі, якія мелі вырашальнае значэнне для абароны Бацькаўшчыны.
У рэспубліцы німала помнікаў гісторыі і, канечнэ ж, больш за ўсё помнікаў,
звязаных з Вялікай Айчыннай вайной. Людзі прыходзяць да іх, каб адчуць
герайм воінаў, якія не шкадавалі сваіх жыхароў у імя вялікай Перамогі.
Колькі б ні праішло часу, новыя пакаленія па-ранейшаму захоўваюць
успаміны бацькоў і дзядоў, перадаюць іх сваім дзецям. Духоўная сіла ветэранаў
вайны, усё задуманае і створанае імі нікуды не знікла. У гэтым — таксама
пераемнасць пакаленняў, эстафета добра і міру, якую неабходна несці праз стагоддзі.

Мемарыяльны комплекс воінам і партызанам, ахвярам
Вялікай Айчыннай вайны ў вёсцы Празарок.

рых і калек штаблямі ўклад-
валі ў яму, а юнакам і дзяўчы-
там загадвалі класіці паміж
імі. Затым метадычна, спакой-
на расстрэльвалі ўсіх..."

Страты неймаверныя. У 1941
годзе ў Глыбокім было 1124
гварды, а ў 1944-м — толькі
357. Знішчана больш як 10
тысяч чалавек. У фашистскую
ніяволю вывезена 1037 чалавек,
дадому вярнуліся толькі
460 з іх.

Такі страшны рапорта
вайне прад'яўляе гісторыя

толькі аднаго раёна. І часам
даводзіцца толькі здзіўляць-
ца кашчунству некаторых
даследчыкаў, у тым ліку і
пісьменнікаў, якія спрабу-
юць апраўдаць злачынствы
гітлераўцаў, апаганіць ге-
райм і мужнасць савецкіх
воінаў, партызан і падполь-
щыкаў.

На Глыбочыне, дарэчы,
як і ў іншых беларускіх ра-
ёнах, памятаюць пра ахвя-
рыйныя, шануюць добрае і
светлае імя ветэранаў. На

маляўнічым месцы каля
вёскі Ляўрынаўка ўсталя-
ваны памятны знак жыха-
рам 17 спаленых вёсак. Не
зарастаюць сцежкі да ме-
марыяльнага комплексу ва-
ўрочышчы “Барок”, дзе па-
хаваны вязні лагера смерці —
савецкія ваеннапалон-
ныя і 200 італьянскіх салдат,
мірныя жыхары.

Помнікі, абеліскі міжволі
напамінаюць пра герайчныя
дзеянні Першага Прыбал-
тыскага фронту, 89-й, 39-й
і 46-й танковых брыгад, пар-
тызанскіх брыгад і атрадаў
“Кастрычнік”, “Камсамолец”,
“Бальшавік”, якія вызвалілі
раён; пра славутага земляка —
Героя Савецкага Саюза,
генерал-лейтэнанта Пятра
Казлова, генерала Ігнація
Карпезу, кавалераў баявых
ордэнаў Аляксандра Жыгу-
нова, Соф'ю Акулёнак, Вік-
тара Плюскова, Савацяя Бру-
ханава, Антона Янчыліна,
Леаніда Пугаўку, Клаудзію
Шакаладаву, Юрыя Сабалеў-
скага, Віктора Беразоўскага і
многіх-многіх іншых, хто на-
бліжаў Перамогу.

Свято яе не гасне і будзе
асвятляць сённяшні і зау-
трашні дзень Беларусі.

Газета “Літаратура і мастацтва”
— інфармацыйны партнёр
Свята беларускага пісьменства.

Стасункі

Сведкі жыцця

Выстаўка “Нязменныя сведкі часу”,
на якой прадстаўлены гадзіннікі XVIII
— XX стст. з фондаў музея Гомельскага
палацава-паркавага ансамбля, адкры-
лася ў Калінінградскім абласным музеі
бурсhtыну. Экспазіцыя ладзіцца ў рамках
супрацоўніцтва дзвюх гэтых установ. Да-
рэчы, летас у Гомелі з поспехам праішла
выстаўка “Бурсhtын — золата Балтыкі” са
збору калінінградскага музея.

Кажуць, што старыя гадзіннікі па-
казваюць мінулы час. Наведальнікам
музея бурсhtыну прадастаўлена маг-
чымасць адчуць гэта, пазнаёмітися з
прадметамі, якія некалі ўпрыгожвалі ін-
тэр’еры палаца княжацкай сям’і Паскеві-
чаў у Гомелі. Тут жа — і больш познія пас-
ступліні ў калекцыю гадзіннікаў, якія
з’яўляюцца адной з самых разнастайных
і шматлікіх у складзе Музейнага фонду
Беларусі.

Знаёмчыся з гэтымі ўнікальнымі прад-
метамі, хочацца ўяўвіць сабе не толькі іх
уладальнікаў, але і тых, чымі рукамі і та-
лентам яны ствараліся. У ліку вытворцаў —
прыдворны гадзіншчык французскага
каралі Людовіка XVI Жан-Антуан Ле-
пін; гадзіншчыкі, адзначаныя дыпломамі
майстра высокага класа, Адам Лешоп’е і
П’ер Мусон; пастаўшчык Расійскага імпе-
раторскага двара Павел Буракс; сусвет-
на вядомыя фірмы “Браты Жапі”, “Докса”,
“Юнханс”. Прыцягваюць увагу камін-
ныя, настольныя, насценныя, кішэнныя
і наручныя хранометры XVIII — XX ст.
у аправах з пазалочанай і пачінаванай
бронзы, разнога дрэва, чыгуна, упрыго-
жаныя эмалімі, гравіроўкай і з дапамо-
гай іншых тэхнік дэкаратыўна-прыклад-
нога мастацтва.

Таццяна ЛІТВІНАВА

Экскурс у мінулае

Кола, круціся, час, спыніся!

Першае ўпамінанне пра Лошыцкі парк адносіцца да XVI стагоддзя.
Ён здаўна лічыўся месцам шматлікіх загадак, таямніц, цікавых падзеяў.
Дастаткова згадаць легенды пра белага каня ці пра панну Ядвігу, якая
ходзіць уначу па набярэжнай ракі Сvisлач. Аднак галоўная загадка
Лошыцкага парку так і засталася неразгаданай.

Кацярына БЯДУЛІНА,
фота Кастуся Дробава

У тутэйшым флігелі можна было
пазнаёміцца з новым выставачным
праектам “Кола часу”, які дае магчы-
масць дакрануцца да побыту жыха-
роў мінскіх ваколіц XVIII — пачатку
XX стагоддзя. Прадметы гарадской і вясковай
культуры прадстаўляюцца як музейныя экспанаты.

Час — быццам кола.
Толькі “завядзеш” яго —
усё закруціцца вакол ця-
бе, хутка-хутка, беспера-
пинна. Трапляеш у парк і
нібы апінаешся ў нейкай
“варонцы часу”. Гэта нібы
падарожжа ў XVIII — XIX
стагоддзі. Адчуваеш сабе
шляхетнай паненкай ці
нават князёўнай.

Дарэчы, флігель пабу-
давалі ў 1895 годзе для
абслугоўвання патрэб
гаспадароў Лошыцкай

Брычка, якая вязе ў іншы гістарычны час.

Лёсы людскія

Узнагароджаны пасмяротна

Юры КАМЯГІН

Беларускі паэт Мікола Сурначоў
крыху не дажыў да Перамогі —
ён загінуў у ноч на 20 красавіка
непадалёку ад Берліна.

Ва ўсіх біяграфіях паэта гаворыцца,
што яго баявы шлях быў адзначаны
ордэнам Чырвонай Зоркі.

Падчас баёў за нямецкі горад Пірыц
5 і 6 лютага 1945 года Сурначоў пад
моцнымі мінамётнымі і артылерыйскімі
агнём праціўніка прабаўляў ў горад. Выбраў назіральны пункт у размяшчэн-
ні ворага і ўмела кіраваў агнём батарэй,
у выніку чаго былі знішчаны дзве про-
цітанкавыя гарматы, трыв кулямётныя
кропкі, 20 салдат і афіцэраў праціўніка.
Смелы беларус, нават паранены, пра-
цягваў кіраваць агнём батарэй.

Аднак у Міколы Сурначовіа ёсць і
яшчэ адна ўзнагарода — орден Айчын-
най вайны I ступені. Ва ўзнагародным
лісце, які захоўваецца ў Цэнтральным
архіве Міністэрства абароны Расіі, га-
ворыцца: “Гвардыі лейтэнант Сурна-
чоў падчас прапарыву абароны немцаў на
плацдарме ля хутара Таненхоф 14 красавіка 1945 г. першы апынуўся на пла-
цацдарме. Пад варожым артылерыйскім
агнём праводзіў аbstяляванне агнёвых
пазіцый і назіральных пунктаў. З пры-
быццём дывізіёна ён выйшаў у баявыя
парадкі пяхоты і вывучаў сістэму аба-
роны праціўніка”.

20 красавіка 1945 года машина, на
якой ехаў Сурначоў, трапіла ў размя-
шчэнне праціўніка і была падпалаена
фаўстпартронам. Гвардыі лейтэнант Сур-
начоў уступіў у бой з фашистамі...

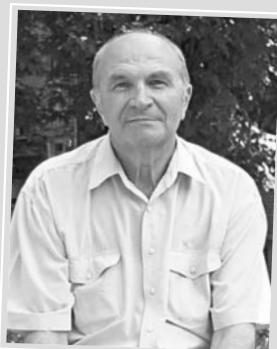
Загад на пасмяротнае ўзнагароджанне
Міколы Сурначовіа быў падпісаны
12 мая 1945 года. Бацькам афіцэра ча-
мусыці пра гэта не паведамілі. Магчыма,
паперы накіравалі ў ваенкамат, адкуль
Сурначоў быў прызваны ў армію, але па
дарозе яны маглі згубіцца. Так ці іншай,
сёння можна з упэўненасцю сказаць,
што наш зямляк ваяваў мужна.

— адным словам, рэчы, патрэбныя
для вядзення гаспадаркі. Можа, таму
так арганічна ўпісаліся ў выставач-
ныя памяшканні ўжо незвычайнія
для нас прадметы? У экспазіцыі бы-
лі прадстаўлены вырабы з саломкі
і дрэва, тканія посцілкі, кераміка.
Адсюль і назвы залаў: “Ткацтва”, “У
склепе гаспадыні”, “У пакой кухаркі”,
“У ветлівай гаспадыні”. Адчуванне,
быццам бы трапляеши ў вёску да лю-
бай бабулі — усё такое мілае, дара-
гое...

Вось ручнікі, вышытыя гладдзю-
ды крыжыкам, швейная машынка.
Фрагмент з акна — як шлях у новае
жыццё, надзея і вера ў будучыню. І
хочацца дакрануцца да кожнай рэчы
і аднавіць звязаныя з ёй падзеі.

Шмат старадаўніх інструментаў,
якія былі на выстаўцы, прадставіў
дизайнер Сяргей Шыла. “Я захопле-
ны зборнінем прадметаў, якія свед-
цаўца пра колішнє жыццё беларусаў,
— распавёў ён. — Штосьці з прад-
стаўленага — для працы, штосьці
— для баўлення часу”.

Мікола
Малю́ха

Звяраем шлях па сонцы

Ішил ў апошній бой яны,
Радзімы нашай абаронцы,
Каб мы, заложнікі вайны,
Звяралі шлях
зямны па сонцы.

Не дачакаліся жывых —
Палеглі на мяжы грымомтнай,
Жывуць — у пісъмах
франтавых,
Жывуць — у памяці народнай.

Як воля Божая амаль,
Кагосці і ў жыцці, бывае,
Знаходзіць ордэн і медаль —
Узнагарода баявая.

I ціха радуе яна,
I жальбу ў радасць уплятае —
Грыміць у памяці вайна,
На фронт, у часць сваю, вяртае.

Уваскрасіць бы ўсіх — на міг,
Каб паглядзелі абаронцы,
Як сёння мы, нашчадкі іх,
Звяраем шлях зямны па сонцы.

Вярнулі свету МІР, які стварыла.
Яно — жывое — Перамогі Свята —
Ў душы,
Дзе зерню зорай прамяніца,
Каб нават занядбанаму
i ў стратах
Дабру маглося з небам парадніца.

Яно — Любоў і тыя, хто за ёю
Спакой гадуе між начэй бяссонных.
Уратаванае людской крывёю,
Яно салодкае ад слёз салёных.

Яно — ад Бога, Свята Перамогі.
Яго узнагарода звышызмная.
Ад ліха лекі ёсць, хоць і нямнога,
Ды больш гаючых, чымсь ЯНО, —
Не знаю.

Лес гаротны удовін
Ў хаце часу не бавіў.

Хіба бацька ўспамінам,
Быццам сам вінаваты,
Уиччуваючы міну
За руку, што працята

Недарэчным асколкам,
Абуджаў уяўленні...
Медалі — на пяколку.
Я — на цёплых каленях...

А вайна, як жывая,
Свет вясёлкі ўзрываля,
Калі зноў франтавая
Песня зычна гучала,

Калі джагала жалам
Несвядомае дзіце,
Што употай маўчала.
A... пад ранак, глядзіце!

Мае галінкі зашумелі лісцямі
Гарэзліва-вясёла-трапяткімі...
Не верыцца ўжо нават,
што калісці
Былі і мы зялёнімі такімі...

Багіня ясная Зары Світальны
Была мне апякункаю лагоднай.
Калі ж так паспяшацца расстаяць
Пляшотных юных
вёсен карагоды
I лета жнівеньскаю
ночкай знікла,
Апошняю,
у туманах халодных,
I гусі-лебедзі
растайна памахалі
Ды з крылаў скінулі
на косы белапер'е,
Усё часцей
мене хочацца паклікаць
Цябе, шаноўная багіня Ніка,
I ў перамогу верыць,
верыць, верыць!
A вечара
притомненай часінай
Прывычна размаўляю
з Мнемасінай...

Бацькава песня

Ад жахлівых відовіш —
Дзякую Богу! — пазбавіў.

I стала светла-лёгка на душы,
Праменчык юны
праз гадоў туманы
Надзею дзён былых
вярнуць спяшыць...
I сэриу верыць хочацца падману.

Я хачу падарыць вам...

Я хачу падарыць вам
найлепшия слова —
Ад нягодаў жыццёвых
што будуць замовай.
Я хачу падарыць
свайго сэрца ўдзячнасць —
Сцеражэ вас няхай ад ліхой няўдачы.
Я хачу падарыць вам сягоння
признанне —
Абярэгам ад зла, нагавораў
хай стане.
Вам цяпер я дару слова ічырае:
“Дзякую!”
Хай бароніць заўжды
ад навалы ўсялякай.
Пачуцё вам дару
самай ічырае дружбы —
Хай мацуе яна і адвалу, і мужнасць
Падарыць вам хачу
у дзені гэтые вясновы
Свеа лепшия ўсе
i пачуцці, i слова.

Мікола
Шабоўіч

Лес

Змяняюць убор краявіды,
За летам спяшае зіма,
А лес — нібы дом інвалідаў,
Толькі што шыльды няма.

А лес як шпіталь салдацкі,
Дзе мажна скрыпіць пратэз.
Для некага лес як дача,
А мне ты як памяць, лес.

А мне ты й цяпер гаворыши
Пра ночы і дні вайны,
Калі падымаліся ўгору
Ад елкі і да сасны.

Калі падстаўлялі грудзі,
Як вораг настырна лез.
А дрэвы — яны не людзі,
А дрэвы — звычайны лес.

А дрэвы — яны не плачуюць,
Ім быццам бы не баліць.
I нам не адчуць, не ўбачыць,
Як з болю смала смыліць...

А мы ix — сякерай, пілою,
Як вылюдкаў — у агонь...
I коцяцца слёзы смаюю
На цёплую печы далонь...

Званы

1

Я падышоў да Цішыні
I запытаў яе:
— Скажыце,
А людзі дзе? Не сеюць жытама...
Яна сказала:

— У агні.

— Чаму ў агні, калі наўкол
Жыццё квітніе, каласіца?
Пабудавалі столькі школы...
— У вёсцы некаму вучыцица.

— А дзе? Як жа без дзяцей?
— Яны ў агні...
I сэрица стыне,
I памяць зноў мяне вядзе
Да піліт Хатыні.

2

Не пытайце, чаму
Сэрца ля піліт,
Бы на марозе,
Стыне.
Некалі людзі
Так добра жылі.
Зараз жа толькі званы ў Хатыні.

Звоняць і звоняць,
Бы іхні звон,
Звон несціханы разбудзіць
Аднавяскі ўцай,
Якія з акон
Сонці ўсміхацца будуць.

Нібы разбудзіць: “Прыйшла пара!
Годзе ўжо спаць! Праспалі...”
Ды ні адзінага жыхара...
Пліты. З бярозак лісты апали.

Толькі не вераць, не вераць званы,
Звоняць і звоняць, будзяць і будзяць.
Мерзнуць адны, без цяпла, каміны,
Прозвішчы толькі гавораць, не людзі...
Не пытайце, чаму
Сэрца ля піліт,
Бы на марозе,
Стыне...
Доўга гукаюць людзей з-пад зямлі
Званы Хатыні...

Фота Кастуся Дробіса

Прызнанне нашчадка

Ветэранным
Вялікай Айчынной

Яно — святое — Свята Перамогі.
Яго птушины грай прынёс на крылах
Вясны,
Каб векапомныя дарогі

Валянціна
Гуруць-Русакевіч

Паклонімся ўдзячна ветэранам

Ідуць гады... на жаль,
вес, родныя, ўсё меней,
Каму падзякі словы хочацца сказаць
За шчасце ўсіх
насплаўленных пакаленняў —
У міры жыць, вучыцца, працаваць.

У дні, калі святкуем Перамогу,
Удзячна памяцю усе мы знітаваны,
Вайна была ля кожнага парога —
Яе ахвярам аддадзім пашану.

І верыцца: не ўдасца часу замеці
Святу памяць гэту засняжыць —
Перадаецца эстафета вашай,
нашай памяці

Ад сёння тым, хто заўтра будзе жыць.

Няхай жа ззяе величным агменем
Свято той памяці, не гаснучы ніколі,
Як напамін — ад пакалення пакаленню,
Каб жах вайны ніхто не зведаў болей.

Ужо багата год, як скончана вайна,
Але баляць яшчэ і нынёць раны...
Мне сёння ўсіх вас хочацца абняць,
Удзячна, па-дачынаму абняць,
Як родных, дарагі ветэраны.

Маладзіком падаўся ветах зноў
На веснавой (не восеніскай!)
расторы —
Пасля прытушана-забытых сноў
Так молада сягоння сэрица зорыць!

То нечакана тайна-сінь вачэй
Пляшотаю пралесак адарыла,
Пачуцця ўваскрошаных ручэй
Бы ажыўіў знядужаныя крылы.

Кніжны свет

4 мая 2012 г.

Паралелі

Гандаль рамантыкай

Як правільна вызначыць мэтавую аўдыторыю кнігі і прадаць гатовы працтвук? На якую групу пакупнікоў арыентавацца? Якую маркетынгавую стратэгію прасоўвання тавару лепш выбраць, калі гаворка ідзе пра такі незвычайны працтвук, як кнігі? На гэтыя і іншыя пытанні беларускіх выдаўцоў і кнігагандляроў адказаў Флорыян Эндрус, незалежны эксперт па маркетынгу з Германіі. Спадар Флорыян выступіў у якасці рэферэнта падчас семінара «Стратэгічны маркетынг на практицы», які ладзіўся ў межах праекта Інстытута імя Гётэ па павышэнні кваліфікацыі спецыялістаў выдавецкай справы.

Марына ВЕСЯЛУХА,
фота Аляксандра Назарчука

— Гандаль кнігамі сёння ўспрымаецца як досьціць рамантычны бізнес. На вашу думку, чаго ў ім усё ж больш — рамантыкі ці бізнесу?

— Бізнесу. Таму што рынак змяняецца, часы змяняюцца, мы маем праблемы, актуальнімі становішчамі пытанні алічбоўкі кніг. Да ўсяго гэтага дадаюцца праблемы зніжэння колькасці продажаў, дэмографічныя пытанні, якія паказваюць, што з кожным годам усё менш і менш дзяцей вучыцца ў школе. У выніку пра выданне дзіцячай літаратуры клапоціцца ўсё меншай і меншай колькасцю людзей. Рамантыка таксама ёсць, але ў кнігах. І продаж рамантыкі — бізнес.

— Ці існуюць маркетынгавыя стратэгіі, пра якія можна сказаць, што яны безумоўна працујуць у дачыненні да кнігі?

— Няма такай стратэгіі, у працы якой можна быць упэўненым на ўсе сто працэнтага. Але некаторыя шляхі могуць быць дзеяснымі — у выпадку, калі вы зробіце ўсё правільна. Маркетынг — справа, што складаецца з маленкіх крокуў, яе трэба рабіць вельмі дакладна і ведаць, што і як вы робіце. Вы павінны вырашыць, якім шляхам ісці, і рухацца вельмі павольна і паступова. У адваротным выпадку праігрываецца і страціце клиента.

— А наколькі скандал вакол кнігі і аўтара можа ўпісвацца ў сістemu маркетынгу?

— Гэта непрыгожа. Скандал працуе толькі тады, калі людзі распавядаюць адно аднаму пра яго. Ён можа разглядацца толькі як спосаб утрымання кліентаў, калі прадавец заходзіцца на адных камунікатыўным узроўні з пакупнікам. А пакупнік, у сваю чару, нераўнадушны да лёсу аўтара.

— У выдавецкім і кнігагандлёвым бізнесе досьціць жорсткая канкурэнцыя. Як з ей змагацца, каб выглядаць больш прывабна ў параўнанні з іншымі ўдзельнікамі рынку?

— Трэба самому добра ведаць тое, чым займаешся, і рабіць справу добра. А канкурэнтамі баяцца не варта, лепш у іх вучыцца. Вось, да прыкладу, на кніжным рынке Германіі сёння можна знайсці калія ста альбомаў, прысвечаных Нью-Ёрку. Гэта значыць, што да тэмы існуе вялікі інтэрэс з боку спажыўца, таму вы таксама можаце выдаць 101-ю кнігу такога кшталту і на хвалі інтэрэсу атрымаць прыбылак. Але які павінна быць гэтая кніга? Складні графік, які дапамог бы пралічыць патрабную пазицію на рынаку, пры такой прапланове працтвукі немагчыма. Таму ў даценым выпадку лепш зрабіць ўсё па-свойму, знайсці арыгінальны падыход.

— Як у такім выпадку спланаваць тыраж?

— Планаванне тыражу — страшная тэма. Складана пралічыць ўсё, каб было і не многа, і не мала. Год 20 тады мы лічылі так — першы тыраж памножыць на тры. Але цяпер гэтая формула не працуе, бо на дзве трэці поспех кнігі ствараецца знакамітымі людзьмі, вядучымі на тэлебачанні. Але ў гэтым выпадку продажы, якія хутка ўзрастаюць, спыняюцца таксама ў адзін момант. Таму лепш друкаваць кнігі маленкімі порцыямі. Варта адзначыць, што ў Германіі тыраж выдання — камерцыйная тайна, кнігавыдаўцы

нават маюць звычку ў рэкламах указваць завышаныя лічбы.

— У Беларусі кнігагандлёвы бізнес вельмі кансерватыўны. Але вось тое, што мы пабачылі падчас семінара, даказае, што ў Германіі ён смелы, ліберальны і вы не байдесь новых спосабаў, шляху.

— Канечне, не байдися. Новыя шляхі — нялёткія, яны вельмі складаныя, але іх мы павінны спрабаваць. І гэта нават не пытанне, а тое, як усё павінна працаваць. У Германіі кнігагандаль таксама кансерватыўны, але не ў значэнні, што мы не хочам змен, але ў сэнсе: мы не хочам губіць сваю індывідуальнасць і прафесіялізм, прафесійныя звычкі. Мы хочам працаваць рамантыку ў кнігах, але ў новых умовах гэта цяжка рабіць старым спосабамі. Таму мы павінны пераадольваць цяжкасці, але хочам захаваць рамантыку.

— Што можаце паразіць беларускім калегам?

— Працаваць разам, не баяцца іншых выдавецтваў і кнігарняў, рабіць свою справу з радасцю, тады ў вас будзе поспех. Калі вы робіце толькі тое, што павінны, — гэта не дапаможа ні вам, ні іншым. Трэба займацца справай з новымі ідэямі, з задавальненнем і радасцю выразам твару.

— Вы наведалі некаторыя беларускія кнігарні. Гэта крамы сеткі ААТ «Белкніга», а таксама магазін «Прэзэнтацыя». Якія ўражанні?

— Гэта цудоўныя магазіны, у іх добра арганізаваны бізнес. Але, на маю думку, паміж працадаўцамі і пакупнікамі ў Беларусі мала камунікацыя. А яна павінна быць у цэнтры справы. Калі вы не камунікуеце падчас працы, вы не можаце прывабіць пакупніка і чытача. І тады яны не можаць адносісна магазіну і вас як працадаўца ніякіх станоўчых пачуццяў, эмоцый, таму не імкнутца зноў завітаць у краму, каб набыць кнігу.

— Усіх сёння хвалюе пытанне перспектывы друкаванага рынку. Ці вытрымае традыцыйная кніга канкуренцыю з электроннай?

— На гэтае пытанне няма адказу. Тэма — значная і для выдаўцоў, і для гандляроў. Цяпер мы назіраем і развіццё такой з'явы, як самапублікацыя (self-publishing), адбываецца пераасэнсанне значэння кожнага з удзельнікаў рынку — выдаўца і гандляра. Думаю, што традыцыйная кнігі застануцца — па аналогі з тым, што тэлебачанне і фільмы на DVD-дывіках не выцеснілі кіно. Змен баяцца трэба, і гэта натуральна, але думаю, што і праз дзесяць год будзем размаўляць пра друкаваныя кнігі падчас новага семінара.

У падтрымку чытання

Паэтка Яна ЯВІЧ:

Адметнае месца ў душы

Чытаць я навучылася даволі рана — у чатыры гады. З дапамогай бабулі, ветэрана Вялікай Айчыннай, якая пасля вайны колькі гадоў працавала настаўніцай пачатковых класаў. І сёння час ад часу прыгадваю такі эпізод свайго дзяцінства.

1988 год. На той час яшчэ існавалі лозунгі кшталту «Платэрары ўсіх краін, яднайцеся!» Ездзем з мамай у паліклініку. А наступаць нас сядзіць пажылы мужчына. За акном бачу і чытаю ўсіх словы на будынку. І раптам мужчына кажа: «Во замучылі дзіця — лозунгамі сыпле!» Тут я зусім не па-дзіцячы абурылася і пачала даводзіць, што чытаць умею, але той усё роўна не павергні.

Пазней прыйшло захапленне казкай — як народнай, так і аўтарскай, асабліва творамі Андэрсена і Перо. У пяць гадоў ужо спрабавала чытаць беларускія вершы і казкі — цалкам самастойна, бо беларускай ні маці, ні бабуля не валодалі. Падчас вучобы ў малодшых класах, калі на дыходзіці час выконваць дамашнія заданні, цішком перачытвала «Денискины рассказы» Віктара Драгунскага, «Вітя Малеев в школе и дома» Мікалая Носава.

А самы любімы ў дзяцінстве твор — «Новосёлы — народ весёлый, или Правдивая, иногда весёлая, а иногда страшноватая книга о необыкновенном месяце в жизни Жени Мурашки» Паўла Місько. Разам з юнымі героямі смяялася, іншы раз сумавала, а часам перажывала за іх. Гэтыя выданні і сёння займаюць адметнае месца не толькі на паліцах шафы, але і маёй душы.

Як чытач аддаю перавагу сур'ёзной літаратуре. З задавальненнем чытаю творы замежных пісьменнікаў XX стагоддзя. У ліку любімых аўтараў — Марсель Пруст, Франц Кафка, Рамэн Ралан. З беларускіх — Адам Міцкевіч, Ян Баршчэўскі, Юзаф Ігнацы Крашэўскі. З рускай літаратурой — Анатоль Рыбакоў, Валянцін Распушні, Веніамін Каверын.

Фота Кастуся Дробава

Прэзентацыя

Пашырэнне даследчыцкай прасторы

Сяргей ШЫЧКО

Падзеяй, вартай шырокай увагі чытачоў і літаратуразнаўцаў, можна назваць выданне кнігі «Васіль Быкаў. Гарадзенскі архіў: Невядомыя творы (1957 — 1972). Незавершанае. Нагаткі» (Гродна — Вроцлав, 2012).

«Васіль Быкаў, з'язджаючы на прыканцы 1970 г. з Гродна, гэтага, па яго вызначэнні, «утульнага і нейкага вельмі чалавечага гарадка над Нёманам», перавёз у Мінск і свой архіў, але што далёка не ўвесь, — пра тое ведалі адны толькі яго родныя, — піша ва ўступным слоўве «Паўстагоддзя маўчання, або Тамяніцы Гарадзенскага архіва Васіля Быкаў» ўкладальнік, аўтар каментарыяў Сяргей Шычан. — Што дакладна пакінуў у Гродне, Быкаў, мусіць, і сам з цягам часу забыўся, бо неаднойчы пасля выказаваў шкадаванне пра страту некаторых рукапісаў, хоць яны — як выясвіліся цяпер — ціхенка ляжалі сабе ў кватэры Быкаўых па вуліцы

Свярдлова — у той самай кватэры, у якую летам 1972 г. пераехаў Васіль Уладзіміравіч з сям'ёй і дзе цяпер жыве яго ўнук Яўген. Ляжалі, мусіць, да запатрабавання...

Што ўвайшло ў толькі што выдадзены том? Аповесць «Атака», якая магла быць напісана ў 1961 — 1962 гг., ранняя рэдакцыя аповесці «Праклятая вышыня» (у перакладзе на рускую мову «Атака с ходу»). С. Шычан адзначае: «...па сутнасці, з «Праклятай вышынёй» «Атаку» аб'ядноўвае адна толькі літаратурная ідэя...» Алавяданне «Жалезны камандзір» датавана не пазней як 1962 г. Кінасцэнтарый па аповесці «Сотнікаў» (напісаны са міністрам Уладзіміравічам, які публічна ніколі не прыгадваў гэты факт). «Прыпавесці» — цыкл навел на рускай мове, на адным з экзэмпляраў: «Современные притчи»: «Громче всех», «Заячий хвостик», «Несчастный малышишка», «Стекка», «Не хочу издали», «Два офицера», «Маленький росточек», «Каверза», «Вишненка». Аповесць

«Последний солдат» (у перакладзе з беларускай М. Гарбачава), датаваная 1957 г. Першая аповесць В. Быкаў (па-беларуску «Апошні баец») у скарачэнні друкавалася ў «Чырвонай змене» пад назвай «Апошні баец» у сакавіку-красавіку 1958 г. Аўтар пісаў у свой час у лісце Е. Лось: «Цяпер у «Чырвонцы» чытаю сваю аповесць і адчуваю вялікую нямецціць перед таварышамі, мінскімі пісьменнікамі, трохі — перед чытачамі... добра скарыцілі яе, павыкідалі ўсю філасофію, пісіхалогію і нават лірыку, пакінулі адну толькі сюжэтную дынамічную баразну...» Далей — «Атакі не будзе». Пачатак незавершанай аповесці. Тэкст (дзе адсунтнічаў адзін фрагмент) друкаваўся ў часопісе «Беларусь» у 1967 г. І яшчэ некалькі незавершаных прац, аўтабіографічны тэкст, нататкі.

Чытанне, безумоўна, звышзадзяллюе! Акрамя агульнага ўражання пра напісане неўпрыкмет паддашчыца эмацыйнаму ўспрынінню, разважаеш пра атмасферу, якой рабіліся запісы, у якой працаваў пісьменнік.

«...Кожнаму наканаваны свой шлях», — піша Сяргей Шычан.

— І Быкаў таксама ішоў сваім шляхам, каб яго літаратурны стыль мог выкрышталаўвацца, каб яго пісьменніцкая звышзадзялча стала зразумелай не толькі яму самому, але і відавочнай для нас, чытачоў. І вось у гэтых накідках — частка той тყытанічнай працы, што звычайна не бачная нікому, акрамя самога пісьменніка, без аналізу якой наўрад ці можна ў поўнай меры ацаніць маштаб асобы Васіля Быкаўа.

Але толькі што выдадзены «гарадзенскі том» — далёка не ўсе абсягі знойдзенага архіва. Даследчыкам, усім чытачам Васіля Быкаўа застаецца толькі спадзяўвачца на працяг высакароднай і (як і заўсёды!) выключна грунтоўнай працы таленавітага гісторыка беларускай літаратуры Сяргея Шычана па прадстаўленні творчай спадчыны аўтара «Сотнікаў» і іншых неўміручых ваенных аповесцей.

Ад імя пакалення

Вольга ПАУЛОЧЭНКА

— Напачатку патлумач, нашто табе было так ускладняць жыццё: пастьчныя творы выдаеш як Юрась Нераток, прозу — як Юрый Юлаў, зарплату галоўнага канструктара атрымліваеш як Юрый Гарбачоў, ітак жа праходзіш і ў спісе Саюза пісьменнікаў Беларусі...

— Любы чалавек нават на працягут дні выступае ў розных ролях, якія яму дыктуе сітуацыя: то ён сем'янін, то пасажыр, то пакупнік, то работнік. Са сваім пісіхалагізмам, статусам, лексікай. І гэта не ўскладняе жыццё, а робіць яго разнастайнім, хоць і мітуслівым. У дачыненні да псеўданімаў: пагадзіся, што рускі і беларускі менталітэт адрозніваюцца. А канструктарская работа — хоць і творчая, аднак па аналогіі з творчасцю бліжэй да элігонаства, калі ў сціслья тэрмінаў выдаецца істотная колькасць фарматнай працукаў. Канструктараў, якія замест таго каб шукаць раашэнне, дэмантруюць “творчыя пакуты”, гэтаць трэба. А элігонаў, якія лепіць творы, бы піражкі, — выкryываць і прыпыніць: няхай літмантажы і віншаванні рыхтуюцца. Два псеўданімы ў літаратуры — ад бацькоў, якія выкладалі рускую і беларускую мовы і літаратуры: беларуская літаратурная мова — матчына, а руская — бацька. Паколькі ў Нератка апошняя публікацыя ў “Полым” была больш як чатыры гады таму, у “Нёмане” і “Маладосці” — больш як шэсць, давялося рэалізавацца як Юлаву. Праўда, родны “ЛіМ” мяне николі не забываў. У даведніку Саюза — звычайная дробная недакладнасць. Мы — людзі публічныя, шмат дзе без поўнай нашай волі пазначаныя.

— З якой колькасці кніг будзе складацца “Мужская интелектуальная фантазия”, на вокладцы якой ты Юрый Юлаў?

— З чатырох. Першая — “Мутант”, другая — “Фермер”, трэцяя кніга — “Терапія”. Беларускі варыянт гэтай апавесці, напісанай у 2008 годзе, плануе надрукаваць у хуткім часе часопіс “Маладосць”. Чатцёртая — “По дороже на пікник”.

Атрымліваецца блок, які адкрываеца аўтарскім уступам у першай кніжцы і завяршаецца “Бонусамі” ў чацвёртай. Адпаведна заднікі вокладак пазначаны чатырма базавымі колерамі (афармленне прадумваў сам). У кнігах ёсць малюнкі Аляксандра Ліхачава, члена Саюза архітэктараў Беларусі, з якім мы знаёмія больш як дваццаць гадоў. Частка малюнкаў зроблена менавіта тады — на перспектыву. І я б не назваў яго графікай ілюстрацыямі, бо яны дагэтульноююць празайчыя фантазіі, даюць магчымасць паглядзець на іх з іншага ракурсу. Два позіркі пад рознымі вугламі робяць любы абект аб'емным.

— Раскажы, чаму “фантазія”, калі даволі дакладна перададзены прыкметы часу — ад пачатку перабудовы і да нашых дзён, а галоўнае, зроблены амаль дакументальны здымак таго, што адбылося з нашымі душамі за гэты перыяд.

— Фантазія — найперш таму, што нічога з дэтальных сюжетаў у канкрэтным жыцці не адбывалася, хаця і магло (ці можа) адбыцца. А можа, і адбывалася... Па-другое, факталацічна аснова зазывчай разыграі — нават паперы з пячаткамі не могуць быць напоўніцца прадзіўнымі, бо іх ствараюць людзі па загадзе начальнікаў. Па-трэцяе,

Аб'ектыўнае асэнсаванне падзеі пэўнага прамежку часу патрабуе адлегласці ў гэтым самым часе. Юрию Гарбачову ўдалося не толькі засведчыць тое, што адбывалася з намі на працягу апошніх дваццаці пяці гадоў, але і стварыць галерэю запаміナルных вобразаў пакалення 1960-х, з іх надзеямі, памкненнямі, спробамі ўпісацца ў новыя рэаліі жыцця. Прыйчым выступае ён у ролі не старонігага назіральніка, летапісца, сведкі, а актыўнага ўдзельніка выпрабаванняў, што выпадлі гэтаму пакаленню.

маштабы з'яўлююцца і падзеі зазывчай не пазначаюцца, а без гэтага немагчыма ўявіць карціну ў цэлым. І галоўнае, часам наўмысна ўстаўляюцца дробныя недакладнасці, якія выдатна ўпісваюцца ў канцепцыю. Фокуснік таксама папярэджвае, што дэмантруе фокус. Што датычыць агульнажыццёвых знакавых падзеяў — гэта выдатны пазнавальны фон, які выклікае давер і да астрагнінага тэксту. У літаратуры лепш называецца прафілью фантазіі, чым гісторычную версію — дакументам.

— Ты шчодра адoranы — не толькі літаратар, але і бард. Раскажы пра першыя творчыя крокі.

— Адоранацца, напэўна, не тое слова. Нармальная творчасць пачынаецца, калі чалавек бачыць, што ў пэўным жанры адсутнічае нейкай камбінацыя, якую ён здолеўны выкананіць адмыслова. Песні пад гітарнасцю суправаджэнне — даніна маёй музычнай адукацыі, бо ўнутраныя мелоды і рытміка нярэдка закладзены ў вершах. Вытокі творчасці, як і ўсюю, што рэалізуецца ў жыцці, — з дзяцінства.

Бацька ў школе кіраваў літаратурна-творчым аб'яднаннем “Факел”, таму ў агульных падборках нешта з'яўлялася ў раёнцы і тады. Хоць, зразумела, пры змене школы жыццёвых канштоўнасцей адлік заўжды пачынаецца заново.

— Ці ёсце празайчыя творы ў цябе ў двух варыянтах — на рускай і беларускай мове?

— На рускай мове прозы больш

— фармат айчыннай літаратуры выгрымлівае далёка не ёсце тэмы. Рэальна айчынная літаратура за-

храсла на фармаце 1960 — 80-х. Прыклад сюжэтаў: у дваццаць першым стагоддзі вакол Нацыянальнай бібліятэкі Янкі і Габруса за Марысям і Ганулямі бегаюць і галёкаюць. Або: бацька прыехаў да сыноў у сталіцу праз сучасны вакзал, у якім заблыгтаўся, пабачыў футбольны манеж, падзівіўся і ўспомніў, што яго ў вёсцы чакае спагадлівая суседка Захараўна.

Або: сустрэча з каханай дваццацігадовай даунінай, з якой нечаму некалі навучыліся на курсах павышэння кваліфікацыі. Хацінка-матулька-цялятка — быццам на новых ладах.

Выключэнні ёсць (Янка Сіпакаў, Валерый Галеев, Людміла Рублеўская, Віктар Праудзін, Міхась Южык, Алена Брава, Андрэй Федарэнка, Юры Станкевіч, Франц Сіўко), але яны толькі пацвярджаюць правілы. Тым не менш як у вышэйзгаданых творцаў, так і ў мяне, усё напісане належыць да роднай зямлі — без прывязанага афіцыёзу, пустаслоўных заклі-

каў і ханжаскіх клятваў. З'яўліся быццам некалькі новых маладых творцаў, ды неяк зніклі — пайшлі шукаць лепшай долі: ці ў іншых жанрах, ці ў іншых краінах. Злякаліся роднай літаратурой...

— “Пророка нет в Отечестве своём” — лягчай было дайсіці да расійскага і далей чыгача праз інтэрнэт, чым надрукавацца дома?

— У інтэрнэце — проста і амаль аб'ектыўна: тваёй асобы, пасады няма; асабістая данія на стронцы, якую, калі не зацікавіца творам, нікто не глядзіць. І журы, на якое ты не можаш упільвіць. Часта конкурсы ўвогуле ананімныя, каб не ціснула раскручанае на сайце прозвішча. Аднак калі

дзе, працоўным калектыве, сям'і — таксама званне. І кожны мае права распараджацца ўласнымі грашымі як пажадае: больш калі быць з'есці, да туркіў з'ездзіць або кнігу выдаць. Прывізна стаўліся да мемуарных кніг, выдадзеных звычайнімі людзьмі, хоць там часта прысутнічае недахоп, уласціві нявопытным літаратарам, — атаясамленне размоўнай і пісьмовай мовы. Затое шмат цікавага факталацічнага матэрыялу і ў наяўнасці — шчырасць перад чытачам і перад Богам. Горш стаўліся да слабых кніг, якія выдаюцца за дзяржжаўныя або агульнапісьменніцкія кошт і прад'яўляюцца грамадскасці як лепшыя ўзоры нацыянальнай літаратуры.

Візітка:

Юрый Гарбачоў нарадзіўся ў Мастоўскім раёне Гродзенскай вобласці ў сям'і настаўнікаў. Дзяцінства правёў у вёсцы Хадакі Iвацэвіцкага раёна Брэсцкай вобласці. Скончыў Беларускі політэхнічны інстытут (сёння — БНТУ). Жыве ў Мінску, працуе галоўным канструктарам ТАА “Градис”. Член Саюза рэспублікін пісьменнікаў з 2002 года, Саюза пісьменнікаў Беларусі з 2008 года, Міжнароднага саюза пісьменнікаў “Новый современник” з 2011-га. Аўтар кніг “П'яніны материк”, “Экспедитор”, “Закуцце”, зборнікаў вершаў “Монодія”, “Сон-дежавю”, “Фотаальбом”, “Споведзь струны”, зборніка баек “Абстрактно о конкретном”. Нядаўна гэты спіс дапоўніўся серыяй з чатырох кніг “Мужская интеллектуальная фантазия” (выдавецства А. М. Вараксіна).

калецкыўны зборнік укладаецца ў Разані, выдаецца ў Маскве, а табе перадаюць яго ў Мінску, адчуваеш, што “кі-кіс працуе”. З айчыннай літаратурай склалася сітуацыя, якую пасля будзем доўгая разбродаць. Хутчэй за ёсё, у гэтага перыяду з'яўліца і адпаведная наставка “ганарап” замест “аплаты”. А ўвогуле, творца павінен быць галодным, каб не страціць адчуванне болю людзей і недасканаласці свету. А прафесіял — сътым, каб не думаць пра гроши, а толькі — пра справу. Вось такая блыганая канцепцыя.

— Апошнім часам ты выступаеш у ролі рэдактара. Што катэгорычна не прымаеш і да чаго ставішся паблажкіў ў рэдагуемых тэкстах?

— Тут крытэрыі вызначаны: статус зборніка, агульны ўзор — аўтара (аўтараў) абоўлюўліваюць рэдактарскую планку і прынцыпіі ўніфікацыі. Заўсёды лепш стаўліся да твораў на беларускай мове, бо часта творцам даўдзіцца ёй авалодваць самастойна ў завуожанай моўнай прасторы. Звычайна тэксты папярэдні падрыхтаваны аўтарам або больш менш вопытным укладальнікам, таму пра катэгорычна непрынятые размовы не ідзе. А калі пару опусаў, якія яўна не пісваюцца, і вылецяць з кнігі, — то заўсёды можна патлумачыць так, каб у аўтара замест крытэрыя з'яўлілася згодна і жаданне працаўца. Рэдактар падпісваецца пад агульной фарматнасцю кнігі, а не пад талентам.

— Разлічваю на горшы, спадзяюся на лепшае. Вядомасць у сеціве — рэч адносная. Знікнеш — нікто спасылкі некаторы час будзе нагадваць, што недзе нешта было. “Цвёрды” варыяント кнігі — рэалізацыя матэрыялістичнага светапогляду: і чытаць можна ў любы час у любым месцы, і на паліцу паставіць, і вогнішча развесці, і самалёткі змайстраваць.

— Цяпер лёгка выдаць кнігу — былі б гроши. Як ставішся да гэтай з'явы?

— Да добрых кніг — добра, да слабых — нармальная, бо кожнага свая вышыня палёту. Адэкватны чалавек супаставіць узворы кнігі з яе тыражам і способами распаўсюджвання. Лепшы паэт у падзе-

З нагоды

Реальные истории

Елена МИХАЛЕНКО,
фото автора

В минском Дворце искусств состоялась встреча с известной российской писательницей и журналисткой Натальей Сухининой.

Первой книгой Н. Сухининой, что попала мне в руки, была документальная повесть “Прощание славянки”. На обложке — георгиевская ленточка, из аннотации следовало, что книга о войне. Может ли быть в этой теме что-то новое, что заденет за живое? Повесть “зацепила” почти с первых страниц. Это рассказ о судьбе человека, пережившего войну ребенком. Потеря родителей, холод и голод, страх смерти и надежда на чудо... То, что пришло пережить детям, кажется немыслимым. Они выжили, и не просто выжили, но стали настоящими людьми. В истории нет вымысла — лишь литературно обработанные факты.

Стала искать другие произведения этого автора. “Какого цвета боль?” — тоже реальные истории, собранные в женской колонии. Наталья увидела там вовсе не коренелых преступниц, а самых обычных женщин, что сделали неверный шаг, порой не осознавая этого. И сломали себе жизнь на долгие годы. Затем были другие книги, суть которых — нравственный выбор, поиск своего места и предназначения в жизни. Где писатель берёт такие необычные героев? Какова доля вымысла в этих историях и какова судьба самого автора? В поисках ответа на эти вопросы и отправилась на встречу.

Успешная московская журналистка, спецкор “Социалистической индустрии” однажды задумалася: чем же таким невероятным можно удивить читателя? Был 1990 год, в обществе возрос интерес к религии. Руководство поддержало её идею повторить путь древних русских паломников и отправиться... пешком в Иерусалим. Из ворот Троице-Сергиевой лавры вышла уверенная в себе дама с корочкой “Пресса ЦК КПСС” и благословением Патриарха Алексия. Перед ней открывались все двери. Путешествие длилось три месяца. Пешком, на попутках, на корабле... Сотни удивительных встреч. Постепенно журналистский апломб угас. Вернувшись в Москву, Наталья оставила газету, начала писать для православных журналов, а затем попробовала силы и в литературе. А путешествие в Иерусалим описала в повести “Дорога, ставшая судьбой”.

По словам Н. Сухининой, в её книгах почти нет вымысла. Описывая реальные истории и судьбы, она иногда меняет имена действующих лиц, некоторые обстоятельства. Со многими поддерживает отношения, принимает участие в их судьбе. Директор интерната из Хабаровска Александр Петренин, один из героев книги “Где живут счастливые?”, даже приезжал к ней в гости вместе со своими воспитанниками.

Представила Наталья Сухинина в Минске и новые книги: сборник рассказов “Времена года” — о людях в разные периоды жизни: от юности до седой “зимы”, только вышедший в свет повесть “Полёт одуванчиков” — житейскую историю о любовном треугольнике, героя которой пытаются жить правильно, соблюдая нравственные законы. А тут вдруг... любовь. Её не искали, как приключения, но она возникла, разрушая привычный уклад. Смогут ли они выйти из этой истории достойно?

Город. Автомобиль. Женщина

Что общего между роскошной женщиной, красивым городом и шикарным автомобилем? Любой уважающий себя мужчина может смотреть на них бесконечно, мечтать покорить... и, разумеется, прочитать книги — о 100 самых знаменитых женщинах, городах и автомобилях, — которые вышли при участии ООО “Харвест”.

Денис МАРТИНОВИЧ

«...Города, в которых никогда ты раньше не бывала»

В каждом из нас живёт путешественник-первооткрыватель, так как никогда не иссякнет желание человека увидеть неизвестные земли, страны и города. Но ведь ещё совсем недавно, во времена холодной войны, большая часть планеты была закрыта от наших соотечественников, которые путешествовали лишь по 1/6 части суши, в лучшем случае попадая в страны социалистического лагеря. И лишь изредка, после подробного инструктажа в райкоме партии, они получали возможность увидеть “разлагающийся” Запад. Но прошло совсем немного времени, и теперь белорусским путешественникам открыта вся планета.

Осталось всего две мелочи: набирать денег на поездку... и определить, куда ехать. Что касается первой проблемы, то она решается легко: достаточно просто не купить любимой жене третью по счёту шубу, набравшись терпения, выслушать её мнение о вас, ваших родителях, работе, зарплате, об отношении к детям, улыбнуться, сказать: “Да, дорогая! Во многом ты права!”, как можно дальше спрятать кредитную карточку и через некоторое время отправляться в путешествие.

Теперь надо выбрать маршрут поездки. Конечно, ваша жена захочет увидеть Турцию (“В прошлом году туда ездила наш главный бухгалтер!”), Египет (“У Машки целый месяц был тако-о-ой загар!!!”) и Канарские острова (“Прохоровы там ещё двадцать лет назад отдохнули!!!”). Но вы же мужчина и хотя бы раз в год можете попробовать настоять на своём. Кроме того, помните, что история с шубой не забыта, а только отложена до худших для вас времён. Поэтому срочно выбирайте самые романтические маршруты — и в путь.

Для умиротворения жены советуем вам сразу четыре соответствующие книги: “100 городов мира, которые необходимо увидеть” по версии Татьяны Шереметьевой; “100 самых красивых городов мира” описывает Фалько Бреннер; “Города мира”, которая вышла в серии “Самые красивые и знаменитые”; “Самый главный путеводитель по Европе”, перевод одноимённого немецкого издания.

Все они — своеобразные географические гиды, которые поведут вас по миру, увлекая от одного города к другому. В данных книгах описаны города, которые объединяет одна особенность: все они уникальны. Строгий Лондон и шумный Нью-Йорк, старинный Рим и величественная Агра, отражённая в водах Венеция и древний Исфахан, загадочный

Перт и хранитель истории своего народа Каир предстанут перед читателем. Вы узнаете о традициях и легендах этих мест, об их реликвиях и тайнах, о достопримечательностях и архитектурных шедеврах минувших эпох. Здесь прошлое объясняет настоящее, и эта неразрывная связь помогает понять историю и жизнь необыкновенных городов.

Одновременно все четыре издания представляют собой энциклопедические справочники, в которых можно найти сведения о численности населения, культуре и обычаях, кратко описана история городов. Кроме того, много внимания уделяется достопримечательностям.

Издания будут полезны всем, кто нуждается в актуальной информации о городах мира, а также станут прекрасным помощником для отправляющихся в путешествие, так как знание обо всех лучших местах позволит сэкономить время при выборе именно того, что вам действительно интересно.

«Без женщин жить нельзя на свете, нет!»

Итак, вы вернулись из путешествия. Отпуск закончился. Дети ушли в школу, жена убежала к Машке, приехавшая в гости тёща уехала на дачу — счастье всё-таки есть! Но прошло время, и, устав от одиночества, вы вдруг поняли: “Без женщин жить нельзя на свете, нет! Вы наше счастье, как сказал поэт!” Однако если бы ваша жена в этот момент вдруг включила миелофон и подслушала ваши мысли, то одной шубой вы бы не отделались! Ведь вместо того, чтобы броситься к мобильному телефону, набрать её номер и прошептать что-нибудь страстное, отправить sms с текстом «Скучу» и поставить двадцать пять восклицательных знаков или хотя бы раз в жизни приготовить романтический ужин при свечах, вы открываете книгу “100 самых знаменитых женщин мира”.

Конечно, вернувшись от Машки, жена может устроить вам образцово-показательный скандал со сценой ревности, пожаловаться своей и, что ещё хуже, вашей маме или даже принципиально читать за завтраком книгу “Как правильно подготовиться к первому свиданию с незнакомцем”. Будьте к этому морально готовы и заранее напишите речь в свою защиту. Поверьте, с женщинами лучше всегда соглашаться (но потом делать всё по-своему). Поэтому признайте, что мы, мужчины, наконец поняли: женщины могут быть не только домохозяйками, но и культовыми режиссёрами и актрисами, признанными писательницами и художницами, талантливыми танцовщицами и певицами, грамотными политиками и философами и т.д. Пройдя сквозь предрассудки и упорное сопротивление обще-

ственного мнения, слабый пол всё-таки доказал своё законное право мыслить и действовать (последнюю фразу надо сказать особенно чётко и пафосно).

Кого привести в пример? Мария Склодовская-Кюри стала первой в мире женщиной, дважды удостоенной Нобелевской премии. Дело католической монахини матери Терезы и сегодня имеет миллионы последователей, балерина Мария Тальони стала символом романтического балета, а Айседора Дункан — основоположницей свободного танца. Грета Гарбо была признана королевой немого кино, Фаина Раневская, снимавшаяся в ролях второго и третьего плана, считается одной из величайших актрис советской эпохи. Индира Ганди, заняв пост премьер-министра, укрепила авторитет Индии на мировой арене, став символом страны XX в. Анна Ахматова и Марина Цветаева внесли неоценимый вклад в литературу Серебряного века.

Затем вы сможете перевести разговор на хобби и увлечения вашей жены. А вдруг, сидя в гостях у Машки и вышивая крестиком, она уже давно мечтает провести свою персональную выставку?

Возможна и другая ситуация. Воспитанная “Домостроем”, жена мечтает реализоваться только в семье и совсем не думает о карьере. Тогда сделайте ход конём. Рассказывая о 100 самых знаменитых женщинах, обязательно уточните, что все героини уже давно достигли бальзаковского возраста. Я думаю, вашей жене такие слова будут как бальзам на душу.

И когда мир в семье восстановлен, вы можете смело вернуться к чтению. Ведь в книге “100 самых знаменитых женщин мира” представлены не только основные факты из биографии героян, но и многие события, долгие годы остававшиеся в тайне. А яркие иллюстрации и небольшие экскурсы в историю позволят глубже окунуться в ту или иную эпоху и в полной мере оценить заслуги каждой знаменитой женщины.

«Мотора рёв для нас звучит как музыка»

Прошло совсем немного времени после интеллигентного разговора на повышенных тонах и битья подаренного на свадьбу сервиза. Теперь в вашей дружной семье снова тишина да благодать. Но не было несчастья, да счастье помогло. Машкино счастье. Дело в том, что подруга вашей жены с пятнадцатой попытки сдала на права и заставила своего благоверного купить Dauer 962 Le Mans Porsche — самый скоростной серийный автомобиль мира, пять дорожных моделей которого были сразу же выкуплены султаном Брунея. Конечно, как умный человек, Машкин муж приобрёл китайский вариант, отремонтированный под Москвой, но всё равно это влетело ему в копечку. И тут ваша жена захотела себе что-то похожее!

Увы, сопротивляться не имеет смысла. Последний раз вы были в ювелирном магазине три года назад. Последний букет, подаренный два года назад, давно висит в спальне в качестве музейного экспоната ушедшего мужского романизма. А уж признание в любви... Да, всё-таки надо было писать sms с текстом “Скучу” и ставить двадцать пять восклицательных знаков.

Но прежде чем кинуться оформлять кредит, купите книгу “100 самых знаменитых и легендарных автомобилей мира”. На её страницах вы найдёте технические характеристики каждой машины, интересные факты, связанные с историей её создания и развития, а также красочные иллюстрации, которые дадут вам представление об этих настоящих чудесах техники и человеческого гения.

Например, покупателю кабриолета Bentley Azure T предлагается на выбор 42 варианта окраски кузова и 25 различных сочетаний отделки салона — есть за что выложить 700 000 долларов, не так ли? А как вам система ночного видения с функцией распознавания людей, установленная на BMW 5 Series Gran Turismo?

Вы думаете, покупка книги спасёт вас от финансового коллапса? Или надеетесь, что жена забудет о шубе? Сильно сомневаюсь. Что касается таких вещей, у женщин очень хорошая память. Но обмануть их можно. Рискните и расскажите о ваших успехах нам.

ХАРВЕСТ
HARVEST

Издательство «Харвест» — динамично развивающаяся компания, основана в 1991 году и открыта для сотрудничества со всеми желающими.

Издательство «Харвест»
выпускает **КНИГИ** всех жанров и направлений, которые распространяются как на территории Республики Беларусь, так и далеко за её пределами. Это — книги **для детей**, **художественная литература**, **деловая литература**, издания **для досуга**, научно-популярные издания, **словари** и многое другое. Кроме того, ООО «Харвест» **осуществляет оптовую торговлю книгами**.

220013, Республика Беларусь,
г. Минск, ул. Кульман 1/3, ком. 42.
Тел./факс: (017) 331-35-49,
тел. 209-80-53
E-mail: harvest_torg@tut.by
harvest08@mail.ru
natalipoljko@rambler.ru

Сведения о субъектах хозяйствования, имеющих специальное разрешение (лицензию) на осуществление издательской деятельности, по состоянию на 15 декабря 2011 года

Наименование лицензиата	Местонахождение лицензиата (юридический адрес)	Учётный номер плательщика (УНП)	Сведения о лицензии (№ бланка лицензии, дата и № приказа о выдаче)	Срок действия лицензии	Составляющие издательской деятельности: по тематическим направлениям
РУП «Институт «Белжилпроект»	220004, г. Минск, ул. Кальварийская, 17, каб. 217	100048299	02330/0548578, выд. 09.07.2009 № 78	09.07.2014	официальное, научное, производственно-практическое
ГУ «Национальный архив Республики Беларусь»	220114, г. Минск, пр. Независимости, 116	100646669	02330/0552650, выд. 04.01.2010 № 1	04.01.2015	научное, справочное
ООО «Прессбол-91»	220002, г. Минск, ул. Кропоткина, 91А, комн. 510	191094987	02330/0552677, выд. 04.01.2010 № 1	04.01.2015	справочное
ИП Карман В.В.	220114, г. Минск, ул. Калиновского, 78-26	191215604	02330/0552648, выд. 04.01.2010 № 1	04.01.2015	справочное
КУП «Заславская картонажно-полиграфическая фабрика»	223034, Минский р-н, г. Заславль, ул. Путейко, 1	690653010	02330/0552690, выд. 29.01.2010 № 1.2	29.01.2015	производственно-практическое, справочное, издание для досуга
ООО «НІТЬ АРИАДНЫ»	220030, г. Минск, пр. Независимости, д. 23, комн. 1	100706973	02330/0552698, выд. 29.01.2010 № 1.2	29.01.2015	справочное, издание для досуга
ООО «ПРИНТЭСТ»	220049, г. Минск, ул. Черняховского, д. 1, комн. 2	101103647	02330/0552811, выд. 17.02.2010 № 18	17.02.2015	справочное
ООО «ПРИНТЭСТИЗДАТ»	220049, г. Минск, ул. Черняховского, д. 1, комн. 3	101363557	02330/0552812, выд. 17.02.2010 № 18	17.02.2015	научно-популярное
ЧУП «Эвента М»	220000, г. Минск, ул. Беды, 2, 4 этаж	191235238	02330/0552700, выд. 29.01.2010 № 1.2	29.01.2015	производственно-практическое, издание для досуга
ПЧУП «Женский журнал»	220030, г. Минск, пл. Свободы, д. 23, оф. 17в	101569584	02330/0552810, выд. 17.02.2010 № 18	17.02.2015	издание для досуга
ИП Павленко С.Н.	246047, г. Гомель, ул. Степана Разина, д. 10, кв. 78	400121239	02330/0552813, выд. 17.02.2010 № 18	17.02.2015	справочное
ГУО «Институт подготовки научных кадров Национальной академии наук Беларусь»	220049, г. Минск, ул. Кнорина, 1, комн. 35, 46, 48, 50	190326228	02330/0552815, выд. 17.02.2010 № 18	17.02.2015	научное, учебное, справочное
ООО «Дизайн-Центр»	210001, г. Витебск, ул. Димитрова, д. 4, комн. 3	300581539	02330/0552826, выд. 17.02.2010 № 18	17.02.2015	справочное
ЧУП «Гепта Групп» ООО «Нетバルю Б.В.»	220030, г. Минск, ул. Немига, д. 5, 5 этаж, оф. пом. 1	800013809	02330/0003880, выд. 17.02.2010 № 18	17.02.2015	справочное, издание для досуга
УО «Государственный аграрный технический университет»	220023, г. Минск, пр. Независимости, д. 99, корп. 1, комн. 220	100185315	02330/0552984, выд. 14.04.2010 № 51	14.04.2015	научное, научно-популярное, производственно-практическое, учебное, справочное, литературно-художественное, издание для досуга
Белорусский республиканский литературный фонд	220034, г. Минск, ул. Фрунзе, 5, комн. 209	194900297	02330/0552846, выд. 14.04.2010 № 51	14.04.2015	учебное, литературно-художественное, издание для досуга
ЧПУП «Печатный салон "ТИК"»	225400, Брестская обл., г. Барановичи, ул. Советская, 59А	290618538	02330/0552842, выд. 14.04.2010 № 51	14.04.2015	издание для досуга
Учреждение «Редакция газеты "Белорусская нива"»	220013, г. Минск, ул. Б. Хмельницкого, 10а	100148120	02330/0552847, выд. 14.04.2010 № 51	14.04.2015	официальное, научно-популярное, производственно-практическое, справочное, издание для досуга
ЗАО «Редакция бюллетеня "Стройка"»	220141, г. Минск, пр. Независимости, д. 168, корп. 2, пом. 11Н	101558969	02330/0552901, выд. 14.04.2010 № 51	14.04.2015	справочное
РО «Рымска-каталіцкая парадія святога Сымона і Святой Алены»	220050, г. Минск, ул. Советская, д. 15	100582070	02330/0552916, выд. 08.06.2010 № 90	08.06.2015	научное, научно-популярное, справочное, литературно-художественное, духовно-просветительное
ООО «Эволайн»	220033, г. Минск, ул. Рыбалко, д. 9, комн. 23	191113024	02330/0552917, выд. 08.06.2010 № 90	08.06.2015	производственно-практическое, справочное, издание для досуга
ИП Белько В.А.	220050, г. Минск, пр. Независимости, д. 18, кв. 26	191163355	02330/0552922, выд. 08.06.2010 № 90	08.06.2015	справочное, издание для досуга
ООО «Феррата»	223034, Минская обл., г. Заславль, ул. Заводская, 1, пом. 8Г	690718156	02330/0552919, выд. 08.06.2010 № 90	08.06.2015	справочное, издание для досуга
ООО «РуПринт»	220000, г. Минск, пр. Независимости, 11, корп. 2, пом. 403/1	190877381	02330/0003863, выд. 08.06.2010 № 90	08.06.2015	справочное, издание для досуга
ЧУП «ПрестижИздатРеклама»	220096, г. Минск, ул. Голодеда, д. 5, корп. 1, кв. 5	191146774	02330/0552921, выд. 08.06.2010 № 90	08.06.2015	научное, научно-популярное, справочное, справочное, издание для досуга
ОАО «ЦНИИТУ»	220033, г. Минск, Партизанский пр., 2, корп. 4, строение 1, комн. 308	100059904	02330/0552918, выд. 08.06.2010 № 90	08.06.2015	научное, научно-популярное, производственно-практическое, справочное
ГУ «Военное информационное агентство Вооруженных Сил Республики Беларусь "Ваяр"»	220029, г. Минск, ул. М. Богдановича, 29	100262333	02330/0552914, выд. 08.06.2010 № 90	08.06.2015	официальное, научное, научно-популярное, массово-политическое, литературно-художественное, справочное, издание для досуга
Полоцкое РУПП «Наследие Ф. Скорины»	211400, Витебская обл., г. Полоцк, ул. Гагарина, 8, комн. 305	300059006	02330/0552925, выд. 08.06.2010 № 90	08.06.2015	производственно-практическое, издание для досуга
ИП ЧУП «Принткорп» Гилберта Линдсэя	223035, Минская обл., Минский р-н, п. Ратомка, ул. Корицкого, д. 134	600480005	02330/0630714, выд. 13.07.2010 № 114	13.07.2015	научно-популярное, справочное, духовно-просветительное, издание для досуга
ООО «МОЯ СУДЬБА»	220053, г. Минск, ул. Нововиленская, д. 8, пом. 6Н	100374374	02330/0552942, выд. 13.07.2010 № 114	13.07.2015	справочное, издание для досуга
ИП Храменков В.А.	220004, г. Минск, ул. Тимирязева, 2, кв. 98	191269295	02330/0552941, выд. 13.07.2010 № 114	13.07.2015	научно-популярное, производственно-практическое
ИУ «Позитив-центр»	220092, г. Минск, ул. Бельского, д. 15, комн. 206/1	190743237	02330/0552939, выд. 13.07.2010 № 114	13.07.2015	производственно-практическое, справочное, духовно-просветительное, издание для досуга
ООО «ВИП-принт»	220005, г. Минск, ул. Краснозвездная, 18 Б, комн. 701	191322628	02330/0552943, выд. 13.07.2010 № 114	13.07.2015	справочное, издание для досуга
ЗАО «Иппокрена»	220004, г. Минск, ул. Тимирязева, 65А, 1 этаж	100089422	02330/0552946, выд. 13.07.2010 № 114	13.07.2015	научное, производственно-практическое, учебное
ООО «Газета "Вечерний Могилев"»	212030, г. Могилев, ул. Первомайская, 89	700008922	02330/0552948, выд. 13.07.2010 № 114	13.07.2015	справочное, издание для досуга
ЧИУП «КАВАЛЕР»	220004, г. Минск, пр. Победителей, д. 11, комн. 1222	100022506	02330/0552937, выд. 13.07.2010 № 114	13.07.2015	научное, научно-популярное, производственно-практическое, массово-политическое, литературно-художественное, справочное, издание для досуга
ЧУП «Сибилина»	220015, г. Минск, ул. Пономаренко П.К., д. 35А, пом. 324	690369971	02330/919, выд. 13.07.2010 № 114	13.07.2015	научно-популярное, производственно-практическое, справочное литературно-художественное, издание для досуга
ЧУП «Полиграфиздат»	222310, Минская обл., г. Молодечно, ул. Тавляя, 11, комн. 4	690644760	02330/0552938, выд. 13.07.2010 № 114	13.07.2015	производственно-практическое, литературно-художественное, справочное, издание для досуга
ЧУП «Звукотэк» ОО «белТИЗ»	220018, г. Минск, ул. Якубовского, 52, ком. 63	100990653	02330/0552951, выд. 13.07.2010 № 114	13.07.2015	научно-популярное, литературно-художественное, справочное, духовно-просветительное, издание для досуга
Торгово-финансовый союз «БТФС»	220065, г. Минск, ул. Авакяна, 30 "А"	100599993	02330/0552973, выд. 02.08.2010 № 7.3	02.08.2015	научно-популярное, производственно-практическое, справочное, издание для досуга
ООО «Издательский дом "Вечерний Гомель-Медиа"»	246050, г. Гомель, ул. Парижской Коммуны, д. 26, к. 4	490854388	02330/0552974, выд. 02.08.2010 № 7.3	02.08.2015	научно-популярное
ООО «Формула печати»	247767, Гомельская обл., Мозырский р-н, д. Козенки, ул. Спортивная, 103, комн. 203 (нежилое помещение)	490800419	02330/0003868, выд. 31.08.2010 № 150	31.08.2015	производственно-практическое, справочное

Навінкі кнігавыдання

Айчынныя выданні, зарэгістраваныя
Нацыянальной кніжнай палатай
Беларусі апошнім часам

Дзяржаўнае, канстытуцыйнае
і адміністрацыйнае права

Васілевіч, С. Г. Административная отвественность за нарушения против порядка приписки граждан к привычным участкам, призыва на воинскую службу и воинского учета / С. Г. Васілевіч. — Минск: Право и экономика, 2011. — 140 с. — 250 экз. — ISBN 978-985-552-034-5.

Крамник, А. Н. Административное право. Часть 3. Процессуально-исполнительное право: учебное пособие для студентов по специальностям юридического профиля / А. Н. Крамник. — Минск: Издательский центр БГУ, 2011. — 236 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-476-955-4.

Масловская, Т. С. Конституционное право Республики Беларусь: ответы на экзаменационные вопросы: [для студентов вузов] / Т. С. Масловская. — 4-е изд., переработанное. — Минск: ТетраСистемс, 2012. — 223 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-536-270-9.

«Свобода мысли, совести и религии: международно-правовые стандарты и их имплементация в национальные правовые системы европейских государств», международная научно-практическая конференция (Минск: 2010). Материалы Международной научно-практической конференции «Свобода мысли, совести и религии: международно-правовые стандарты и их имплементация в национальные правовые системы европейских государств», 10 сентября 2010 г. (г. Минск, Беларусь). — Минск: Право и экономика, 2011. — 121 с. — 299 экз. — ISBN 978-985-552-026-0.

Кримінальнае права.
Кримінальнае судаводства.
Криміналогія

Актуальные проблемы современной криминалистики и судебной экспертизы: материалы международной научно-практической конференции, посвященной 35-летию со дня образования кафедры криминалистики Академии МВД Республики Беларусь (Минск, 3 июня 2011 г.) / [редколлегия: Н. И. Порубов и др.]. — Минск: Академия МВД Республики Беларусь, 2011. — 267 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-427-698-4.

Дода, И. Г. Методика установления дословного содержания текста фонограмм / [И. Г. Дода, И. Ю. Фетняев, Т. И. Азарова; под общей ред. И. Г. Доды]; Государственное учреждение «Центр судебных экспертиз и криминалистики Министерства юстиции Республики Беларусь», Государственный экспертно-криминалистический центр Министерства внутренних дел Республики Беларусь. — Минск: Право и экономика, 2011. — 35 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-552-044-4.

Интегрированный комплекс надзора: учебное пособие для курсантов факультета внутренних войск учреждения образования «Военная академия Республики Беларусь» и специалистов ИТСО внутренних войск МВД Республики Беларусь / [А. М. Кузьмичук и др.]; Вооруженные Силы Республики Беларусь. — Военная академия Республики Беларусь. — Минск: ВА РБ, 2011.

Ч. 1: Аппаратные и программные компоненты интегрированного комплекса надзора. — 2011. — 203 с. — 55 экз. — ISBN 978-985-544-047-6.

Информационные письма: (для следователей, судей и экспертов): современные возможности диагностирования состояний исполнителя рукописи в области судебно-почерковедческой экспертизы: особенности подложек материалов, направляемых на почтово-почерковедческую экспертизу, при расследовании насильственных преступлений / Государственное учреждение «Центр судебных экспертиз и криминалистики Министерства юстиции Республики Беларусь»; [подготовили: А. А. Куприянов и др.]. — Минск: Право и экономика, 2011. — 24 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-552-041-3.

Логвин, В. М. Проверка показаний на месте: практическое пособие / В. М. Логвин; Министерство внутренних дел Республики Беларусь, Академия Министерства внутренних дел Республики Беларусь. — Минск: Академия МВД Республики Беларусь, 2011. — 71 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-427-693-9.

Об оперативно-розыскной деятельности: Закон Республики Беларусь: [9 июля 1999 г. № 289-З; принят Палатой представителей 24 июня 1999 г.; одобрен Советом Республики 30 июня 1999 г.; текст по состоянию на 2 января 2012 г.]. — Минск: Академия МВД Республики Беларусь, 2012. — 31 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-427-712-2.

Уголовно-процессуальный кодекс Республики Беларусь: [принят Палатой представителей 24 июня 1999 г.; одобрен Советом Республики 30 июня 1999 г.; с изменениями и дополнениями по состоянию на 23 января 2012 г.]. — Минск: Национальный центр правовой информации Республики Беларусь, 2012. — 433 с. — 11900 экз. — ISBN 978-985-6928-49-2 (в пер.).

Шабанов, В. Б. Правовое положение населения в Российской империи и преступность

женщин / В. Б. Шабанов, Т. К. Кириллова, Н. В. Ко-черова; под общей редакцией В. Б. Шабанова; Министерство внутренних дел Республики Беларусь, Академия Министерства внутренних дел Республики Беларусь. — Минск: Академия МВД Республики Беларусь, 2011. — 104 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-427-701-1.

Шиханцов, Г. Г. Предупреждение грабежей и разбоев: монография / Г. Г. Шиханцов, И. В. Му-ха; Гродненский государственный университет им. Янки Купалы. — Гродно: ГрГУ, 2011. — 102 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-515-484-7.

Гаспадарчае права

Говзік, В. Г. Хозяйственное право: учебно-методическое пособие: для слушателей факультета переподготовки «Консалтинговое» заочной формы обучения / В. Г. Говзік; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный экономический университет. — Минск: БГЭУ, 2011. — 126 с. — 400 экз. — ISBN 978-985-484-761-0.

Грамадзянскае права. Судовы лад

Васілевіч, Г. А. Правонарушения. Закон. Ответственность / Г. А. Васілевіч. — Минск: Право и экономика, 2011. — 361 с. — 250 экз. — ISBN 978-985-552-001-7.

Жуковская, К. І. Глашанне об уплате алиментаў / К. І. Жуковская. — Минск, 2011. — 7 с. — 1000 экз.

Карпенков, В. В. Гражданко-правовая защита деловой репутации юридических лиц в Республике Беларусь / В. В. Карпенков. — Минск: Право и экономика, 2011. — 165 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-552-002-4.

Кудашов, В. И. Основы управления интелектуальной собственностью: учебно-методический комплекс для студентов специальности «Экономика и управление на предприятиях» / В. И. Кудашов, Е. В. Иванова; [Частное учреждение образования «Минский институт управления»]. — 4-е изд. — Минск: МИУ, 2011. — 179 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-490-793-2.

Маньковский, И. А. Гражданское право. Особенная часть: краткое изложение курса: учебное пособие: [для студентов] / И. А. Маньковский, С. С. Вабищевич; Учреждение образования Федерации профсоюзов Беларусь «Международный университет «МИТСО», Центр частноправовых исследований. — Минск: МИТСО, 2012. — 223 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-497-167-4.

Судебная власть на Беларуси: история, современность, перспективы развития: (к 430-летию образования главного суда ВКЛ — Литовского Трибунала): материалы международной студенческой конференции (Минск, 16–17 ноября 2011 г.) / [редколлегия: И. В. Журавская (ответственный редактор) и др.]. — Минск: БГЭУ, 2011. — 179 с. — Часть текста на английском и белорусском языках. — 80 экз. — ISBN 978-985-484-481-5.

Халецкая, Т. М. Основы управления интелектуальной собственностью: ответы на экзаменационные вопросы: [для студентов вузов] / Т. М. Халецкая. — 3-е изд., переработанное. — Минск: ТетраСистемс, 2012. — 159 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-536-259-4.

Хломко, И. В. Гражданское право (Общая часть): сборник задач / И. В. Хломко; Частный институт управления и предпринимательства. — Минск: Частный институт управления и предпринимательства, 2011. — 28 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-6971-44-3.

Чаховский, Ю. Н. Финансовое право Республики Беларусь: курс лекций: [для студентов] / Ю. Н. Чаховский. — Минск: Право и экономика, 2011. — 404 с. — 250 экз. — ISBN 978-985-552-035-2.

Червякова, Т. А. Судоустройство: учебно-методическое пособие / Т. А. Червякова; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный экономический университет. — Минск: БГЭУ, 2011. — 143 с. — 275 экз. — ISBN 978-985-484-795-5.

Дзяржаўнае адміністрацыйнае кіраванне. Ваеннае майстэрства. Ваенныя науки

Дорошевич, В. Н. Смотреть на мир добрыми глазами: рассказы и очерки о сотрудниках милиции Минской области, малоизвестных и забытых фактах, событиях / Владимир Дорошевич. — Минск: Артия Групп, 2010. — 327 с. — 600 экз. — ISBN 978-985-6893-40-0 (в пер.).

Методические рекомендации по работе с перспективным кадровым резервом / Академия управления при Президенте Республики Беларусь; [составители: А. В. Ивановский и др.]; под общей редакцией А. Н. Морозевича. — Минск: Академия управления при Президенте Республики Беларусь, 2011. — 34 с. — 70 экз. — ISBN 978-985-527-054-7.

Мінкоў, Н. С. Конституционно-правовой статус государственных органов Республики Беларусь в сфере природопользования: [для студентов] / Н. С. Мінкоў; Институт парламентаризма и предпринимательства. — Минск: НПЦ НАН Беларусь по механизации сельского хозяйства, 2011. — 136 с. — 30 экз.

Профессионально-прикладная физическая подготовка сотрудников правоохранительных органов: учебное пособие для курсантов и слушателей высших учебных заведений Министерства внутренних дел Республики Беларусь / [В. В. Леонов и др.]; Ми-

жэнщин / В. Б. Шабанов, Т. К. Кириллова, Н. В. Ко-черова; под общей редакцией В. Б. Шабанова; Министерство внутренних дел Республики Беларусь, Академия Министерства внутренних дел Республики Беларусь, 2011. — 104 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-427-701-1.

Шиханцов, Г. Г. Предупреждение грабежей и разбоев: монография / Г. Г. Шиханцов, И. В. Му-ха; Гродненский государственный университет им. Янки Купалы. — Гродно: ГрГУ, 2011. — 102 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-515-484-7.

Хасапчук, А. В. Административное право: учебное пособие / А. В. Хасапчук; Университетско-издательский центр БГУ. — Минск: БГУ, 2011. — 208 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-6765-76-9.

Хасапчук, А. В. Административное право: учебное пособие / А. В. Хасапчук; Университетско-издательский центр БГУ. — Минск: БГУ, 2011. — 208 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-6765-76-9.

Хасапчук, А. В. Административное право: учебное пособие / А. В. Хасапчук; Университетско-издательский центр БГУ. — Минск: БГУ, 2011. — 208 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-6765-76-9.

Хасапчук, А. В. Административное право: учебное пособие / А. В. Хасапчук; Университетско-издательский центр БГУ. — Минск: БГУ, 2011. — 208 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-6765-76-9.

Хасапчук, А. В. Административное право: учебное пособие / А. В. Хасапчук; Университетско-издательский центр БГУ. — Минск: БГУ, 2011. — 208 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-6765-76-9.

Хасапчук, А. В. Административное право: учебное пособие / А. В. Хасапчук; Университетско-издательский центр БГУ. — Минск: БГУ, 2011. — 208 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-6765-76-9.

Хасапчук, А. В. Административное право: учебное пособие / А. В. Хасапчук; Университетско-издательский центр БГУ. — Минск: БГУ, 2011. — 208 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-6765-76-9.

Хасапчук, А. В. Административное право: учебное пособие / А. В. Хасапчук; Университетско-издательский центр БГУ. — Минск: БГУ, 2011. — 208 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-6765-76-9.

Хасапчук, А. В. Административное право: учебное пособие / А. В. Хасапчук; Университетско-издательский центр БГУ. — Минск: БГУ, 2011. — 208 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-6765-76-9.

Хасапчук, А. В. Административное право: учебное пособие / А. В. Хасапчук; Университетско-издательский центр БГУ. — Минск: БГУ, 2011. — 208 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-6765-76-9.

Хасапчук, А. В. Административное право: учебное пособие / А. В. Хасапчук; Университетско-издательский центр БГУ. — Минск: БГУ, 2011. — 208 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-6765-76-9.

Хасапчук, А. В. Административное право: учебное пособие / А. В. Хасапчук; Университетско-издательский центр БГУ. — Минск: БГУ, 2011. — 208 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-6765-76-9.

Хасапчук, А. В. Административное право: учебное пособие / А. В. Хасапчук; Университетско-издательский центр БГУ. — Минск: БГУ, 2011. — 208 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-6765-76-9.

Хасапчук, А. В. Административное право: учебное пособие / А. В. Хасапчук; Университетско-издательский центр БГУ. — Минск: БГУ, 2011. — 208 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-6765-76-9.

Хасапчук, А. В. Административное право: учебное пособие / А. В. Хасапчук; Университетско-издательский центр БГУ. — Минск: БГУ, 2011. — 208 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-6765-76-9.

Хасапчук, А. В. Административное право: учебное пособие / А. В. Хасапчук; Университетско-издательский центр БГУ. — Минск: БГУ, 2011. — 208 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-6765-76-9.

Хасапчук, А. В. Административное право: учебное пособие / А. В. Хасапчук; Университетско-издательский центр БГУ. — Минск: БГУ, 2011. — 208 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-6765-76-9.

Современная школа: ЮниверсПресс, 2011.
— 16 с. — 11000 экз. — ISBN 978-958-539-311-6
(Современная школа).

Дементей, Н. В. Готов ли ваш ребенок к школе?: сборник тестов-упражнений для совместной работы детей и родителей [к комплексной образовательной программе школы-студии раннего развития «Малышок» / Н. В. Дементей; УО «Минский государственный дворец детей и молодежи». — Минск: МГДДиМ, 2011. — 63 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-7000-11-1.

Домашние уроки творчества: цвета и формы, обводим и раскрашиваем! [составитель: Захарова Ольга; художник Е. Таборко]. — Минск: Современная школа: ЮниверсПресс, 2011. — [16 с. — 11000 экз. — ISBN 978-985-539-314-7 (Современная школа).

Дубініна, Д. М. Свет вакол мене: развіццёвае навучанне: вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старшай ступені (ад піаці да шасці гадоў) устаноў, якія забяспечваюць атрыманне дашкольнай адукцыі, з беларускай і рускай мовамі навучання / Д. М. Дубініна. — 6-е выд. — Минск: Нацыянальны інстытут адукцыі, 2011. — 64 с. — Частка тэксту па-рэалельна на беларускай і рускай мовах. — 97000 экз. — ISBN 978-985-465-941-1.

Жытко, І. У. Матэматычны калейдаскоп: рабочы ссытак развіццёвае навучанне: вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старшай ступені (ад піаці да шасці гадоў) устаноў, якія забяспечваюць атрыманне дашкольнай адукцыі, з беларускай і рускай мовамі навучання / І. У. Жытко. — 6-е выд. — Минск: Нацыянальны інстытут адукцыі, 2011. — 64 с. — Частка тэксту па-рэалельна на беларускай і рускай мовах. — 97000 экз. — ISBN 978-985-465-951-0.

Жытко, І. У. Матэматычны калейдаскоп: развіццёвае навучанне: вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старшай ступені (ад піаці да шасці гадоў) устаноў, якія забяспечваюць атрыманне дашкольнай адукцыі, з беларускай і рускай мовамі навучання / І. У. Жытко. — 6-е выд. — Минск: Нацыянальны інстытут адукцыі, 2011. — 63 с. — Частка тэксту па-рэалельна на беларускай і рускай мовах. — 97000 экз. — ISBN 978-985-465-950-3.

Ісаеня, Е. П. Игровая деятельность как способ реализации физкультурно-оздоровительной

работы в условиях системы взаимодействия специалистов дошкольного учреждения: (из опыта работы) / Е. П. Исаеня, Л. И. Апанасевич;

Государственное учреждение образования «Минский областной институт развития образования». — Минск: МОИРО, 2011. — 77 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-6907-88-6.

Кобрицкий, М. Е. Первые шаги в олимпийском образовании: методические рекомендации / М. Е. Кобрицкий, Т. Ю. Логвина, О. В. Воронцов; Министерство спорта и туризма Республики Беларусь, Национальный олимпийский комитет Республики Беларусь, Белорусский государственный университет физической культуры, Общественное объединение «Белорусская олимпийская академия». — Минск: БГУФК, 2011. — 51 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-7023-07-3.

Лира, Т. А. Заучивание стихотворений с использованием моделей / Т. А. Лира; [художник И. А. Юматова]. — 3-е изд. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2012. — 60 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-520-465-8.

Литвинчик, Т. А. Звуки, буквы и слова делятся секретами: подготовка дошкольников к овладению грамотой / Т. А. Литвинчик. — 3-е изд. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2012. — 149 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-520-408-5.

Литературные праздники в дошкольном учреждении: сборник методических материалов для студентов педагогических специальностей учреждения высшего образования: в 2 ч. / Министерство образования Республики Беларусь, Барановичский государственный университет; [составители: Л. Ф. Бабенко, Л. В. Прокофьевна]. — Барановичи: БарГУ, 2011. — 286 экз. — ISBN 978-985-498-457-5.

Ч. 1. — 133 с. — ISBN 978-985-498-458-2.

Ч. 2. — 95 с. — ISBN 978-985-498-459-9.

Маклор, Р. Мамина книга. 500 способов заставить ребенка от 1 до 3 лет: [креативные игры для малышей: простые советы родителям от лучших специалистов] / Робин Маклор; [переведена с английского Н. В. Жулаева]. — Минск: Попурри, 2011. — 185 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-15-0973-3.

Мамины уроки: [для чтения взрослыми

детям] / составитель Захарова Ольга Владиславовна; художники: И. Лазарь и др.; стихи: О. Захарова]. — Минск: Минская фабрика цветной печати, 2012. — 127 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-454-606-3 (в пер.).

Мороз, О. И. Планируем работу в группах раннего возраста / О. И. Мороз. — 2-е изд. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2012. — 207 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-520-471-9.

Мы читаем по слогам: письмо и чтение, новые слова, стихи и загадки / [составитель: Захарова Ольга; художники: А. Шальманова, И. Лазарь; стихи: О. Захарова]. — Минск: Современная школа: ЮниверсПресс, 2011. — 16 с. — 11000 экз. — ISBN 978-985-539-313-0 (Современная школа).

Первые уроки логики: учимся рассуждать, строим логические цепочки! / [составитель: Захарова Ольга; художник И. Лазарь]. — Минск: Современная школа: ЮниверсПресс, 2011. — 16 с. — 11000 экз. — ISBN 978-985-539-316-1 (Современная школа).

Пилат, И. И. Учим буквы играя / И. И. Пилат, В. Я. Кныш. — Мозырь: Белый Ветер, 2011. — 32 с. — 3013 экз. — ISBN 978-985-538-585-2.

Прапыгіна, Н. В. Беларускамоўны дзе́нь: планаванне і арганізацыя адукыцьнай работы ў групах «Чаму́чко» / Н. В. Прапыгіна; пад рэдакцыей Н. А. Васіленка. — 2-е выд. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2012. — 142 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-520-452-8.

Теория и методика руководства изобразительной деятельностью детей дошкольного

возраста: учебно-методический комплекс: для студентов, обучающихся по специальностям 1-010101 «Дошкольное образование», 1-010107 «Дошкольное образование. Социальная педагогика» / Министерство образования Республики Беларусь, Могилевский государственный университет им. А. А. Кулешова; автор-составитель Н. Ю. Ясева. — Могилев: МГУ, 2011. — 86 с. — 62 экз. — ISBN 978-985-480-753-9.

Увлекательные прописи для малышей: [развивающие пособие для дошкольников] / [составитель: Бельская Инна Леонидовна]. — Минск: ЮниПрессМаркет, 2011. — 32 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-532-758-6 (общий).

Физкультурные и музыкальные мероприятия по ознакомлению с правилами пожарной безопасности: сценарии праздников, досугов: практическое пособие для руководителей физического и музыкального воспитания и воспитателей дошкольных учреждений / [составители: А. Н. Ткачева, И. Ю. Науменко, И. М. Захарова]. — Мозырь: Белый Ветер, 2012. — 48 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-538-578-4.

Хадановіч, Л. С. Падарожжа ў свет музыкі: развіццёвае навучанне: вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старшай ступені (ад піаці да шасці гадоў) устаноў, якія забяспечваюць атрыманне дашкольнай адукцыі, з беларускай і рускай мовамі навучання / Л. С. Хадановіч. — 6-е выд. — Минск: Нацыянальны інстытут адукцыі, 2011. — 63 с. — Частка тэксту па-рэалельна на беларускай і рускай мовах. — 97000 экз. — ISBN 978-985-465-941-1.

Хадановіч, Л. С. Падарожжа ў свет музыкі: развіццёвае навучанне: вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старшай ступені (ад піаці да шасці гадоў) устаноў, якія забяспечваюць атрыманне дашкольнай адукцыі, з беларускай і рускай мовамі навучання / Л. С. Хадановіч. — 6-е выд. — Минск: Нацыянальны інстытут адукцыі, 2011. — 63 с. — Частка тэксту па-рэалельна на беларускай і рускай мовах. — 97000 экз. — ISBN 978-985-465-950-3.

Хадановіч, Л. С. Падарожжа ў свет музыкі: развіццёвае навучанне: вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старшай ступені (ад піаці да шасці гадоў) устаноў, якія забяспечваюць атрыманне дашкольнай адукцыі, з беларускай і рускай мовамі навучання / Л. С. Хадановіч. — 6-е выд. — Минск: Нацыянальны інстытут адукцыі, 2011. — 63 с. — Частка тэксту па-рэалельна на беларускай і рускай мовах. — 97000 экз. — ISBN 978-985-465-955-8.

Хадановіч, Л. С. Падарожжа ў свет музыкі: развіццёвае навучанне: вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старшай ступені (ад піаці да шасці гадоў) устаноў, якія забяспечваюць атрыманне дашкольнай адукцыі, з беларускай і рускай мовамі навучання / Л. С. Хадановіч. — 6-е выд. — Минск: Нацыянальны інстытут адукцыі, 2011. — 63 с. — Частка тэксту па-рэалельна на беларускай і рускай мовах. — 97000 экз. — ISBN 978-985-465-955-8.

Хадановіч, Л. С. Падарожжа ў свет музыкі: развіццёвае навучанне: вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старшай ступені (ад піаці да шасці гадоў) устаноў, якія забяспечваюць атрыманне дашкольнай адукцыі, з беларускай і рускай мовамі навучання / Л. С. Хадановіч. — 6-е выд. — Минск: Нацыянальны інстытут адукцыі, 2011. — 63 с. — Частка тэксту па-рэалельна на беларускай і рускай мовах. — 97000 экз. — ISBN 978-985-465-955-8.

Хадановіч, Л. С. Падарожжа ў свет музыкі: развіццёвае навучанне: вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старшай ступені (ад піаці да шасці гадоў) устаноў, якія забяспечваюць атрыманне дашкольнай адукцыі, з беларускай і рускай мовамі навучання / Л. С. Хадановіч. — 6-е выд. — Минск: Нацыянальны інстытут адукцыі, 2011. — 63 с. — Частка тэксту па-рэалельна на беларускай і рускай мовах. — 97000 экз. — ISBN 978-985-465-955-8.

Хадановіч, Л. С. Падарожжа ў свет музыкі: развіццёвае навучанне: вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старшай ступені (ад піаці да шасці гадоў) устаноў, якія забяспечваюць атрыманне дашкольнай адукцыі, з беларускай і рускай мовамі навучання / Л. С. Хадановіч. — 6-е выд. — Минск: Нацыянальны інстытут адукцыі, 2011. — 63 с. — Частка тэксту па-рэалельна на беларускай і рускай мовах. — 97000 экз. — ISBN 978-985-465-955-8.

Хадановіч, Л. С. Падарожжа ў свет музыкі: развіццёвае навучанне: вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старшай ступені (ад піаці да шасці гадоў) устаноў, якія забяспечваюць атрыманне дашкольнай адукцыі, з беларускай і рускай мовамі навучання / Л. С. Хадановіч. — 6-е выд. — Минск: Нацыянальны інстытут адукцыі, 2011. — 63 с. — Частка тэксту па-рэалельна на беларускай і рускай мовах. — 97000 экз. — ISBN 978-985-465-955-8.

Хадановіч, Л. С. Падарожжа ў свет музыкі: развіццёвае навучанне: вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старшай ступені (ад піаці да шасці гадоў) устаноў, якія забяспечваюць атрыманне дашкольнай адукцыі, з беларускай і рускай мовамі навучання / Л. С. Хадановіч. — 6-е выд. — Минск: Нацыянальны інстытут адукцыі, 2011. — 63 с. — Частка тэксту па-рэалельна на беларускай і рускай мовах. — 97000 экз. — ISBN 978-985-465-955-8.

Хадановіч, Л. С. Падарожжа ў свет музыкі: развіццёвае навучанне: вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старшай ступені (ад піаці да шасці гадоў) устаноў, якія забяспечваюць атрыманне дашкольнай адукцыі, з беларускай і рускай мовамі навучання / Л. С. Хадановіч. — 6-е выд. — Минск: Нацыянальны інстытут адукцыі, 2011. — 63 с. — Частка тэксту па-рэалельна на беларускай і рускай мовах. — 97000 экз. — ISBN 978-985-465-955-8.

Хадановіч, Л. С. Падарожжа ў свет музыкі: развіццёвае навучанне: вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старшай ступені (ад піаці да шасці гадоў) устаноў, якія забяспечваюць атрыманне дашкольнай адукцыі, з беларускай і рускай мовамі навучання / Л. С. Хадановіч. — 6-е выд. — Минск: Нацыянальны інстытут адукцыі, 2011. — 63 с. — Частка тэксту па-рэалельна на беларускай і рускай мовах. — 97000 экз. — ISBN 978-985-465-955-8.

Хадановіч, Л. С. Падарожжа ў свет музыкі: развіццёвае навучанне: вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старшай ступені (ад піаці да шасці гадоў) устаноў, якія забяспечваюць атрыманне дашкольнай адукцыі, з беларускай і рускай мовамі навучання / Л. С. Хадановіч. — 6-е выд. — Минск: Нацыянальны інстытут адукцыі, 2011. — 63 с. — Частка тэксту па-рэалельна на беларускай і рускай мовах. — 97000 экз. — ISBN 978-985-465-955-8.

Хадановіч, Л. С. Падарожжа ў свет музыкі: развіццёвае навучанне: вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старшай ступені (ад піаці да шасці гадоў) устаноў, якія забяспечваюць атрыманне дашкольнай адукцыі, з беларускай і рускай мовамі навучання / Л. С. Хадановіч. — 6-е выд. — Минск: Нацыянальны інстытут адукцыі, 2011. — 63 с. — Частка тэксту па-рэалельна на беларускай і рускай мовах. — 97000 экз. — ISBN 978-985-465-955-8.

Хадановіч, Л. С. Падарожжа ў свет музыкі: развіццёвае навучанне: вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старшай ступені (ад піаці да шасці гадоў) устаноў, якія забяспечваюць атрыманне дашкольнай адукцыі, з беларускай і рускай мовамі навучання / Л. С. Хадановіч. — 6-е выд. — Минск: Нацыянальны інстытут адукцыі, 2011. — 63 с. — Частка тэксту па-рэалельна на беларускай і рускай мовах. — 97000 экз. — ISBN 978-985-465-955-8.

Хадановіч, Л. С. Падарожжа ў свет музыкі: развіццёвае навучанне: вучэбны дап

У сэрцах пакалення

Валеянцін БАРЫСЕВІЧ

Успаміны беларускага пісьменніка Славаміра Антановіча пра П. Машэраў выліліся ў аўтам (амаль 400 старонак) гісторычна-публіцыстычны раман "Пётр Машэраў", які нядайна пабачыў свет у адным з выдавецтваў Масквы. Аўтар адлюстроўвае вобраз героя з моманту яго нараджэння і да апошніх дзён жыцця. Пісьменнік, як, дарэчы, і паплечнікі Пятра Міронавіча, землякі, настаўнікі, літаратары, журналісты, якія блізка ведалі яго, да гэтага часу не могуць звязніцца з думкай яго заўчастную смерцю.

У рамане адлюстроўваюцца лёссы бацькі Пятра Машэраў Мірана Васільевіча, якога ў 1937 годзе па ілжывых даносах аднаўскім арыштавалі сатрапы НКУС (адпраўлены на леса-распрацоўку, назад не вярнуўся), ягонай маці Дар'і Пятроўны (выхавала трох дачок і двух сыноў, загінула ад рук фашыстаў у верасні 1942 года). На старонках твора апавядоцца пра студэнцікі гады Пятра Машэраў, які ўмеў нават у складных умовах ваеннага ліхалецця і падчас "халоднай вайны" лёгка згаджваў самыя вострыя вуглы, а па-другое, паказвае яго не-прымірываемасць да раўнадушша, бюрократы, у якіх бы форме яны ні выяўляліся. Разам з тым, смела абараняючы свой пункт гледжання, Пётр Міронавіч не выракаў разумных доказаў апанента.

Пётр Машэраў — Герой Савецкага Союза, Герой Сацыялістычнай Працы, вядомы палітычны і грамадскі дзеяч, палымяны патрыёт Беларусі.

Жонкі Паліны, пра ўзаемадносіны Паліны Андрэеўны з ягонай сяброўкай Таццяной Пртыцкой, дзелавыя перамовы Пятра Міронавіча з паплечнікамі па партыі.

Сутыкаючы героя рамана з расонскімі падпольшчыкамі і партызанамі Міхаілам Якімовичам, Антанінай Езутавай, Пятром Хамчаноўскім, а ў пасляважненія гады — з вядомымі партыйнымі і дзяржаўнымі дзеячамі, такімі, як Леанід Брэжнёў, Андрэй Грамыка, Тодар Жыўкаў, Фідель Кастро ды іншымі, пісьменнік падкрэслівае, па-першае, высокую чалавечнасць, культуру і інтэлігентнасць Пятра Машэраў, які ўмеў нават у складных умовах ваеннага ліхалецця і падчас "халоднай вайны" лёгка згаджваў самыя вострыя вуглы, а па-другое, паказвае яго не-прымірываемасць да раўнадушша, бюрократы, у якіх бы форме яны ні выяўляліся. Разам з тым, смела абараняючы свой пункт гледжання, Пётр Міронавіч не выракаў разумных доказаў апанента.

Чалавек ваенныя выпраўкі, ён заўсёды заставаўся простым і адкрытым для настаўнікаў, наўкоўцаў, студэнтаў, пісьменнікаў, хлебаробаў, шахцёраў, працу якіх бязмежна шанаваў. Пражыўшы жахі вайны, ён ніколі не пакідаў чалавека сам-насам у цяжкія для яго хвіліны.

Рэчаіснасць у творы С. Антоновіча адлюстравана не сама па сабе, а прапушчана праз ягонае сэрца. Мабыць, таму многія старонкі "Пятра Машэраў", дзе распавядоцца пра падзеі далёкіх ужо дзён, прадстаюць перад чытачом ва ўсей аголенай сапраўднасці. Чуллівымі гісторыямі прасякнуты аркушы, дзе ёсць дыялогі Пятра Міронавіча з та-кімі вядомымі ў краіне творцамі, як Іван Мележ, Аляксей Карпюк, Андрэй Макаёнак, Іван Шамаякін, Пяцрусь Броўка, Анатоль Вялюгін, Міхail Савіцкі, Элем Клімаў ды іншымі. Думкі гэтых геніяльных беларусаў, увасобленыя ў раманы, вершы, кінастужкі, жывапісныя карціны не паддягали іншы раз звычайнай, імгненнай ацэнцы, а патрабава-

лі глыбокага філасофскага асэнсавання. Прынамсі таму творчасць пісьменнікаў, мастакоў, кінасцэнтарыстаў, скульптараў была ў пастаянным полі зроку партыйнага лідара рэспублікі, які, далікатна ўзважаючы тыя ці іншыя падзеі на шалях эпохі, уважліва ставіўся да творчасці, прайяўляў клопат пра дзеячаў культуры, паляпшаў іх сацыяльна-бытавыя ўмовы.

Працуючы першым сакратаром ЦК ЛКСМБ, Пётр Машэраў стаў ініцыятарам стварэння часопіса "Маладосць", пераўтварэння альманаха "Советская Отчизна" ў штотэмсачны часопіс "Нёман", стварэння выдавецтва "Мастацкая літаратура", "Юнацтва", "Беларусская Советская Энциклопедія", а крыху пазней — будаўніцтва Дома літаратара.

У душы Пятра Машэраў пастаянна жыло імкненне да кардынальных змен у сістэме гаспадарання, яму хацелася адキンуць усе перашкоды, якія навязваюць цэнтр, і рашуча павесці рэспубліку ў светлу будучыні. Гледзячы ў заўтрашні дзень,

П. Машэраў рабіў асноўную стаўку на студэнцкую моладзь. Лічыў мэтагодным ужо з другога-трэцяга курса актыўна прыцягваць будучых спецыялістаў да навукова-даследчай працы, звяртаўся да наўкоўцаў, прафесарска-выкладчыцкага складу, вядомых спецыялістаў народнай гаспадаркі і культуры, заклікаючы стаць уважлівымі і патрабавальнімі шэфамі студэнтаў. Па ягонай ініцыятыве ва ўсіх абласных гарадах, а таксама ў Баранавічах і іншых буйных населеных пунктах, былі арганізаваны конкурсы на лепшыя студэнцкія работы.

"Чым больш багатай і эканамічна моцнай стане наша рэспубліка, тым больш трывалай будзе бяспека і ва ўсім свеце... Нашы людзі добра ведаюць кошт міру і кошт вайне, і бачаць свой найпершы абазвязак у тым, каб у імя светлага заўтрашняга дня сваёй працы мацаваць эканамічную... магутнасць..." Гэтыя слова Пятра Машэраў на Восьмым Міжнародным кангрэсе барацьбітоў Супраціўлення, які праходзіў у Мінску 24 мая 1978 года, не збулі сваёй актуальнасці.

Мне думаеца, гэты твор становіцца яркай з'явай у беларускай дакументальнай прозе і публіцыстыцы.

Ліліяна АНЦУХ,
дырэктар выдавецтва "Чатыры чвэрці"

Пачну з верша:

Дзень вейкі размежыў і коціца ўпарты.
Душу разнасцежу пад сонца з-за кратай.

Прамерзлая летам, спатнелая ў холад —
Самотным сусветам і сонечным колам.

Смяялася ў горы і плакала ў ічасці,
Вязалі аборы, згіналі напасці...

Стайць неваліяника, хістаеца квола,
У далонях-лядзяниках птичкоўцца слова.

Гэта радкі Надзеі Салодкай, паэтесы з Полацка. І мне так хочацца расказаць пра яе, пра свае адносіны да яе творчасці. Калі ўчытацца, угледзецца ў гэты твор нібы ў твар, унікнуньць у яго душою, сэрцам і розумам, можна адчуць і зразумець ці не ўвесь лёс гэтай жанчыны. Сёння яна вядомая ў беларускіх літаратурных колах. А не так і даўно, у 2002-м, яна пастукалася ў дзвёры выдавецтва "Чатыры чвэрці" з рукапісам паэтычнага зборніка "На ўзлёце малітвы". Кніга выйшла і, як аказалася, стала першай прыступкаю да наступных, бо наша выдавецтва не змагло адмовіць сабе ў задавальненні судакрануцца напоўніцу з творчасцю Надзеі Салодкай. Вышлі ўжо згаданая "На ўзлёце малітвы" і яшчэ "Горсточка лета", "На краю зімы", "Апошняя квадра", "Месца пад сонцам", "Прикосновение". І як звёнка-звязка — кнігі яе перакладаў на рускую мову твораў Навума Гальпяровіча: "Эхо слушает голос" (вершы), "В ожидании любви" (навэлы). Лёс Надзеі Салодкай далёка не прости. Яна прыйшла да паэтычнага слова ў даволі сталым узросце, з важкім жыццёвым багажом. Закончыўшы медвучылішча, паспела папрацаваць у медыцыні, затым стала машинысткою ў рэдакцыі, працавала дома. Адчула горкі смак немагчымасці хадзіць на працу і праства хадзіць. Сёння я ведаю Надзею Стэфанаўну не толькі як паэтесу, але і трохі па-сэбройску зазірнула ў яе жыццё.

Чым прываблівае яе творчасць? Найперш, гэта шчырасць, нейкая безбаронная адкрытысць, разнасцежанасць пачуццяў. Ты разумееш, што чалавек не маніць, не выцікае з сябе радкі, не "робіць" верш, а натуральна, нязмушана размаўляе з намі, з сабою рыфмаваным, рytмічным словам. І спеўнасць, песеннасць... Мяккае слова так арганічна кла-дзеца на ноты, лъецца песня. Колькі іх

«Спасціжэнне сябе ў Сусвеце...»

створана ў суаўтарстве з вядомымі кампазітарамі, асабліва з незабыўным Ізмаілом Капланавым...

Творчая дзеянасць Надзеі Салодкай прадаўжоцца цягам усяго пятнаццатці гадоў (з канца 1996 г.), але які вынік! Дзеясяткі кніг і вялізная колькасць песен, прыгожых, родных, песен, якія гучыць. І што цікава, яна амаль не хадзіла ў "пачаткоўцах-паэтах", не чакала сваёй чаргі для прызнання. Не было і вось — стала, ёсць! Раптам і назаўсёды.

Вершы ўражваюць сваёй экспрэсіўнасцю, глыбінёй пранікнення ў тонкі пачуццёў свет, філасофскай скіраванасцю і адточанасцю слова і радка, прыгажосцю

і багаццем як роднай беларускай матчынай, так і рускай мовы. Іх ацанілі і адгукнуліся добрымі словамі, рэцэнзіямі такіх прафесіяналыў пяра, як Анатоль Вярцінскі, Навум Гальпяровіч, Леанід Галубовіч, Ірына Жарнасек і іншыя. Кампазітары Леанід Захлеўны ды ўжо згаданы Ізмаіл Капланав. Пішуць і выконваюць песні на слова Салодкай Мікола Яцкоў, Міхайл Асташэнка, Наталля Чацверыкова са сваімі выхаванцамі атрымалі не адну ўзнагароду за іх. Сёння вершы выспелі, наліліся яшчэ большай сілай.

Вельмі шкадую, што не паспела пазнёйміца з яе маці, бо, пэўна ж, адметны паэтычны талент. Варта толькі ўчытацца ўрадкі, прысвечаныя мату:

Добры Божа, спагадлівы, велічны,
Затулі маю маму ад немачы!
Вінаваціца словам так мала,
Уратуем з Табой маю маму.
Добры Бог, затулі маму!

Песні на вершы Надзеі Салодкай практычна адразу разліліся на шырокім прасторы беларускага тэле- і радыёфіру, на прэстыжных канцэртных пляцоўках. Рэдкае свята на рэспубліканскім ці мясцовым узроўні абыходзілася без яе песен. Граматы, падзякі, дыпломы... За кнігі паэзіі "Апошняя квадра" і "Горсточка лета" ёй прысуджана літаратурная прэмія імя Уладзіміра Каараткевіча (Віцебск). У Рэспубліканскім конкурсі ў намінацыі "Лепшы твор 2008 года" ў пе-сенным жанры (з кампазітарамі Ізмаілом Капланавым) — дыплом II ступені.

Тэма Полацка і Беларусі займае значае-на месца на старонках яе кніг.

Кожны крок мой на гэтых вулках —
Спасціжэнне сябе ў Сусвеце.
Полацк ціхі мой, звонка-гулкі,
Той, што лёсам майм завеца.

Мудры сведка вякоў пражытых,
Уважаесі мяне сваёю!
Я — адна з тваіх тонкіх жылак,
Што сілкуюць цябе ў крывёю.

І родны горад ацаніў гэта, надаўши паэтесе, сябру Салодкай пісьменнікаў Беларусі Надзеі Салодкай у 2008 г. званне "Ганаровы грамадзянін горада Полацка", адзначыўшы папярэдне яшчэ і знакам "За заслугі перад Полацкам". Песня-гімн "Горад над Дзвіной" Ізмаіла Капланава шырокі і раздольна лунае над горадам. Ужо дзясятак гадоў яна гучыць кожную раніцу на чыгуначным вакзале, сустракаючы пасажырскі цягнік з Масквы, пад гэтым вальс танцующы дзеци і дарослыя, гэта — візіта Полацка.

Вершы, прысвечаныя Бацькаўшчыне, вызначаюцца вельмі тонкім лірызмам, не гучна-грувасткі, а далікатна-цнаглівія, пышчотныя, як і вершы пра маці, бо гэты звязак — непарыўны.

Захіні, калі ў лёсу ічадротаў
не хопіц,
І ў спагадзе высокай правіны даруй.
У застоллі вясёлым

і ў горкай маркоце

Я цябе перад Богам у сведкі бяру.
Вершы пішущца. Яны коцяца шырокай і магутнай плынню. Здаецца, розныя аўтары карыстаюцца аднымі і тымі ж словамі, надаюць радкам аднолькавую форму, жывуць у аднолькавых побытавых стасунках, а вершы атрымліваюцца розныя. І ў Надзеі Стэфанаўны яны пазначаны толькі ёй уласцівай адметнасцю, калі, пачаўшы чытаць, ты ўжо не здольны адварацца, пакуль не перагорнеш апошнюю старонку. І пасля будзеш сядзець над закрытаю кнігай і думаць, думаць... Пэўна, у гэтым і заключаеца талент творцы, Боскае пакліканне да Слова.

Рыхтуюцца да друку чарговыя кнігі пранікнёй і вытанчанай паэзіі. Разам з тым рыфмаваны напал пачуцця ўнатральна і арганічна пераходзіць у празаічныя радкі: замалёўкі, успаміны, роздумы, нататкі — "спасціжэнне сябе ў Сусвеце...". Наша выдавецтва з задавальненнем працуе над гэтымі кнігамі. І мы яшчэ неаднойчы сустрэннемся.

Мастак і кніга

Міхаіл Басалыга:

«Наша зямля — краіна, дзе нараджаюцца генii»

Міхаіл Басалыга нарадзіўся 1 мая 1942 года ў Слуцку. Пасля 10-й сярэдняй школы скончыў Міnsкае мастацкае вучылішча, Беларускі тэатральна-мастацкі інстытут. Займаецца кніжнай і станковай графікай.

Творы знаходзяцца ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі, фондах Беларускага саюза мастакоў, Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва ў Мінску, літаратурных музеях Янкі Купалы і Якуба Коласа, Слуцкім краязнаўчым музеем. Узнагароджаны рэспубліканскім і замежнымі дыпломамі і граматамі за мастацкае афармленне кніг, сярэбраным медалём ВДНГ СССР (1989).

На мальберце ў яго майстэрні новая карціна на гісторычную тэму.

Міхаіл Басалыга адданы беларускай мінуўшчыне. Ён сцвярджае: «Наша зямля — краіна, дзе нараджаюцца генii. Беларускія карані маюць Дацтаеўскі, Рымскі-Корсакаў, Міцкевіч, Агінскі. (Міхаіл Клеафас Агінскі — аўтар гімнаў для палякаў, а «Паланэз» павінен быў стаць гімнам для беларусаў. Яго ўтворвалі папрасіць у цара прабачэння за тое, што ўдзельнічаў у паўстанні, але Агінскі адмовіўся і выбраў развітанне з радзімай.) Скарыйна, Семяновіч, што ў XVIII стагоддзі намаляваў мадэль шматступенчата ракеты. Пётр I яго вынаходніцтва выкарыстоўваў у сваіх феерверках. Барклай дэ Толі, чыё сапраўднае прозвішча Багдановіч, і многія іншыя».

Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА

— Міхаіл Самуілавіч, дазвольце павіншаваць з шаноўнай датай і пажадаць далейшых поспехаў. Раскажыце, калі ласка, пра самыя яркія ўспаміны дзяцінства.

— Гэта былі нялёгкія гады. Бацька заўганаў на вайне, маці падымала нас адна. Я вырас у Слуцку. Школу там скончыў. А летам мы з'язджалі ў вёску да дзядулі і бабулі. Пра асяроддзе, у якім рос, дасюль самыя лепшыя ўспаміны. Самы культурны, самы выхаваны чалавек, якога я ведаю ў жыцці, быў мой дзядулі. Хаця ён быў непісьменны, ставіў замест подпісу крыжык. Выдатнейшы чалавек. Ён быў куды бліжэй да прыроды, чым мы, і, думаю, лепей разумеў сэнс жыцця. Тоё ж самае скажу і пра бабулю ды іншых родзічаў. У мене была гаварка ў цёткі: калі яе спыніш, то спыніцца, а калі не, то будзе размаўляць хоць цэлы дзень. І дай Бог кожнаму нашаму выступу такай сакавітай мовы.

Паглядзіце сёння на жанчын пасля працы — у руках дзве сумкі, галава нахілена і вочы нічога не бачаць апрача асфальту. І мужчыны таксама ідуць утаропушыся вачамі ў зямлю. Нешта ім замінае, нечага не хапае. З усіх бакоў загружае інфармацыя, а калі спыніцца і спытанаца, дзеля чаго жывеш, ці кожны адкажа?

Вёскі майго дзяцінства — Васілінкі, Бокшыгы, Заполле, Забалаць, Кухты. І сёння лічу гэтую мясціну найпрыгажэйшымі і мару пасяліщамі на падыходах да Мінска. Так ужо створаны чалавек, што родныя мясціны — даражэйшыя за ёсё.

Бываю там часта. Як бы на душы цяжка ні было — паглядзіш навокал, калі пачынае ўсё цвісці, кідае машыну і ідзе пешатой — асалода неверагодная. І ў паруцінні з гэтай прыгажосцю ўсё астагненне — такая дробязь. Трэба жыць доўга, каб ацаніць гэта хараство.

— Як пачынаўся ваш шлях у мастацтве?

— Скончыў школу, прыехаў у Мінск і паступіў у мастацкае вучылішча.

— Адразу, без падрыхтоўкі?

— Мама таксама была не чужая ў народным мастацтве — такія посцілкі ткала! На жаль, нічога не захавалася. Дзед рабіў бандарку, а жанчыны ў сям'і ткали. Цётчыну посцілку захоўваю на лецішчы. Відаць, і мене нейкім чынам гэта зачапіла.

У Слуцку ў нас была ізастудыя пры Доме піянераў. Кіраваў ёю былы франтавік — Уладзімір Садзін. З ім шмат вандравалі по Беларусі, пабывалі ў Карпатах, Крыме, Маскве. Вучыліся адзін у аднаго. Складалася група: Георгій Скрыпніченка, мой брат Уладзімір Басалыга,

Уладзімір Хведаровіч, Мікалай Карзоў і інш. Адзін за адным паступілі ў вучылішча, потым у інстытут, потым уступілі ў Саюз мастакоў, заснаваліся ў Мінску, толькі М. Карзоў жыве ў Слуцку. Жыццё ўсіх звязана з мастацтвам. А вячаслаў Дубінка за што ні браўся, усё атрымлівалася. Фатаграфаваннем займаўся, выцінанкай. Пакінуў два незакончаныя раманы. Карабелькі выдатныя пісаў.

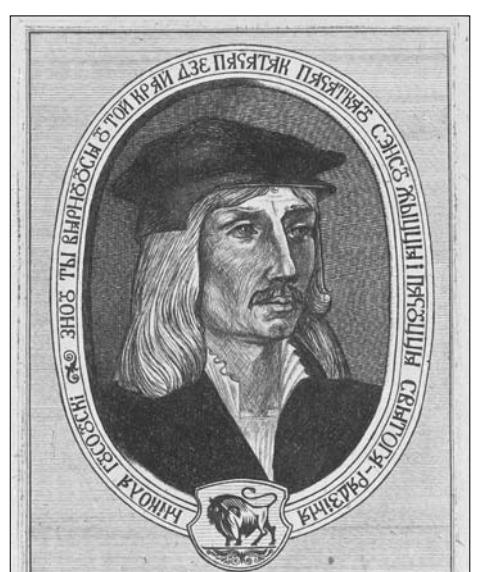
— Міхаіл Самуілавіч, ці багата давялося павандраваць?

— За савецкім часам быў у Югаславії, Чэхаславакіі, ГДР, Францыі, Алжыры. Хаця ён быў непісьменны, ставіў замест подпісу крыжык. Выдатнейшы чалавек.

— Скажыце, калі ласка, а пра што самае важнае ў вас яшчэ не спыталі журнaliсты?

— Пра тое, як мастак малюе. Відаць, усе ведаюць, вось нікто не спытаўся — ні журналісты, ні навучэнцы. Хаця і шмат інтэрв'ю было, і трываліцца год працаўаў дырэкторам Мінскага мастацкага вучылішча імя Глебава.

— Талент мастака — гэта цуд. Хіба ж можна даведацца, як ствараецца цуд?

М. Басалыга. Мікола Гудоўскі. Афорты.

— Адзін кажа — рукою, іншы — галавою. А мне здаецца, не рукою і не галавою. Пачынаеш вялікую работу выконваць і раптам зловіш сябе на думцы: што яго ведае, як гэта атрымліваецца.

Аднойчы з мастаком Міхаілом Савіцкім у 2003-м размаўлялі на гэту тэму ў яго майстэрні. Ён мне паскардзіўся: «Я працаўаў ўсё жыццё як пракляты — не ведаў ні выхадных, ні адпачынкаў, ні вясмігадзіннага рабочага днія. Ну за што мне, скажы, такое пракляцце?»

(Я яго добра ведаў — выхадных у яго сапраўды не было, касцюма людскага

М. Басалыга. Францыск Скарына. Афорты.

не знасіў. І не таму, што не было грошай — яму не было калі бавіць час у такім касцюме.)

І я яму кажу: «А можа, не пракляще, а Божы дар?» І калі ты ім адзначаны, нішто цябе не можа спыніць, ты павінен яго рэалізаваць. Генадзь Гаркуноў, у якога аднялі нагу, падзяліўся пры сустрэчы: «Ведаеш, я на мыліцах і на калясцы ў майстэрні за апошні год столькі работ паспееў стварыць, ты не ўяўляеш?»

Мастак Бусел рэжа гравюры, не маючы кісцей абедзюючых рук.

У Слуцкім краязнаўчым музеі, дзе захоўваюцца і мае работы, патрапіў на выстаўку адной мастачкі ў галерэю. Адукацыі ніякай, але наяўнасць Божага дару адчуваеца. Я парай: «Вось каб яна тут трошкі абагуціла...», а мне на вуха шэпчуць: «Яна інвалід, рук няма, малюе зубамі!» Нас можна загнаць куды хочаш, але мы не можам не працаўаць.

Шчыра кажучы, мастак — чалавек нязручны, ён не кінеца паслухмяна выконваць загад, а заўсёды задасць пытанне: а чаму, а навошта гэта рабіць?

Але дзяржава, калі дбае пра будучыню, павінна мастакоў падтрымліваць.

Вусцішна, калі мастацтва робіцца незапатрабаваным. Тады знікае сэнс жыцця.

Самае жудаснае, калі да ўлады прыходзяць людзі, што не разумеюць вартасці культуры для грамадства. Накшталт таго, як у Амерыцы, — калі нам патрэбны кваліфікаваны спецыяліст, мы яго купім. А для масы насељніцтва пачатковай адукацыі дастатковая.

— Ці не было ў вас намеру пакінуць ўспаміны пра падзеі пражытыя гадоў?

— Брат нядаўна зламаў нагу, сядзіць дома і піша мемуары. Я кажу: «Ну, тады я ўжо пісаць не буду». Ведаю, многія з мастакоў таксама пішуць. Я не стану, бо не толькі скажу, што думаю з той ці іншай нагоды, але і свайго яшчэ дадам.

На вялікі жаль, свой артыкул я не маю скончыць словамі: «Выстаўка, прымеркаваная да 70-годдзя Міхаіла Басалыгі, запрашает прыхільнікаў беларускага мастацтва...» Міхаіл Самуілавіч кажа: «Хаця і прapanавалі бясплатна выставачную плошчу Палаца мастацтва, афармленне кожнай работы патрабуе набыць рамку і шкло, зрабіць паспарту, а гэта не менш за сто долараў. А работ, якія не сорамна паказаць з такой нагоды, звыш сотні. Пакуль такую суму юласці не гатовы».

Пад вокладкай

Юэфа ВОЎК

Сапожков, Ю. М.
Паук-канатоходец / Юрий Сапожков; худож. Мария Мицкевич. — Минск: Літаратура і мастацтва, 2012. — 32 с.

Гэтая кніга распавядае дзеўцям шмат цікавага, напрыклад, што дажджы прыходзяць у госці і

могуць заначаваць, што павучкі падобныя да цыркавых канатаходцаў... З аднаго боку — дзіўныя назіранні. Але дзеўцям з незвычайнім успрыманнем рэчаіснасці яны такімі не пададуцца. Тому цалкам верагодна, што вершы Юрыя Сапажкова дапамогуць маленькім чытальцам стаць яшчэ больш творчымі і не баяцца выказваць незвычайнія думкі.

Літаратура XI—XVI стагоддзяў / уклад. і камент. А. У. Бразунова, І. У. Будзько, Л. В. Ляўшун; прадм. У. В. Гніламёдава; нарук. рэд. В. А. Чамарыцкі. — Мінск: Мастацкая літаратура, 2011. — 766 с.

Першы том «Залатой

калецкі беларускай літаратуры» — выдавецкай серыі, што павінна адлюстроўваць тысячагадовы шлях развіцця нашай літаратуры, не выпадкова прысвечаны вытокам прылукраснага пісьменства на беларускай мове. Больш за тое, у кнізе падаюцца невядомыя або малавядомыя шэдэўры айчынай пісьмовай спадчыны. Так, упершыню чытач мае магчымасць пазнаёміцца (на сучаснай мове) з аповедамі папулярнай у сярэднявеччы «энцыклапедыі» жыцця — Пролага, творамі св. Кірылы Тураўскага, самымі старажытнымі жыццімі беларускіх святых, «Летапісам вялікіх князёў літоўскіх», зваротамі да чытачаў славутых асветнікаў — Францыска Скарыны, Сымона Буднага, Васіля Цяпінскага, белетрыстыкай эпохі Адраджэння, а таксама з многімі іншымі творамі, што былі напісаны ў азначаны перыяд.

Чаропко, В. Великія князі Вялікага Княства Літоўскага / Вітовт Чаропко. — Мінск: Беларусь, 2012. — 264 с.

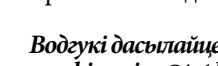
Вітаўта Чаропку можна назваць адным з самых паспяховых папулярных беларускіх мінуўшчын. Яго кнігі, што

распавядаюць пра падзеі нашай славнай гісторыі, выхавалі ўжо не адно пакаленне даследчыкаў. Калі не ў глабальнym маштабе, то хаця б зацікаўлі, падштурхнулі да больш глыбокага і дэталёвага знаёмства з асобнымі падзеямі і постацыямі. Думаю, што і гэтае выданне знойдзе сваёго зацікаўленага чытача. У ім аўтар распавядае пра гады кіравання вялікіх князёў — Міндоўга, Войшалка, Трайдзеня, Віценца, Гедыміна, Альгерда, Ягайлы, Кейстута, Вітаўта і іншых знакамітых асоб, чый лёс непарыўна звязаны з гісторыяй Вялікага Княства Літоўскага аж да заключэння Люблінскай уніі ў 1596 годзе.

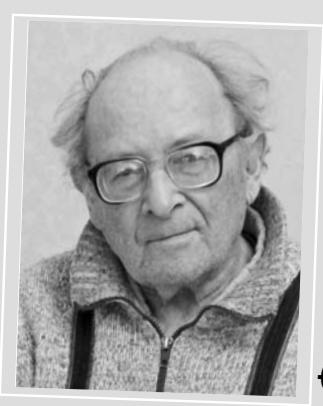
Аннін, А. А. Дон Жуан. Правдивая історыя легендарнага любовника / Аляксандр Аннін. — Мінск: Астрэль, 2011. — 347 с.

Сёня яго ведаюць як авантурыста, шпіёна, падарожніка, падманічыка, шантажыста і, канечнай меркаваніі, палюбоўніка «усіх часоў і народаў». Але як узімкі вобраз Дона Жуана? Хто стаў прататыпам для такога яскравага персанажа? Адказы — у першым дакументальным рамане пра рэалныя праваўзоры змагамага іспанца ў свеце.

Водзкі дасылайце на электронны адрас аўтара: himarina@tut.by

Кнігі для агляду прадастаўлены магазінам «Кніжны салон». Тэл. 385-60-89.

Фрідрых
Модартъ

Калі ў першыя дні шмат каму думалася, што "мы ворага разаб'ём малой крывей, магутным ударам", як спявала ў песні, ужо на пяты дзень усе зразумелі, што праста так не абыдзеца.

У Асвеі — на вуліцах уцекачы з заходу, тлум ва ўладных кабінетах райцэнтра, кулямётныя чэргі з варожых штурмавікоў, адыходзячыя разрозненныя вайсковыя падраздзяленні... І толькі адзін раз над Асвейскім возерам савецкі знішчальнік схапіўся з чорным "месерам". Кароткі бой — і варожы самалёт, задыміўшы, зваліўся на высупу пасярод возера. Але гэта здраўлася толькі адзін раз.

У маленъкім эмтэасаўскім кабінече, калі Іван Захараў раніцай увайшоў туды, разрываўся тэлефон.

— Ты што, маць тваю, спіш! Расстраляю! Дробат з тобой гаворыць, — гарлапаніў нервовы голас на тым канцы працава.

Старышня Асвейскага выканкама і ў мірны час не разумеў іншай формы зносін, а цяпер, мабыць, зусім зляцеў са шпуплек.

— Загадваю! Чуеш? Загадваю: усё паліва і змазываючыя неадкладна перадаць пад дакумент вайсковым часцям! Да кроплі... Неадкладна! Асабіста адкажаш!

Над дарогамі і вуліцамі райцэнтра амаль штодня нізка праляталі штурмавікі. Праз Асвею часам праходзілі групы пешых чырвонаармейцаў, але тэхнікі з імі не было. Ні танкаў, ні машины... Вораг на фронце, мабыць, з імі папрацаўшы...

"Як па дарогах праісці нашым трактарам, аўтамашынам? Заўважаць з паветра — і нас хопіць гэтым... гадам на дзве гадзіны... На сняданак". Думка зацята працавала ў адным кірунку: як бы вырваша. І Захараў разумеў, што вырваша немагчыма. Амаль... Вайна — не казка.

Загадаў прынесці яму зводку пра наяўнасць паліва. Сядзеў за столом і лічыў, на якую колькасць кіламетраў усяго гэтага хопіць. Выходзіла, што па мінімуме маршрут расцягнецца кіламетраў на чатырыста, а па максімуме — з гакам... І які гэты гак, — не прадказаць... Выклікаў галоўнага механіка:

— Сяргеевіч! Сам бачыш, што дзеецца. Будзем ратаваць людзей і тэхніку... Пойдзем сваім ходам у наш тыл... Даўж ад фронту.

— Цяжка, Кузьміч... Машыны — ціхаходы і не новыя... Паломкі будуць. І людзі не ўсе пойдуть: думаюць, справа часовая... Перамелецца... І гаспадарку склада кідаць.

— А ты неадкладна ў тэмпе пачынай неабходную прафілактыку і рамонт. Падрыхтоўку. Майстры нашы — выдатныя, усё ўмеюць... Блыху падкуюць. Так што запчастак не эканоміць... Нічога на чорны дзень не хаваць. Але рамонтны камплект ававязкова падрыхтаваць у дарогу. Сам разумееш — мужык сталы. А людзі — яны людзі... Прыйдзе час — паразумнеюць. Сілком эвакуіраваць не будзем.

Сыходзячы пасля працы, узяў з сабой дзве карты мясцовасці. Не вайсковыя, на жаль, але здагадацца можна будзе, што дзе знаходзіцца.

Уначы, калі жонка Марыя і дочки Віта і Света заснулі, стаў працаваць роглем і лінейкай, думаюць і меркаваць...

— Адважнага куля бацца, адважнага штык не бярэ...

Вялікі партрэт маслам на адмысловым століку Ванечка, названы так у гонар прадзеда, бачыць кожны дзень. Падпалкоўнік Іван Кузьміч Захараў на гэтай выяве ў новенськім мундзіры з залатымі пагонамі. Ні ордэнаў, ні медалёў, толькі зязе каля сэрца Залатая Зорка Героя Савецкага Саюза. Побач — заўсёды кветкі. Прадзед глядзіць на ўнука сур'ёзна і задуменна.

У майм архіве засталіся нататкі з успамінамі партызана Вялікай Айчынай, магнітафонныя касеты з яго голасам. І жыве яшчэ мая памяць пра яго. Хай яны распавядуць нашчадкам пра чалавека з легенды.

Колькі ні лічы і ні варажы, усё адно выходзіць... найчыстая авантура.

— Адважнага куля бацца... — мармытаў ён, прыкідваючы варыянты адзін неверагоднейшы за другі.

Раніцай — ізноў Дробат на провадзе! Голас ласкавы такі, маслам змазаны, сметанковым маслам:

— Захараў? Дарагі мой, добры дзень! Я — Дробат. Будзем развітвацца, драгі. Так што слухай загад зверху. Эвакуацыя! Таму паднімай тэхніку. Сваім ходам будзеш эвакуіравацца ў наш тыл. Дакументы і маршрут атрымаеш у выканкаме.

— Дык у мяне ж ні кроплі паліва. Усё аддаў учора па вашым жа загадзе...

— Нічога не ведаю. Не выканаеш — адкажаш па законах ваеннага часу!

ходзіліся дзецы і жонка Івана. Рухаліся часцей начамі. Днём заганялі машины пад дрэвы і спалі. Вучыліся паліць бяздымныя вогнішчы. Грузавікі часта захрасалі ў брудзе і пяску. Выцягвалі іх трактарамі і рухаліся далей. Павольна, цяжка... Але рухаліся.

Над шашой і прасёлкамі, запоўненымі ўцекачамі, часам нізка праносіліся варожыя штурмавікі... Пачуўшы шум, людзі ўцякалі далей ад дарогі, валіліся на зямлю. Трывожна чакалі, калі скончыцца страляніна і бамбёжка... Іван аднойчы, прабягаючы ўздоўж калоны тэхнікі, убачыў сваіх дачушак, Вілю і Свету, якія хаваліся ад страшных саламётаў у кусце. Захараў спыніўся, моўчкі пракаўтнуў камяк у горле і рушыў далей.

Эвакуацыя

Урывак з аповесці «Дарогі Івана Захарава»

У трубцы тэлефона — частыя гудкі. Вось і з'явіліся "законы ваеннага часу"... Хто іх склаў, і хто іх ведае? І слова новае нейкае... цяжкае — эвакуацыя. Асабістая звышзадача Івана Кузьміча Захарава, некалі камісара батальёна, а цяпер воляй партыі дырэктара машынна-трактарнай станцыі, фармулявалася ім самім некалькі інакш: выратаваць людзей і тэхніку любым чынам.

У выканкаме Захараў атрымаў у запячатаным сургучом канверце загад. Ні матэрыялаў гаруча-змазальных, ні маршруту... Толькі канчатковы пункт — горад Ржэў. Тэхніку належала перадаць гарадскім уладам. Чаго і варта было чакаць. Больш як 400 кіламетраў. Ды і які можа быць прадпісаны маршрут, калі франтавое становішча змянялася хутка і непрадказальна, калі групы нямецкіх дыверсантаў былі выкінуты ў тылы Чырвонай Арміі яшчэ да пачатку вайны. Для барацьбы з імі з мясцовых жыхароў фарміраваліся загараджальная атрады.

У ноч з 5 на 6 ліпеня былі вывезены архівы раённых установ. Недалёка былі па ўсіх прыкметах і франтавыя часці праціўніка. Марудзіць немагчыма. Іван дастаў з сейфа дакументы і асабістую зброю. Вось і ўсё!

— Бывай, Чапаеўская МТС!

Калона тэхнікі машынна-трактарнай станцыі сышла ў ноч і растала ў ёй.

Першапачаткова рух па шашы і гравійках у дзённы час прыпыняўся, таму што там рызыка апыніцца заўважанымі з паветра была максімальная вялікай. Калона імкнулася пры першай магчымасці звярнуць з адкрытых участкаў у лес, на мясцовыя малыя дарогі. Першыя кіламетры ў цэнтры пры малой хуткасці трактароў паказалі, што ехачы можна было, не прыцягваючы ўвагі самалётаў ворага. Цяжэй даводзілася аўтамашынам. Ім трэба была большая хуткасць і роўная ды цвёрдая паверхня дарогі. Да таго ж перашкаджалі выбоіны, глыбокія і вялікія лужыны, іншы раз пясок, у якім колы прафуксоўвалі.

Нават на глухіх лясных дарогах ехалі без светла фар. У адной з машын зна-

У паходзе нават спаць яму не было калі. Кожную хвіліну набягалі неадкладныя справы. Ламаліся тэхніка. Трэба было яе рамантаваць. Добра, што галоўны механік быў надзейным чалавекам. Гаручага заставалася ўсё менш. Даводзілася шукаць яго ў калагасах. Спініяў на дарозе любы транспарт, пераконваў уладальнікаў падзяліцца гаручым. Іншы раз рабіў гэта прымусова, таму што быў упэўнены, што мае на тое маральнае права.

У вэсцы Кабыльнікі, якая знаходзілася ўбаку ад маршруту, жыў даўні знаёмы Захарава Аляксандар Дзенісёнак. Такі чалавек у вэсцы мог шмат што падказаць і нават дапамагчы. Праўда, бянтэжыла, што яго сын Сцяпан працаваў год таму трактарыстам на Чапаеўской машынна-трактарнай станцыі. Але быў тады асуджаны за прыпіскі і адбываў пакаранне ў Полацкай турме. Сам жа Аляксандар, хутчэй за ўсё, лічыў Івана — сумленны чалавек. На легкавой машыні з шафёрам Іван паехаў у Кабыльнікі. Машыну пакінулі на пачатку вёскі і далей пайшлі пешшу. У Дзенісёнка яны перакусілі і пагаварылі пра становішча ў навакольных вёсках. Дзесьці праз паўгадзіны ў пакой увайшоў Сцяпан. Захараў напружыўся. Такая нечаканая сустрэча нічога добра гэта не абыцала.

— Добры дзень, Іван Кузьміч! — павітаўся малодшы Дзенісёнак. — Як бачыце, я вольны. Немцы ўжо ў Полацку, і нас выпусцілі... Такое вось жыццё.

Дзеля прыстойнасці госці трохі памарудзілі, развітаць і выйшлі з хаты. Гаспадар праводзіў іх да брамкі. Машыну знайшлі на месцы... са спущчанымі коламі. Займацца рамонтам не было калі. Хутка сышлі ў лес. Магчыма, гэта Сцяпан такім чынам адпомісці дырэктору.

Кіламетры і дні вельмі павольна набліжалі да Ржэва і прыносілі новыя клопаты. Трэба было шукаць і знаходзіць гаручас для машын і ежу для людзей. Часам стаялі суткамі: матеры маўчалі. Захараў у такія моманты гатовы быў на ўсё. Проста трэба было ратаўваць людзей: жанчын і дзяцей.

Набліжаліся да Невеля. Ззаду — толькі чвэрць шляху. Далей ад фронту

— менш налётаў на дарогах. Гэта добра. Але ўсё больш становілася праблем з матэрыяльным забеспеччэннем.

Аднойчы Іван Кузьміч, які ўвесе час уважліва назіраў за наваколлем, заўважыў на дарозе статак кароў. Паехаў да пастухоў.

— Хто старэйшы?

Старэйшым быў старшыня свайго асвойскага калгаса імя Розы Люксембург Рудзько. Калгаснікі гналі кароў сваім ходам. Іх суправаджала некалькі вазоў з фуражом. Але становіща гэтай групы таксама было незайдзросным. Худыя стомленыя твары людзей, трывожныя позіркі...

— Магу загадаць, але цяпер толькі прашу. У мяне шэсць дзясяткаў галодных дзетак, баб і механизатаў... Дасі пару кароў?

— Разумею. Але не магу. Не маю права. Не дам... Але дапамагу. У нас на возе баран і парсючок. Ісці ўжо не могуць... Гэта ўсё...

Уялікага возера перад Невелем наладзілі днёўку. Як заўсёды, рамантавалі тэхніку; прыгатавалі мяса, пакармілі людзей. Без хлеба, якога ў іх некалькі дзён не было. Толькі бульбачка. Жанчыны задумалі халоднае мыцё. Падчас купання звалілася з кладкі ў ваду і пайшла на дно старэйшая дачка Івана. Мама кінулася за ёй, музыкі, якія былі паблізу. Выратавалі.

Учначи спаць нельга было, днём — не атрымоўвалася. Ламаліся машыны — іх пакідалі на абочынах доўгіх дарог. Канчалася салірка — дзесьці знаходзілі. А вадзіцелі, размачаленыя голадам і грукатаннем машын, не ламаліся — сцікалі ў аслабелых руках рычагі трактароў і аўтамашын...

Калія Ржэва калона тэхнікі выпаўзла з лесу і па шашы паскораным маршам рушыла да мэты. Усе раптам адчулы, што сілы на зыходзе, і гатовыя былі рзыкнуць.

Тут, у Калінінскай вобласці, у некаторым аддаленні ад фронту, ужо працаўвалі службы, якія займаліся проблемамі эвакуацыі людзей і дзяржархайнай маё-масці. Тэхніку прынялі хутка. Захараў адправіўся ў гарвыканкам афармляць дакументы. Калі, скончыўшы справы, ён выйшаў з кабінета, убачыў жонку і дзяцей, якія ў калідоры на лаўцы чакалі яго. Ён сеў побач і імгненна заснуў.

Людзей тым часам накіравалі ў эвакапункт, дзе эвакуіраваныя маглі атрымаць па кавалачку мыла, прыняць гаракі душ. Адзежу іх тым часам выгравалі пры вельмі высокай тэмпературы ў адмысловых камерах. Казуркі літаральна выпальваліся: тыф быў смяротна небяспечны. Затым усіх кармілі гаракай ежай. Па неабходнасці аказвалі медыцынскую дапамогу. Тутака ж афармляліся асабістыя дакументы, выдаваліся даведкі эвакуіраваных, якія дапамагалі ў дальний дарозе. Можна было зрабіць запіты для пошуку родных.

Дзяцей і неваеннаабавязаных павялі да эшалона на чыгунцы, які павінен быў да канца дня адправіцца ў тыл. Да яго прычапілі некалькі таварных вагонаў-циплушак, злёгку пераабстяланых для транспартавання салдатаў: усярэдзіне былі зроблены новенськія нары ў два ярусы. Людзям выдалі "сухі паёк" на некалькі сутак. Ваеннаабавязаных накіравалі да ваенкамата, дзе і павінны былі вырашыць іх далейшы лёс.

Іван Захараў выканаў сваю першую задачу і, як звычайна, нешматслоўна развітваўся з сям'ёй.

— Бывай, Маня. Беражы дзяцей... Я падамся на фронт. Дасць Бог — пабачымся...

Пра Бога камісар батальёна ўспомніці не першы раз у жыцці. Дочки стаялі каля ног таты і мамы. Яны не разумелі, чаму мама плача, а тата такі невяжылы. Гудок паравоза нервова паклікаў: "Па ваг

Прайсці праз пекла — і любіць жыццё

Споўнілася 90 гадоў з дня нараджэння сцілага, але надзвычай таленавітага гомельскага жывапісца Мікалая Палянкова. З гэтай нагоды Светлагорская карцінная галерэя “Традыцыя” імя Германа Пранішнікава наладзіла выстаўку яго твораў, падарованых ёй самім мастаком.

Экспазіцыю назвалі “Прыгадваючы Мікалая Палянкова”.

Да апошніх дзён свайго жыцця Мікалай Сцяпанавіч пісаў мне лісты. У іх — успаміны пра легендарнае Віцебскае мастацкае вучылішча, навучэнцам якога М. Палянкоў быў у даваенны час. У іх — яшчэ маладыя Лейтман, Ахрэмчык, Мазалёў... Мікалай Сцяпанавіч ведаў пра сваю бязліясную хваробу і ўсё ж верыў, што зможа дапісаць яшчэ адну, можа, самую галоўную для яго карціну. Пра вайну, на якой ён нібыта ўсё яшчэ заставаўся. Зноў і зноў думаю пра гэта, перачытаючы яго лісты і аднаўляючы паспешлівымі запісімі нашай апошній гутаркі...

Ізяслаў КАТЛЯРОЎ

— Мікалай Сцяпанавіч, вам пашчасціла прайсці прафесійную школу ў знакамітым Віцебскім мастацкім вучылішчы...

— Так, яно сапраўды было знакамітае. Маім першым настаўнікам стаў Валянцін Дзежыц — вучань Пятрова-Водкіна. На трэцім курсе выкладаў Леў Лейтман — адзін з лепшых вучняў Піна. Аднойчы, аналізуемы мае малонкі, ён заўважыў: “Тэта будучы Левітан...” З ім згаджала і дырэктар Іван Ахрэмчык. Вучылішча было адзінай мастацкай установай Беларусі на той час. У ім сабралася столькі маладых талентаў — і амаль усе загінулі ў ваеннае ліхалеце. Я напісаў карціну, прысвечаную іх памяці.

— Вам таксама выпаў франтавы ліст.

— 17 сакавіка 1941 года мянэ прызываў ў армію. З трэцяга курса вучылішча. Служыў у Чырвоным Урочышчы пад Мінском у 260-м асобным танковым палку. Каля пачалася вайна, нас, непадрыхтаваных танкістамі, узбройлі іржавымі паў-аутаматамі і накіравалі на фронт. Абарону занялі пад Дзяржынскам. Потым давялося праходзіць па 70 кілометраў у суткі, каб не трапіць у нямецкае акружэнне. Ішлі і спалі на хаду. У мянэ ёсьць карціна, якая так і называецца: “Франтавы сон”. Бярэзіну мы ледзь паспелі пераехаць на падводах, як на мост пасыпаліся бомбы... Потым — шлях на Москву. Але наш цягнік бамблі. Мы апынуліся ў Калузе. У летнім лагеры пад Ульянаўскам працягвалі вучобу. Каб хоць нешта з'есці, выкопвалі з-пад снегу бульбу — ноччу, голымі рукамі... Былі 40-градусныя маразы. У казарме ў металічнай бочцы гарэла цэлае бервяно, бо ні пілы, ні скеры, каб нархтаваць дровы, не было. Спалі не распранаўчыся. Неўзабаве нам, вадзіцелям танкаў Т-34, надалі званне старшых сяржантата і накіравалі ў Ніжні Тагіл па баявую тэхніку. Але там даведаліся, што я мастак, і на фронт не пусцілі. Маляваў наглядныя дапаможнікі, выпускаў баявыя лісткі... Ды заставацца ў тыле я не збраўся. І каля ў адсунасці камандзіра набіралі добраахвотнікаў на фронт, напісаў заяву. Так я апынуўся ў маршавай роце. Камандзір, каля даўдаўся, не па-вайсковому ціха запыталі: “Навошта ты гэта зрабіў?” Але нас ужо чакаў франтавы эшафон.

Нашу асобную 225-ю танковую брыгаду адразу ж кінулі ў бой. Мы адварваліся ад забеспічэнцаў і ад машины з палівам. Немцы прыцэльна білі па нашым танку... Бачу на зямлі шмат расстраляных салдатаў. Спыняю танк, але камандзір загадвае: “Наперад!” Еду па загінульых... Наша гармата і кулямёты не змушаюць. Рушылі праз палаючы пасёлак, і здаецца, гарышъ танк. Нарэшце, прапрыываем моцную абарону ворага. Раптам матар глухне. З цяжкасцю прачыняю люк. Немцы страляюць па мне. Кідаюся ў рэчку і плыну. На беразе страчваю прыгомнасць. Ачомаўшыся, разумею, што паранены. Прабіраюся паўзі німецкія акопы, шукаючы дарогу да сваіх... На трэці ці чацвёрты дзень хаваюся ў сене ў нейкім хляве, але менавіта там

Мікалай Палянкоў у гады вайны.

паў... Потым зноў дарога. На тэрыторыі Верхнія Сілезіі — чарговыя ўцекі — толькі тры дні волі. Засада. Ту́рма ў Глівіцэ. Праца на шахце. Але рыйдёўку з вугалем падняць я не мог. Шахцёры, разгледзеўшы мае раны, сляды ад пабояў, дамагаліся пераводу мянэ на паверхню, у майстэрню па рамонце ваганетак. Гэта і выратавала, хача неўзабаве атрымаў траўму — пералом ногі... Шкада, што не захаваліся мае малонкі лагерных хворых...

— Зіма 44-га — гэта час, калі савецкае войска набліжалася да Польшчы.

— Ноччу мы чулі гул нашых самалётаў. Тады ж, зімой, нас, палонных, накіравалі на станцыю. Мянэ сябры везлі на санках, бо ісці не мог. Потым быў горад Рыбнік, дзе ўсіх хворых пакінулі ў нейкім доме на голай падлозе. Там мы сустрэліся, ці не ўпершыню, з палоннымі англічанамі. Польскія жанчыны штодня прыносялі нам па дзве бульбіны, пакуль не пачаўся бой за Рыбнік. Наўкола ўсё гарэла. Зявілася надзея, што пра нас немцы забыліся, але — не. Загналі ў халодную школу, англічан павялі кудысьці асона. Немцы не вельмі звярталі ўвагу на нас, нямоглых. Ды і наогул гэта быў ўжо не тыя фанабэртыстыя фашисты. Нас пад аховай перавялі ў жаночы манастыр, дзе частавалі мятнай гарбатай, а потым у бясконцай калоне вененапалонных мы, захутаныя ў лагерныя прасціны, коўдры, марудна пакроўчы да польска-чэшскай мяжы. Памятаю адпачынак у нейкім хляве. Да гарышча

“ Карціна, якую Мікалай Палянкоў пісаў да апошніх дзён свайго жыцця, так і засталася павернутай да січын, няскончанай. Не паспей. Гэтак жа, як не паспей атрымаць заслужанае прызнанне. Пасля вайны кожны, хто пабываў у нямецкім палоне, адчуваў да сабе насырэжлівасць стаўленне з боку органаў улады. Якія ўжо тут ўзнагароды і афіцыйнае прызнанне! А мастаком ён быў ласкаю Божай. У залатах фонда беларускага жывапісу ўвайшлі яго карціны “Франтавы сон”, “Бярозавік”, “На роднай зямлі”, “Восень на Пртыці”, “Красавіці дзень”, “Рачныя хвалі”, “Подых вясны”, “Крыгаход на Сожы”, “Майская зеляніна Палесся”... А яничэ ён быў выдатным партрэтыстам, пакінуў мнóstva psichalačična dakkadnyh výjav' tých, z kím susterakau' ne tol'ki u rodnej Belarussi, ale i u tворчых vandroúkach na V'etnamie, Indii, Malajzii, Cíngapuru... ”

прыстаўлены лесвіца. З апошніх сіл узіміемся па ёй. А потым па знайдзенай вяроўцы ўжо з іншага боку хлява спускаемся ў глыбокі снег. Асцярожна аддаляемся ад аховы, праходзім поле. Двое сутак я хаваўся ў нейкай дашчанай будцы. Голад вымусіў шукать жытло. За полем убачыў вёску. У першай жа хаце міне далі віна і ежы. Вярнуўся ў сваё сковішча. Раніцай нечакана дзвёры расчыніліся, і незнаёмы мужчына супакоў: “Не бойся. Я чэх. Прынясу табе паесці, а ўвечары забишу да сябе...” Так я апынуўся ў вёсцы Велібож, на гарышчы. Каля міне далі брыгту і люстэрку, я сплохаваў: у люстэрку ўбачыў незнаёмага старога. Але пра некалькі дзён ужо спрабаваў маляваць на знайдзенай паперы. Усё мянлялася да лепшага. І ўсё ж змушаны быў пакі

— А потым вы апынуўся ў Германіі?

— Пры канцы лета 43-га нас прывезлі ў Ламедорф, у лагер смерці. Ад голаду ў вачах цымнела. Ля выходу з барака — вялікі штабель голых тру-

ART-пацеркі

Лана ІВАНОВА,
фота Кацустя Дробава

Сёння на радзіме кампазітара Станіслава Манюшкі загаць галасы пераможцаў Адкрытага конкурсу маладых вакалістаў “Убельская ластаўка”, які носіць імя класіка беларускай і польскай музыкі. Традыція праўядзення гэтага вядомага творчага спаборніцтва, на некалькі гадоў перапыненая з-за фінансавых цяжкасцей, атрымала доўгачаканы і годны працяг. Адраджаючы “Убельскую ластаўку”, упраўленне культуры Мінскага аблвыканкама, Беларускі дзяржаўны акаадэмічны музычны тэатр “Творчыя калектывы “Беларуская капэла” скіраваў свае арганізтарскія намаганні на падтрымку талентаў і развіццё нацыянальнага вакальнага мастацтва. Першы (адборачны) конкурс трайшоў у спецыялізаваных навучальных установах краіны. Наступныя два ладзіліся днімі ў БДАМТ. Учора ўвечары журы на чале з прафесарам Віктарам Скорабагатавым, праслушаўшы выступленні больш як 30 выканаўцаў, абвясціла вынікі. Уручэнне ўзнагарод і галаўкантр адбудуцца сёння ў Чэрвень. А спачатку, паводле добрай традыцыі, удзельнікі спаборніцтва ды іх педагогі наведаюць адзіны ў свеце музей С. Манюшкі, размешчаны на яго роднай Мінішчыне, паблізу ад былой бацькоўскай сядзібы Убель.

Выстаўка фатаграфій “Пераўжыць перажытага” прадставіла творчасць заслужанага архітэктара Беларусі, лаўрэата Ленінскай прэміі, двойчы лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі, акаадэміка Леаніда Левіна. Як лейтматыў яго шматлікіх і разна-

Заслужаны архітэктар Беларусі Леанід Левін.

планавых работ (праект па дэталёвай планіроўцы і забудове цэнтра сталіцы, узел у рэканструкцый гістарычнай часткі Мінска і стварэнні значных скульптурных помнікаў, аўтарства некаторых станцыяў метрапалітэна) вылучаецца тэма Халакосту і памяці прыгажуну раней ніколі не бачыў. “Ты ведала, што я ўтым стозе?” — запытваўся ў яе. — “Ведала.” — “А навошта співалася?” — “Для цябя.” Я не распітваў, чаму яна ледзь не трапіла ў маё сковішча. Ды яшчэ плакала... Папрасіў на памяць яе фотаздымак. Абяцаваў, што абавязкована знайду, прыеду. Ды і сама яна хацела паехаць са мной. Але жыццё распарацілася па-свойму...

— З чаго пачынаўся для вас пасляваенны час?

— Улетку 1946-га скончылася мая вайсковая служба. У Орши на месцы нашага дома ўбачыў папялішча. Бацькоў знайшоў у Варонежскай вобласці Віцебскае мастацкае вучылішча не працавала. Давялося заканчваць Раствоўскае.

Стай прафесійным мастаком. У 1975 годзе мы ладзілі выстаўку сваіх твораў у Чэске-Будэўці. Марыў нешта даведацца пра патрыётаў, якія выраставалі міне, пра Казіміру. Аказаўся, што вёсак з назвамі Велібож, Польшчэ — некалькі. І Казіміру Пякальскую не знайшоў...

Часта думаю: лёс бярог мянэ. Я прайшоў праз вайну, праз пекла, как яшчэ больш любіць жыццё — такое прыгожае, непаўторнае, што ніякіх фарбаў не хопіць, как яго ўласцівіць у мастацкіх творах. Але менавіта да гэтага заўсёды імкнуся.

Мікалай Сцяпанавіч шчодра распараціўся сваёй творчасцю. Амаль усе карціны падарыў роднай Орши і 30 — Светлагорскай карціннай галерэі “Традыцыя” імя Г. Пранішнікава...

Пяты год запар ладзіцца ў Нацыянальной бібліятэцы Беларусі міжнародная выстаўка графікі “Арт-лінія”, пацвярджаючы свой статус адной з найбольш значных падзеі у нашым мастацкім жыцці. Сёлета яна паяднала творы сучасных мастакоў Беларусі, Бельгіі, Казахстана, Кыргызстана, Польшчы, Расіі, Таджыкістана, Украіны іншых краін. Асобным складнікам экспазіцыі сталі работы ўдзельнікаў колішніх творчых майстэрняў “Сенеж”, прадстаўленыя з прыватнага збору Марчанкаў. У рэтрапраграме “Арт-лініі” — эстампы беларускага мастака-сімваліста Феліксена Ропса з фонду НББ.

Арцём КУМЕЛЬСКИХ,
фота аўтара

Свята святам, але падчас гэтага фестывалю мастацтваў яго ўдзельнікі назапашваюць унікальны практичны досвед, удасканлываюць прафесіяналізм, спасцігаюць тонкасці стасункаў з публікай. Словам, працягваюць вучыцца. «Арт-мажор» займае прыкметнае месца сярод значных падзеяў жыцця краіны яшчэ і таму, што ён адыхравае вялікую ролю ў захаванні, развіціі ды распаўсюджванні нацыянальнай культуры і мовы, у духоўнай пераемнасці пакаленняў, ва ўзбагачэнні творчых традыцый беларускага народа і папулярызацыі набыткаў сучаснага мастацтва.

Прадзюсарскі цэнтр «Арт-мажор» БДУ культуры і мастацтваў праводзіць свой фірмовы фестываль ужо дваццаты раз і прысвячае яго Году кнігі. Прывесцічэнне зусім не фармальнае, бо на лепшых сталічных пляцоўках ладзяцца не толькі канцэрты кафедраў універсітэта, прэзентацыі калектываў і экспазіцыі твораў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, але і выстаўкі кніг. Аднак заўсёднікі фесту звяртаюць сваю цікаўнасць перадусім на канцэрты. Колькі ўжо адбылося іх: на пляцоўках альма-матар, у Вялікай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі, у Рэспубліканскім Палацы культуры ветэранаў і Клубе імя Ф. Э. Дзяржынскага... Кафедра тэатральнай творчасці рыхтавала рэвю «Свет сцэны і па-за сцэнай», кафедра мастацтва эстрады — праграму «Сучасныя тэхналогіі ў беларускай фальклорнай музыцы», кафедра народнай інструментальнай творчасці — канцэрт фальклорнага ансамбля «Баламуты»...

Саракагоддзю кафедры харагога і вакальнага мастацтва

Мажор без антракту

Вясну ў Мінск не ластаўкі прыносяць і не першыя кветкі. Вясна прыходзіць разам з «Арт-мажорам»! Традыцыйны фестываль, які аб'ядноўвае студэнцкую моладзь, педагогаў і вядомых выпускнікоў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, штовесну амаль на трох месяцы авалодвае ўвагай шырокага кола гледачоў.

Імгнение гала-канцэрта.

прывесцічэнне вялікі філарманічны вечар з удзелам лепшых творчых калектываў, ганараваных лаўрамі многіх міжнародных фестываляў: канцэртнага хору «Мара», камернага хору «Дабравест», мужчынскага хору «Віваг». Адна са старэйшых кафедраў БДУКіМ, яна падрыхтавала нямала высокаадукаваных спецыялістаў у галіне мастацтваў творчасці, шчырых рупліўцаў на ніве нацыянальнай культуры.

Між іншым, сярод яе выпускнікоў — і такая адметная асона, як намеснік міністра культуры Беларусі Тадэуш Стружэцкі. А ўзначальвае кафедру харагога і вакальнага мастацтва таленавіты арганізатор, высакакласны хормайстар Альбіна Пякуцька. Уладальніца многіх высокіх тытулаў і прэстыжных узнагарод, яна больш як чвэрць стагоддзя кіруе гэтым найскладаным падраздзяленнем ВНУ і за гэты час

зрабіла годны ўнёсак у духоўнае і эстэтычнае выхаванне студэнтаў і слухачоў, паспрыяла адраджэнню і захаванню лепшых сплескіх традыцый беларускага народа, умацаванню і ўзбагачэнню дружалюбных інтэрнацыянальных стасункаў праз творчасць.

Чарадой адметных імпрэз адзначыла сваё 35-годдзе кафедра харэаграфіі — вядучы творчы, метадычны і навуковы цэнтр па падрыхтоўцы спецыялістаў у гэтым прыўкрасным і такім бязлітасна цяжкім мастацтве. Штогод выступленні выхаванцаў гэтай кафедры выклікаюць ажыяцаж, праходзяць у перапоўненых залах і, здаецца, раскрываюць саму існаўць назвы «Арт-мажор». А сёлета — уявіце размах! — на працягу трох фестывальных дзён адбыліся паказ фальклорнага тэатралізаванага прадстаўлення «У добрым родзе — усё ў згодзе!», падрыхтаванага студэнтамі з курса спецыяльнасці «народны танец» паводле матэрыялаў фальклорных экспедыцый кафедры; клас-канцэрты педагогаў цыклавых камісій па харэаграфічных дысцыплінах найлепшых сярэдніх спецыяльных навучальных установ краіны; актуальная гутарка выкладчыкаў ССНУ і ВНУ ў галіне культуры і мастацтва за «круглым столом»; гала-кан-

цэрт «Лінія, што адыходзіць у бясконцасць».

Гэты яскравы канцэрт ладзіўся ў апошні красавіцкі вечар на сцене Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра. У святочнай поліфаніі спалучылася і сустрэча выпускнікоў з пераклікай прысунутых, і падзяка педагогам, і топ-нумары, падрыхтаваныя гасцямі (навучэнцамі ды выкладчыкамі каледжаў з Віцебска, Бабруйска, Гомеля, Гродна, Магілёва...), і лепшыя работы апошніх пяці гадоў, створаныя на славутай кафедры БДУКіМ і ганараваныя як прызнаннем публікі, так і ўзнагародамі міжнародных конкурсаў ды фестываляў. Дзе з лішкам гадзіны без антракту працягвалася чарадзейства сцэнічнага калейдаскопа: класічны вальс, энергічны сімбіёз вулічнай пластыкі, акрабатыкі, брейк-дансу, класічны рок-н-рол, традыцыйны народны скокі, сучаснае прачытанне знаёмай полечкі, пачуццёвыя бальны танец, карагод этнічных балканскіх, каўказскіх, паволжскіх матываў... Імёны студэнтаў, імёны майстроў: С. Гуткоўскай, Л. Яфрэмавай, Я. Чарнышавай, Р. Усманава, В. Бяляевай, І. Душкевіч... Паклон адной з пачынальніц славных спраў кафедры — Юліі Чурко (дарэчы, «Лінія, што адыходзіць у бясконцасць» — гэта і назва адной з яе кніг); авацыя, адрасаваная цяперашнім кіраўніцам кафедры — Святлане Гуткоўскай...

«Арт-мажор» завершиўся 25 мая гала-канцэртам. Ён адбудзеца ў Беларускім дзяржаўным акадэмічным музычным тэатры і збрэў ўсё «самае-самае».

У адведкі да Фердынанда

Яўген ШУНЕЙКА

Далёка не адразу адбылося ў нашай культурнай сядомасці вяртанне вялікага мастака, арганізатора-адраджэнца творчага жыцця, педагога Фердынанда Рушчыца (1870 — 1936) да вяршынь айчыннага прызнання. Здавалася, што творы майстра, якія экспануюцца ў нацыянальных музеях і галерэях суседніх краін, не мелі ніякіх адносін да яго беларускай малой радзімы. Пачатак усведамлення гэтай непарушнай сувязі паклалі навуковыя даследаванні 1960-х — 1970-х гадоў, ажыццёўленыя дактарамі мастацтвазнаўства М. Кацарам і Л. Дробавым. Пераломнім момантам у наладжванні контактаў паміж беларускай інтэлігенцыяй і сям'ёй нашчадкаў Ф. Рушчыца, якія жывуць у Варшаве, быў візіт дачкі мастака Яніны ў Мінск ў 1990 годзе. З таго часу стасункі не спыняюцца. Але цэнтр таких беларуска-польскіх сустрэч перамясяціўся неўзабаве ва ўтульную вёскчу Багданаў, што ў Валожынскім раёне на Міншчыне.

дарогай неаднойчы хадзіў і сам творца, выпраўляючыся ў блізкі і далёкі свет.

Здавалася, што неўзабаве гэты прывабны куток Міншчыны стане сапраўдным цэнтрам творчых вандровак для шматлікіх прыхільнікаў творчасці Рушчыца з Беларусі, Польшчы, Літвы, Расіі іншых краін, дзе шануюць і ведаюць яго вялікую спадчыну. Але нечакана ўнікальна амаль дзесяцігадовая паўза — спад арганізацыйнай актыўнасці ў наладжванні чарговых буйных і масавых мерапрыемстваў. На шчасце, паўза была парушана асабістай ініцыятывой вядомага беларускага скульптара В. Калясінскага і ксяндз-пробашча С. Угоўскага з Валожынскага касцёла Святога Архангела Міхаіла. Яны вырашылі на дабрачынных асновах устанаваць памяць Ф. Рушчыца на тэрыторыі, якая належыць касцёлу, памятнім знакам. Быў момант, калі падрыхтоўкі праекта не хапіла сродкаў на адпікту скульптурных кампазіцый у каталіцкіх храмах, прысвечаных этапам Крыжавага

Рэшткі сямейнай сядзібы Рушчыцаў

са сваімі фінансавымі ахвяраваннямі прыйшлі паважнія варшавяне, унук мастака Фердынанд і яго сын Эдвард. Сёлета 16 красавіка В. Калясінскі ўласнаручна прывёз і ўсталяваў першы знак у інтэр'еры касцёла на бакавым муры паміж гэтак званых «стаций» — абавязковых культавых кампазіцый у каталіцкіх храмах, прысвечаных этапам Крыжавага

шляху Ісуса на Галгофу. У мемарыяльнай кампазіцыі В. Калясінскага адлюстраваны партрэтны вобраз Ф. Рушчыца ў своеасаблівым карціне, які нагадвае абрэсы дрэва пад парывамі ветру. Выразнасць вобразных рысаў абумоўлена, у прыватнасці, тым, што скульптар уважліва вывучаў шматлікі здымкі мастака розных гадоў, створаныя выдатным

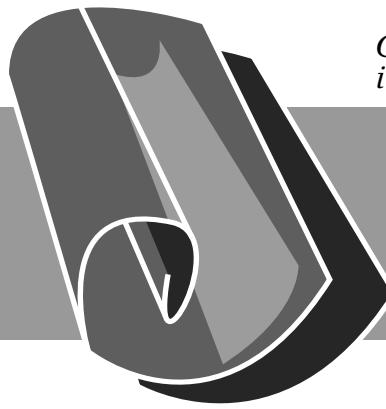
фотамайстрам Я. Булгакам, а таксама глыбока ўразіўся багданаўскім наваколлем, дзе нібы адчуваеца духоўная прысутнасць самога творцы.

Неўзабаве ў двары касцёла, на тым месцы, з якога Ф. Рушчыц намаляваў у 1899 годзе свой сlyнны твор «Ля касцёла» (цяпер знаходзіцца ў калекцыі НММ Беларусі), з'явіца другі знак — у памяць пра стварэнне сапраўднага жывапіснага шэдэўра, а трэці — будзе умацаваная на мураванай агароджы, што была ўзведзена вакол касцёла 110 гадоў таму не без дапамогі сямейства Рушчыцаў, сядзіба якіх знаходзілася непадалёк. Гэтыя мерапрыемствы, на думку новага ксяндз-пробашча І. Лашука, стануть пачаткам больш дынамічнага этапу мемарыялізацыі і добраўпрадкаўання прыродных мясцін, якія нахнілі мастака і цудоўным чынам захаваліся з тых далёкіх часоў паабапал вёскі Багданаў. Варты сюды прыехаць, каб паставіць на дайнейшы паркавай прысадзе

Мемарыяльны знак з выявай Фердынанда Рушчыца.

пад бярозаю, якую маляваў сам Рушчыц; з высокага пагорка ля былога сядзібы падзівіца на далалягі, якія нібы злучаюць усё непаўторнае наваколле; ускласці кветкі да сцілага надмагілля мастака. Зразумела, за гады «недагляду» павырасташаў быльнёт, з'явілася смеце, памятныя мясціны неабходна прыбраць. Але ёсць надзея, што станоўчы прыклад шчырых энтузіястаў знойдзе шырокую падтрымку ў грамадстве багданаўскія мясціны Фердынанда Рушчыцаў ўжо не заастацца «гушчаром бяспамяцтва». Не варта чакац «дырэктыў» на добрую спраўу, бясчынна, калі можна ўсё сёня прыкласці да вялікай спраўы свае працавітых рукі. І няхай усім нам у гэтым адраджэнні кутка гісторыі і культуры спрыяе памяць пра вялікага мастака, які ўсё сваё жыццё актыўна рупіўся пра росквіт радзімай старонкі.

Бібліятэчны сшытак

4 мая 2012 г.

Асоба. Кніга. Час

**Канец красавіка ды пачатак мая багатыя на творчыя святы.
Заўтра ўсе мы адзначаем Дзень друку, праз колькі дзён — Дзень работнікаў
радыё, тэлебачання і сувязі. Відавочна: слова гэтымі днямі — у цэнтры
ўвагі грамадскасці.**

Ірына ТУЛУПАВА

“Асоба. Кніга. Час” — так называлася акцыя, праведзеная ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, прысвеченая Сусветнаму дню кнігі і аўтарскага права. Гэта дзень, калі ўесь свет аўядноўваецца, каб сцвердзіць агульначалавечыя каштоўнасці, занатаваныя ў кнігах, ды падкрэсліць мудрую і самаадданую працу майстроў прыгожага пісьменства. А менавіта звязрнуць увагу на іх адвечнае права — пісаць таленавіта і злабадзённа, красамоўна і ўзышшана, а перш за ёсць — мець выключнае права на тое. А яшчэ — захаваць права на абрародаванне твора ды на аплату высоканатхёнай працы.

Сусветны дзень кнігі і аўтарскага права ў гэтым годзе прысвечаны перакладу. Менавіта пераклад уяўляе сабою адзін з першых крокуў на шляху збліжэння народаў, спрыяле творчай разнастайнасці. Сёлета таксама спаўняеца 80 год з дня заснавання ўнікальнай базы дадзеных, якая змяшчае ўсё звесткі па перакладах. У базе, паводле слоў старшыні Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па спраўах ЮНЕСКА Уладзіміра Шчаснага, больш як два мільёны запісаў

адносна 500 тысяч аўтараў, 78 тысяч выдаўцоў у 148 краінах свету. Найбольш папулярныя аўтары — Агата Крыці, Жуль Верн, Ульям Шэкспір. Актыўна перакладаюць таксама Кафку, Платона, Маркеса. Самымі распаўсюджанымі мовамі, на якія перакладаюць, з'яўляюцца французская, нямецкая, іспанская, а крыніцамі — напісаныя на англійскай, французскай, нямецкай, польскай.

Што да роднай мовы, то гасцям акцыі была прыпаванана кніжная выстаўка “Хранограф падручніка Беларусі”. На ёй — фаліяенты розных эпох, вучбная кніга, якая выдавалася ў нас і за мяжой, але для беларусаў. Самая заўважная частка — “Ля вытокаў вучэбнай кнігі”. Наступныя часткі выстаўкі — “Вучэбныя выданні дарэформеннага перыяду”, “Вучэбныя выданні савецкага перыяду” — утрымліваюць кнігі не менш цікавыя. Сярод рарытэтаў — “Першае чытанне для дзетак-беларусаў. Напісала Цыотка” (Пецярбург, 1906), “Другое чытанне для дзетак-беларусаў. Напісаў Якуб Колас” (Пецярбурх, 1910), К. Езавітаў “Беларуская школа. Першая пасыля Лемантара кніга для чытаньня” (Рыга, 1926), Я. Лёсік “Наша крыніца”.

Чытаньне для беларускіх школ” (Берлін, 1922).

З больш блізкага да нас часу — “Песнь о книге” — анталогія вершаў пад рэдакцыяй народнага паэта БССР Петруся Броўкі (“Мастацкая літаратура”, 1977). Гэта ўнікальны збор твораў, якія прысвячалі кнізе лепшыя паэты свету, сярод іх — Пушкін, Лермонтава, Ляфантэн.

“Свет мяньяеца, і калі ў мінульты стагоддзяў працэс стварэння кнігі расцягваўся на гады, то цяпер за некалькі гадзін можна выдаць новую кнігу. Але... можна вырабіць і “левую” прадукцыю”, — зазначаў у ўступным слове дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Раман Матульскі. І ў выніку дабро становіща злом. Тому ўсім трэба памятаць, што спрычыненыя да выдання і распаўсюджвання кнігі асобы і арганізацыі дзейнічаюць у прававым полі.

Менавіта ў Сусветны дзень кнігі і аўтарскага права Нацыянальны цэнтр інтэлектуальнай уласнасці ўтвараў граматай лепшую бібліятэку, якая шчыруе ў сферы

Генеральны дырэктор Нацыянальнага цэнтра інтэлектуальнай уласнасці
В. Варанецкі ўручыла грамату дырэктуру ЦНБ НАН
Беларусі Наталлі Бярозкінай.

аховы аўтарскіх правоў — Цэнтральную навуковую бібліятэку Нацыянальнай акаадэміі навук Беларусі імя Якуба Коласа.

У супрэчы ўзялі ўдзел кампазітар Алег Молчан, аўтар музыкі на купалаўскі верш “Малітва”, і дзяржаўны ансамбль “Песняры”, які прадставіў дзве новыя песні на слова Янкі Купалы. Музыку для іх напісалі ўдзельнікі ансамбля.

Знаўца гісторыі Навагрудчыны

Некаторыя з тых, каму давялося жыць у мястэчку Любча ў 1960-я гг., памятаюць такую карціну: сярэдняга ўзросту мужчына выходзіў на лужок пасвіць казу, а сам, прысевшы непадалёк, даставаў ручку і паперу ды пачынаў пісаць. Аднойчы, калі гаспадар казы задрамаў на сонейку, тая так зацікаўлялася ягонай творчасцю, што ўжыла ў ежу рукапіс, які ляжаў побач. Яго аўтар, настаўнік гісторыі ў мясцовай сярэдняй школе, пазней прыпамінаў здарэнне з усмешкай: “Вось, пісаў гісторыю Любчы, ды каза з’ела...”

Віктар СВЯКЛА,
навуковы супрацоўнік ЦНБ
НАН Беларусі

Бацька школьнага музея

Іма гэтага настаўніка — Мікалай Вінар. Менавіта дзякуючы артыкулам, нарысам, нататкам па гісторыі Навагрудчыны ён заслужыў павагу землякоў. А яшчэ ён вядомы як заснавальнік школьнага гісторыка-краязнаўчай работы ў школе, акрамя традыцыйных турнёлётаў яна стала уключача і велаграфіі па партызанскіх сцежках, і аўтобусных падарожжы па Навагрудку і ваколіцах з наведваннем міцкевічайскіх мясцін, і пaeздкі ў Мінск, у Брэсцкую крэпасць, нават за межы Беларусі — у Москву, Ленінград. Быў перакананым прыхильнікам адраджэння Любчанскаага замка. Цікавыя і яго метадычныя распрацоўкі ўроку гісторыі.

Датай адкрыцця Любчанскаага школьнага гісторыка-краязнаўчага музея лічыцца 1964 г. Аднак вядома, што ўжо ў 1961 г. члены краязнаўчага гуртка пад кірауніцтвам настаўніка гісторыі распачалі збор экспанатаў.

У першыя гады свайго існавання музей змяшчаўся ў двух пакоях Брамнай вежы Любчанскаага замка (у новыя школьнны будынкі ён пераехаў толькі ў сярэдзіне 1970-х) і меў два аддзелы:

“Далёкае мінулае” і “Аб Вялікай Айчыннай вайне”. Самымі каштоўнымі экспанатамі першага з іх сталі археалагічныя знаходкі эпохі неаліту, рэдкія старажытныя манеты, бронзавы флагер з выявай герба Любчы, якія калісьці знаходзіліся на замковай вежы, метрычная кніга Навагрудскага касцёла 1601 г. Шмат увагі адвадзілася славутай любчанскай друкарні XVII ст. У аснову другога раздзела леглі экспанаты, што сведчылі пра барацьбу супраць фашистыстаў, якую вялі ў ваколіцах Любчы партызаны брыгады імя Дзяржынскага і першага коннага дывізіёна пад кірауніцтвам Д. Дзенісенкі.

Пазней у музее з’явіліся стэнды “Бацькаўца працоўных за сваё вызваленне” (уключачаў фотаздымкі ўраджэнца Навагрудчыны — ўдзельнікаў рэвалюцый 1905 і 1917 гг., мясцовых членau КПЗБ, лістоўкі, друкаваныя выданні і іншыя дакументы пра дзеянасць падпольных, партыйных і камсамольскіх арганізацый) і “Аднаўленне і развіццё народнай гаспадаркі” (адплюстроўваў будаўніцтва гарадскага пасёлка, арганізацію білэйшых калгасаў).

Узнік у музее і стэнд “А. Міцкевіч — наш земляк”, прысвячаны жыццю і дзеянасці польскага паэта на тэрыторыі Навагрудчыны.

М. Вінар наладзіў кантакты не толькі з рэгіянальнымі арганізацыямі, але і з архівамі Гродненскага і Мінскага дзяржаўных архівів, з архівамі Варшавы, Кракава і Беластоку, з шрагам школьнага музея Беларусі і Украіны. З пaeздкі ў Польшу пад кірауніцтвам настаўніка гісторыі распачалі збор экспанатаў.

Каштоўныя экспанаты, якія адносіліся да гісторыі Навагрудчыны.

Музей, створаны Вінарам, хутка набыў славу аднаго з лепшых школьных музеяў Гродзеншчыны. Цікавіліся пачынаннем Мікалая Андрэевіча і шмат у чым дапамагалі заслужаны настаўнік БССР, заснавальнік народных краязнаўчых музеяў у Валеўцы, што на Навагрудчыне, і ў Дзягілаве Міхаіл Петрыкевіч, таленавіты мастак-аматар і калекцыянер рарытэтаў, звязаных з гісторыяй навагрудскага краю, Раман Лецка, вядомы айчынны археолаг, народжэнец суседніх Ігуашчыны і Леанід Побаль, мінскі збиральнік кніжных рэдкасцей Лявоніч Клок.

Любчанскі летапісец

Дзве знаходкі Вінара звязаныя са знакавымі датамі любчанскай гісторыі — узінкненнем самога паселішча і будаўніцтвам замка.

Сучасныя даведнікі і энцыклапедыві сцвярджаюць: першая згадка Любчы ў пісьмовых помніках адносіцца да 1401 г. і звязана з веннымі паходамі нямецкіх крыжакоў. Вінар жа адшукаў больш раннюю згадку — ў кнізе В. Ластоўскага “Гісторыя беларускай (крыўскай) кнігі”. Ластоўскі прыводзіц звесткі пра датаваны 1241 г. манускрипт на пергаменце пад называй “Написанія Афанасія мініха к Панкові...”, напісаны “рукою шматгрэшнага дзяка Мікіты з Любчы”. 1241 г. як дату узінкнення Любчы Вінар прыводзіц і ў сваім гісторыка-еканамічным нарысе, і ў больш ран-

нім артыкуле “Пасёлку Любча — 700 год” (1961). Гэта дата пераклікаецца са сцвярдженнем Т. Нарбута пра тое, што ў сярэдзіне XIII ст. у Любчы ўжо існавала рэзідэнцыя біскупа Віта і дамініканскі сабор, дзе, магчыма, у 1250 г. хрысціўся ў каталіцкую веру Міндоўг, а таксама з паэтычнымі радкамі У. Сыракомлі:

...Як адмовіца ад наведвання Любчы,
Дзе ўглыбокай старажытнасці
быў сабор,
Дзе ў паганская Літве часоў Міндоўга
Высока ён біскупскую гонасці
Віт Дамініканін.

Выказанае Вінарам меркаванне пра тое, што Любча існавала яшчэ ў сярэдзіне XIII ст., мае прыхильніцтво і сярод сучасных гісторыкаў. Многія з іх тэматычна блізкія да тых, што існавалі яшчэ ў часы Вінара, на якіх змяшчаеца ідэя заснавання народнага і займае прастору ў 450 кв.м., на якой змяшчаеца паселішча ўтварае ўзросту 700 гадоў.

Другая знаходка з’яўляецца ледзь не ѹдзельным пацвярдженнем першай. На згаданым вышэй флагеры з вежы Любчанскага замка Вінар убачыў лічбу — “1281”. Мікалай Андрэевіч так і не змог выглуміць гэту дату, якая зусім не стасавалася з вядомымі звесткамі з гісторыі замка. Ён лічыў (відаць, да канца сваіх дзён), што 1281 г. — час з’яўлення больш ранніх пабудоў, якія існавала на месцы замка. Разгадку ж надпісу лёгка знайшлі гісторыкі. Вінар памыляўся ў ўяўленні больш ранніх пабудоў, якія існавала на месцы замка. Разгадку ж надпісу лёгка знайшлі гісторыкі. Вінар памыляўся ў ўяўленні больш ранніх пабудоў, якія існавала на месцы замка. Разгадку ж надпісу лёгка знайшлі гісторыкі. Вінар памыляўся ў ўяўленні больш ранніх пабудоў, якія існавала на месцы замка. Разгадку ж надпісу лёгка знайшлі гісторыкі.

Шануюць імя свайго бацькі і дзяцей Мікалая Андрэевіча — дочкі Ала і Тамара, ды сын Валерый. Другая дачка Вінара, кандыдат медыцынскіх навук Тамара Сярова, ажыццяўляе адно з дауніх бацькавых спадзяяў, з’яўляючыся членам апякунскай рады Дабрачыннага фонду “Любчанскі замак”. А ўзнаўчальнае фонду Іван Пячынскі — былы любчанскі школьнік з няблізкіх ужо 1960-х, калі пачынаў сваю дзеянасць па стварэнні школьнага музея Мікалай Вінар.

20 гадоў маладосці

Ірына ТУЛУПАВА,
фота Кацуся Дробава

Будучыня не настане, калі не прымем мер!

Як вядома, бібліятэкі сёння імкнуща так арганізаваць сваю працу, каб было зручна ўсім. Таму на канферэнцыі, якая прысвячалася 20-годдзю з дня заснавання прафесійнага грамадскага аб'яднання “Беларуская бібліятэчна асацыяцыя”, гаварылі пра тое, што яшчэ належыць удасканаліць.

Апярэздіўшы ход дыскусіі, спашлююся на дырэктара Фундаментальнай бібліятэкі Белдзяржуніверсітета, ганаровага старшыню Савета Беларускай бібліятэчнай асацыяцыі Пяtra Лапо, які выступаў пры канцы і ў нейкім сэнсе рэзюмаваў сказанае. Ён прапанаваў памяняць мову... а больш — яе стылістыку, тэрміналогію ды акцэнты, каб пераканаўча сведчыць пра сённяшні стан кніжніц. Варт гаварыць пра тое, што бібліятэкі сёння — захавальнікі і абаронцы культуры; прыхильнікі дасягнення гармоніі ў ланцужку “чалавек — грамадства — прырода”; дарадцы чалавеку ў пошуку яго шчасця. І што адна з галоўных задач кніжніх справы — абуджаць волю чалавека, каб пакінуць свой след на зямлі. Менавіта прырыгаты, якія называюць карыстальнікі кніжніц, трэба ўлічваць у працы.

Да ведама: у Беларусі цяпер 9 200 бібліятэк, якія абслугуваюць 40 працэнтаў насельніцтва.

Падчас працы канферэнцыі адбылося ўрачыстае падпісанне пагаднення аб супрацоўніцтве з бібліятэчнымі асацыяцыямі Расіі і Украіны. У канферэнцыі ўзялі ўдзел прафесійныя асацыяцыі культуры Рэспублікі Беларусь, Палаты Прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, дэлегаты бібліятэк Беларусі і замежных краін.

Але прадастраві слова ўдзельнікам.

Родам з двух стагоддзяў

Старшыня Беларускай бібліятэчнай асацыяцыі, дырэктар Мінскай абласной бібліятэкі імя А. С. Пушкіна Наталля ЧУЕВА:

Мы паднялі вынікі дзеянісці Беларускай бібліятэчнай асацыяцыі. Нягледзячы на малады, 20-гадовы ўзрост, асацыяцыя існуе ў сваім ужо другім стагоддзі: стваралася ў ХХ, працуе ў ХХІ. Памятаю май 1992 года — калі толькі пачыналі працу. Ініцыятуўная група, куды уваходзілі выкладчыкі Мінскага інстытута культуры, сярод якіх Мікалай Іваноў, Васіль Лявончыкаў, дырэктары буйных рэспубліканскіх бібліятэк, пропанавалі стварыць ББА, правялі ўстаноўчы сход. Ён бурліў эмоцыямі — абміякоўвалася, якой быць асацыяцыі, складалі і рэдагавалі праект статута, вызначалі першачарговыя задачы. За гады шмат якія задумы рэалізавалі. Значныя моманты гэтай працы — пераадлеленне міжведамасных бар'ераў і кансалідацыя супрацоўніцтва.

У 1990-я мы не былі нават знаёмыя, не гаворачы пра нейкае карпаратыўнае ўзаемадзяйнне. Устаноўлены контакты з органамі дзяржаўнага кіравання, шмат зрабілі па фарміраванні прававога поля. Адна з яго рысачак — Закон аб бібліятэчнай справе, які мы распрацавалі ў рамках асацыяцыі (пасля ён быў падпісаны на дзяржаўным узроўні), пропанавалі многія пытанні праграмы

Канферэнцыя “Бібліятэчная супольнасць Беларусі: сучасны стан і перспектывы развіцця” расставіла асноўныя акцэнты ў існаванні двух катэгорый беларусаў: тых, хто чытае, і тых, хто можа дапамагчы ім у выбары літаратуры.

“Культура”, разлічанай да 2015 г., ініцыятуваючыя дзяржаўнае свята — Дзень бібліятэк. Вялікая мара была — мець свой друкаваны орган. І быў выдадзены першы часопіс “Бібліятэчны свет”, а за ім — “Бібліятэка прапануе”. Актыўна развіваючыя міжнародныя стасункі, цяпер мы з'яўляемся членамі IFLA, супрацоўніцтва паміж асацыяцыямі — гэта яшчэ і магчымасць абмену культурнымі праектамі і каштоўнасцямі.

— Але ў Беларусі распачынаеца працэс інтэграцыі школьніх і сельскіх бібліятэк. Чым ён можа стаць для кніжніц?

— Працэс інтэграцыі розных відаў бібліятэк адбываецца не толькі ў нас. Калі абміякоўваючыя падобныя пытанні, на іх глядзяць у маштабах краіны. З пункту гледжання рацыянальнага выкарыстання фінансавых сродкаў, арганізацыі кадравай палітыкі. Важна, каб выпрацоўка гэтых варыянтаў была карысная насельніцтву. У нас існуюць ужо гібрыдныя формы бібліятэк, такія, як бібліятэка-клуб, бібліятэка-музей. А пытанні аб'яднання школьніх бібліятэк і публічных абміякоўваліся на нарадзе ў Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Нас вельмі радуе, што органы кіравання прыслушоўваючы да меркаванняў бібліятэкараў. Школьная бібліятэка забяспечвае абслугоўванне школьнікаў. Але ўявіць, што яна стане абслугоўваць насельніцтва ўсёй вёскі, складана. Паколькі яна знаходзіцца на тэрыторыі школы, мае трошкі іншыя функцыі.

Немагчыма прыўнесці нешта новае ў прафесію, не валодаючы новымі ведамі. Але цяпер усё ча-

жывуць яны у маленькой вёсачы альбо ў мегаполісе.

— Але ў Беларусі распачынаеца працэс інтэграцыі школьніх і сельскіх бібліятэк. Чым ён можа стаць для кніжніц?

— Працэс інтэграцыі розных відаў бібліятэк адбываецца не толькі ў нас. Калі абміякоўваючыя падобныя пытанні, на іх глядзяць у маштабах краіны. З пункту гледжання рацыянальнага выкарыстання фінансавых сродкаў, арганізацыі кадравай палітыкі. Важна, каб выпрацоўка гэтых варыянтаў была карысная насельніцтву. У нас існуюць ужо гібрыдныя формы бібліятэк, такія, як бібліятэка-клуб, бібліятэка-музей. А пытанні аб'яднання школьніх бібліятэк і публічных абміякоўваліся на нарадзе ў Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Нас вельмі радуе, што органы кіравання прыслушоўваючы да меркаванняў бібліятэкараў. Школьная бібліятэка забяспечвае абслугоўванне школьнікаў. Але ўявіць, што яна стане абслугоўваць насельніцтва ўсёй вёскі, складана. Паколькі яна знаходзіцца на тэрыторыі школы, мае трошкі іншыя функцыі.

— Немагчыма прыўнесці нешта новае ў прафесію, не валодаючы новымі ведамі. Але цяпер усё ча-

Мы і IFLA

Першы намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі па абслугоўванні карыстальнікаў і ідэалогіі, кандыдат педагогічных навук Алена ДАЛГАПОЛАВА:

— Можна сказаць, што Беларуская бібліятэчна асацыяцыя стабільна развіваецца. 20 гадоў — той перыяд, калі любое грамадскае аб'яднанне альбо спініць сваё існаванне, альбо зойме трывалую пазіцыю ў сваёй прафесійнай супольнасці. У Беларусі мы змаглі не толькі захаваць, але і прыможыць традыцыйныя асацыяцыі. На сёння яна аб'ядноўвае больш як 2 тыс. індывідуальных членоў — гэта найбольш актыўныя спецыялісты. Яны займаюцца асацыяцыямі і праектамі, якія садзейнічаюць развіццю бібліятэк Беларусі.

Цяпер у адносінах да кніжніц назираецца пэўная супрацьлегласць. З аднаго боку, грамадства прызнае іх сацыяльную значнасць як важкага інстытута па захаванні і перадачы ведаў. З іншага, бібліятэкі ва ўсім свеце адчуваюць складанасці, звязаныя з фінансаваннем, укараненнем інфармацыйных тэхналогій. І таму прафесійныя аб'яднанні ствараюцца ва ўсіх краінах. Больш того, у сусветным маштабе існуе міжнародная федэрэцыя бібліятэчных асацыяцый — IFLA. Яна штогод праводзіц канферэнцыю, дзе прафесійнікі з “круглых сталаў”, якія праводзяцца ў іншых краінах, — гэта таксама магчымасць атрымаць новыя веды.

— А чым адметная бібліятэчна асацыяцыя Украіны?

— Яе волыт карысны найперш з пункту гледжання таго, як ва Украіне развіваюцца інфраструктуру сваёй арганізацыі. Рэгіянальныя аддзяленні асацыяцыі развіваюцца дастатковая складана.

— Якімі вам бачацца перспектывы развіцця бібліятэк і асацыяцыі — на рэспубліканскім, абласным і рэгіянальным узроўніх?

— Але міжнароднае партнёрства найлягчэй ажыццяўляецца з нашымі бліжэйшымі партнёрамі — Украінай і Расіяй. Гэта постсавецкая прастора вельмі блізкая па стане і ўзроўню аўтаматызацыі, па складзе інфармацыйных рэурсаў. Добрая магчымасць для прафесійнага паслуг не толькі фізічным, але і аддаленым карыстальнікам. У рэгіёнах рэсурсная і тэхналагічна база намного слабейшая. Тому трэба найперш развіваць публічныя бібліятэкі ў рэгіёнах, калі жыхары Беларусі мелі роўныя магчымасці па доступе да інфармаціі незалежна ад таго,

сцей гавораць пра адкукацыю праз усё жыццё. Уздел у канферэнцыях і “круглых сталаў”, якія праводзяцца ў іншых краінах, — гэта таксама магчымасць атрымаць новыя веды.

— А чым адметная бібліятэчна асацыяцыя Украіны?

— Яе волыт карысны найперш з пункту гледжання таго, як ва Украіне развіваюцца інфраструктуру сваёй арганізацыі. Рэгіянальныя аддзяленні асацыяцыі развіваюцца дастатковая складана.

— Якімі вам бачацца перспектывы развіцця бібліятэк і асацыяцыі — на рэспубліканскім, абласным і рэгіянальным узроўніх?

— Але міжнароднае партнёрства найлягчэй ажыццяўляецца з нашымі бліжэйшымі партнёрамі — Украінай і Расіяй. Гэта постсавецкая прастора вельмі блізкая па стане і ўзроўню аўтаматызацыі, па складзе інфармацыйных рэурсаў. Добрая магчымасць для прафесійнага паслуг не толькі фізічным, але і аддаленым карыстальнікам. У рэгіёнах рэсурсная і тэхналагічна база намного слабейшая. Тому трэба найперш развіваць публічныя бібліятэкі ў рэгіёнах, калі жыхары Беларусі мелі роўныя магчымасці па доступе да інфармаціі незалежна ад таго,

хочам, каб пабудавалі нешта падобнае. Цікавіць арганізацыя інфармацыйнай прасторы, тэхнологіі, якія выкарыстоўваюцца ў бібліятэцы. Захапляеца вашай Нацыянальнай бібліятэкай.

— Для нас цікавы волыт пра вядзення ва Украіне Міжнароднай крымскай бібліятэчнай канферэнцыі...

— Так, падчас канферэнцыі Украінскай бібліятэчнай асацыяцыі арганізуе цікавыя сустрэчы. Летасярай ісцяліся, як дзейніцаў па развіцці магутных бібліятэчных асацыяцый. Пазалетася наша імпрэза прысвячалася аднакаўчынай дзейнасці бібліятэк, гэта значыць — абароне іх дзейнасці.

Імкнёмся як мага больш лабіраваць становішча бібліятэкі ў грамадстве. Трэба гаварыць праўду: бібліятэкі маюць нізкі статус у грамадстве. А як узняць імдзі? У нас штогод запар Дзень бібліятэкі святыца трошкі інчай, чым падчас яго заснавання. Калі раней ён успрымаўся як свята супрацоўнікаў, то цяпер мы аўтыйлем дзень адчыненых дзвярэй, у бібліятэку можна бысплатна запісацца, азнаёміцца з фондамі. Перад нашымі будынкамі ходзяць студэнты з плакатамі, слоганамі.

Дарэчы, слоганы з'яўляюцца зусім нечаканыя. Да прыкладу, у своеасаблівым “сусветным кафэ” ён такі: “Чытай! Фармат не мае значэння!” Альбо “Бібліятэка, стварысваючы будучынню!”

Парушыць бар'еры

Адказны сакратар Расійскай бібліятэчнай асацыяцыі, загадчык сектара прававога забеспечэння дзейнасці бібліятэк Расійскай Нацыянальнай бібліятэкі Алена БАРИСАВА:

— Мне падаецца, культурная супольнасць Беларусі і Расіі з'яўляецца заснаваны на аднайменнай ідэяльности. І нам трэба рашаць агульныя пытанні. Мы маладэйшыя за Беларускую бібліятэчную асацыяцыю на некалькі гадоў. І цяпер вельмі актыўна з'яўляемся гарманізацыйнай прафесіяй, заканадаўства з бібліятэчным. Вельмі добрая законы прымаюцца, але яны не заўсёды ўлічваюцца інтарэсы бібліятэк. Калі закон пачынае дзейнасць з дзяяўніцтвам, бібліятэкі сутыкаюцца з нейкімі бар'ерамі. Да прыкладу, калі ўступіць у дзяяньне грамадзянскі кодэкс, тая яго частка, якая датычыць аўтарскага права, то наша дзейнасць практычна была паралізаваная. Вельмі абмежавана стала дзейнасць з лічбавымі дакументамі. Аказалаася, карыстальнікі могуць працаваць з імі толькі ў сценах бібліятэкі. А выдаваць мы не маем права. Але калі чытач прывык свабодна карыстацца такімі дакументамі, то гэта норма проста адварочвае яго ад кнігніцы. Норма не ўлічвае і катэгорыю людзей з амежаванымі магчымасцямі. Сляпия людзі і тыя, хто дрэнна бачыць, заўсёды бралі дакументы дадому. Натуральная, што забарона стала яшчэ адной іх проблемаю. На шчасце, па ініцыятыве Дзмітрыя Мядзведзея ў Расіі створана камісія, якая прымала ўсе прапановы і заўвагі. У нас адкрылася магчымасць з'яўніцца, асацыяцыя выйшла з прапановамі па ўдасканенні некаторых палажэнняў, і нас пачулі. Цяпер на разглядзе — абноўлены праект. Мы спадзяймамся, што яго прымуць ды праўлемы бібліятэк будуть вырашаны.

У той час як публічная бібліятэка арыентавана на абслугоўванне ўсаго насельніцтва. Тому мы спадзяймамся, што калі такі эксперымент адбудзеца, спачатку будуть пробныя варыянты. І толькі пасля ажыццяўляцца распавяджанне яго на краіну.

Чытай!

Фармат не мае

На працягу больш як чатырох дзесяткаў гадоў Беларуская бібліятэка і музей імя Францыска Скарныны, што ў Лондане, узбагачаюцца свежымі беларускімі выданнямі. Раней “Скарнынаўка” плённа супрацоўнічала з Цэнтральнай навуковай бібліятэкай імя Якуба Коласа НАН Беларусі. Апошнім часам сувязі аслабелі. Але беларусы замежжа па-ранейшаму тримаюць у руках навінкі роднай літаратуры.

Адам Мальдзіс і «Скарнынаўка»

Вікторыя ПЯТКЕВІЧ

Актыўна садзейнічае гэтаму вядомы літаратуразнаўца, журналіст, пісьменнік Адам Мальдзіс. Ён збірае мастацкую літаратуру, мовазнаўчыя і гісторычныя выданні, часопісы, каб пасля пераслаць іх у Лондан. Калі айчынныя літаратары дараць яму свае кнігі, Адам Іосіфавіч звычайна дзякую: “Вашу кнігу я і ў бібліятэцы знайду. Лепш падпішыце ў “Скарнынаўку”. Туды ўся Заходняя Еўропа прыядзяе чытаць!”

Надзейным злучальным ланцужком паміж родным словам, выдадзеным у Беларусі, і беларускай дыяспарай у Лондане стаў дабрачынны фонд “Сакавік” на чале з унучкай Якуба Коласа Марыяй Міцкевіч. Дабрадзеі гэтага фонду дастаўляюць з Вялікабрытаніі грузы з медыцынскай дапамогай пачярпелым у Чарнобыльскай аварыі, з Беларусі едуць таксама не з пустымі рукамі — вяzuць кнігі для “Скарнынаўкі”.

Адам Мальдзіс добра ведае, што найбольш цікавіць чытачоў “Скарнынаўкі”. Ён асабіста наведваў Лондан чатыры разы і карпатліва вывучаў фонды бібліятэкі.

— Як ехаў першы раз (а гэта было ў 1982 годзе), трошкі пабойваўся, — падзяліўся ўспамінамі Адам Іосіфавіч. — Амаль не ведаў англійскай мовы, ды і Англія малявалася ў савецкай краіне чорнымі фарбамі. Выклікаў мяне загадчык аддзела культуры ЦК КПБ Іван Антановіч і наказаў: “Збірайся, Адаме, у логава імперыялізму. Трэба паглядзець, што ёсьць цікавага ў Беларускай бібліятэцы ў Лондане”. Для гэтай работы мне выдзелілі стыпендыю ЮНЕСКА.

Першая паездка была плённая на працу і багатая на ўражанні. Ехаў Адам Мальдзіс як вядомы навуковец, даследчык, супрацоўнік Інститута мовы і літаратуры НАН Беларусі. Кіраўнік бібліятэкі Аляксандар Надсан прапана-

ваў яму прачытаць лекцыю, прааналізаваць свае кнігі, даказаць уласную пазіцыю ў дачыненні да беларускай літаратуры, гісторыі...

У “Скарнынаўцы” Адам Іосіфавіч нястомнаваў каштоўныя рукапісы Купалы і Коласа, успаміны Уладзіміра Адамава пра Максіма Багдановіча, запісы Кветкі Вітан пра Браніслава Тарашкевіча, Максіма Гарэцкага, Цётку. Вялікую ўвагу ўдзяліў эмігранцкай перыёдышы, тады зусім не вядомай савецкім грамадзянам. А таксама скрупулёзна даследаваў літаратуру, якой у той час на Радзіме было не знайсці. У прыватнасці, яшчэ ў 80-я гады яму давялося тримаць у руках польскамоўныя творы Аляксандра Рыпінскага, рукапісны зборнік вершаваных твораў беларускага паэта Янука Касцевіча, настакі пра падарожжы па Беларусі нямецкага пісьменніка і асветніка Хрысціяна Шлегеля. Вынікам знаёмства са “Скарнынаўкай” стала кніга Адама

На прыступках “Скарнынаўкі” Адам Мальдзіс з англійскай паэткай, перакладчыцай, журналісткай Верай Рыч, 1989 г. (фота з асабістага архіва А. Мальдзіса).

Мальдзіса “З літаратуразнаўчых вандраванняў”, дзе аўтар апісаў усе значныя знаходкі.

Пасля Адам Іосіфавіч тройчы вяртаўся да скарбаў гэтай бібліятэкі. За гэты час завязалася цеснае супрацоўніцтва і сяброўства людзей, якія жывуць у розных краінах, але аднолькава рупяцца на ніве беларускасці.

У апошнія гады сустрэчы часцей адбываюцца ў нашай краіне. Беларусы з Лондана регулярна наведваюць Мінск. Акрамя таго, узімку ідэя су-

польна стварыць англа-беларускі цэнтр.

— З беларускага боку на чале яго можа быць Інстытут культуры Беларусі або Міжнародная асацыяцыя беларусістуў, а з заходняга — Англо-беларуское навуковае таварыства на чале з прафесарам Джымам Дынглі, — тлумачыць Адам Іосіфавіч і выказвае ўпэўненасць, што такі цэнтр дапаможа кансалідаваць беларусаў нашай краіны і Вялікабрытаніі, зацікавіць моладзь.

Даведка “ЛіМа”:

Беларуская бібліятэка і музей імя Францыска Скарныны ў Лондане афіцыйна адкрыты 15 мая 1971 года. Аснову “Скарнынаўкі” складаюць прыватныя зборы беларускіх святаў Чэслава Сіповіча, Льва Гарошкі, Аляксандра Надсана. Сёння ў яе фондах захоўваецца каля 40 тысяч выданняў. Тут можна адшукаць рэдкія кнігі, рукапісы беларускіх пісьменнікаў, каштоўныя дакументы. Узначальвае бібліятэку Рада, якая складаецца з дзеячаў беларускай эміграцыі і англійскіх вучоных. Старшынёй Рады з 1971 года і па сёння з'яўляецца святар Аляксандр Надсан.

Хто трапіў на калінкавіцкі Парнас?

Што ўплывае на ўспрыманне літаратуры? Адказ на гэтае пытанне наўпрост залежыць ад геаграфіі Беларусі. Згадзіцесь, на сталічных аматараў прыгожага пісьменства ўплывае шэраг праяў літаратурнага і калілітаратурнага жыцця: наяўнасць профільных выданняў і навучальных ўстаноў, шматлікія презентациі, вечарыны, сустрэчы, а таксама самі пісьменнікі, большасць з якіх жыве менавіта ў Мінску.

А вось як успрымаецца беларуская літаратура з раённага цэнтра? Што там чытаюць? З Валянцінай Кіпер,

дырэктар Калінкавіцкай цэнтральнай бібліятэкі, паспрабуем адказаць на гэтыя пытанні.

Дзяніс МАРЦІНОВІЧ

Для большасці беларусаў Калінкавічы цесна звязаныя з суседнім Мазыром. Сапраўды, адлегласць паміж двума гарадамі складае ўсяго 14 км. Нездарма пісьменнік Андрэй Федарэнка, які ў свой час вучыўся ў горадзе над Прыпяцю і працаваў у Калінкавічах, пісаў, што для тых, хто ведае абодва гарады, розніцы паміж імі няма.

Для 38-тысячнага раённага цэнтра бібліятэка, што існуе з 1924 года, — адзін з галоўных культурных асяродкаў. Часткова на сітуацыю ўплывае адсутнасць “канкурэнцыі”: асобнай кнігарні ў Калінкавічах няма. Паліцы з выданнямі займаюць толькі палову плошчы аднаго з магазінаў. Зрэшты, існуе і іншы факт: Моладзь скіравалялася ў віртуальны свет, а ў бібліятэках пачала дамінаваць аўдыторыя пасля 50 гадоў. Заўважу, што частка з іх наўрад ці пажадае авалодваць камп’ютарнымі тэхналогіямі. Таму менавіта гэта катэгорыя чытачоў у бліжэйшы час будзе вызначаць “твар” бібліятэкі і ўплываць на запатрабаванасць той іншай літаратуры.

Сегмент чытачоў (дарэчы, за мінулы год 4,9 тысячы жыхароў наведалі бібліятэку больш як 26 тысяч разоў) можна падзяліць на дзве няроўныя катэгорыі. Да першай, якая складае

Валянціна Кіпер, дырэктар Калінкавіцкай цэнтральнай бібліятэкі.

не больш як 10 працэнтаў, адносяцца людзі, якім не патрабуеца парада супрацоўнікаў установы. Яны звычайна добра ведаюць, што жадаюць заказаць. Другая катэгорыя — чытачы, якім трэба парада. Большасць не мае часу для ўласнага выбару, у іншых няма жадання шукаць.

Адпаведна, кожная катэгорыя мае сваё упадабанае кола аўтараў і тво-

рай. Каго можна аднесці да першай групы? Навучэнцаў, якія замаўляюць праграмныя творы, што вывучаюцца ў курсе літаратуры. Пенсіянеры, якія дастаткова актыўна чытаюць творы па-беларуску (на апошнюю акалічнасць уплывае той факт, што яны зачончылі беларускія класы ці школы, таму добра ведаюць мову). А таксама мясцовыя творцаў, іх прыхільнікі ды проста аматараў добрай кнігі.

З 2009 года на базе бібліятэкі дзеянічае клуб аматараў пэзі “Бумеранг”, які ўзначальвае мясцовая настаўніца рускай мовы і літаратуры Святлана Крупіна. Пасяджэнні звычайна праходзяць раз на два месяцы. Актыў складаюць 12 — 13 чалавек, на кожнай сустрэчы да іх далучаюцца іншыя наведвальнікі. Уздельнікі “Бумеранга” чытаюць свае новыя творы, абміркоўваюць творчасць калег. Больш даўнюю гісторыю мае літаратурна-музычная гасцёўня, якая існуе ў сценах бібліятэкі з 1987 года. Дзякуючы ёй жыхары Калінкавічаў сталі ўдзельнікамі сустрэч з Віктарам Карамазавым, Уладзімірам Ліпскім, Соф’ям Шах, Сяргеем Трахімёнкам, Юрэем Татарынавым.

Чытачы другой катэгорыі аддаюць перавагу дэтэктывам і жаночым романам. Зрэшты, памыляеца той, хто зусім не звязвае з такой аўдыторыяй

сваіх надзеяў на пашырэнне ўплыву “сур’ёзнай літаратуры”. Супрацоўнікі бібліятэкі ўпэўненыя, што галоўная рэклама любых кніг — жывая гутарка, якая часам адыгрывае больш істотную ролю, чым аў'явы на дошцы інфармацыі і ў мясцовы друк.

Якімі кнігамі сучасных айчынных творцаў цікавяцца ў калінкавіцкай бібліятэцы? Тут найбольш запатрабаванымі з'яўляюцца раманы Наталлі Батраковай “Тэрторыя души”, “Плошчадź согласія”, “Міг бесконечности”; лірыка Міхася Башлакова; цыкл раманаў Андрэя Вароніна, што ствараўся шэрагам беларускіх літаратаў; “Преданіе о Нальшанах. Довмонт” Паўла Гацілава; “Паміж кубкамі і вуснамі” Казіміра Камейшы; “Одиночство ў раю” Сяргея Клімковіча; “Сінія лета” Леаніда Левановіча; “Ідиоткі” Тамары Лісіцкай; “Хто мы? Адкуль мы?”, “Златавуст з Турава” і “Серенада под сеньню столетій” Алеся Марціновіча; “Танцевальны марафон” Віктора Праўдзіна; “Афганскіе эхі” Рыгора Сакалоўскага; “Дзве зоры” Алега Салтука; “Княгиня Менжинская” Юрэя Татарынава і “Нічые” Андрэя Федэрэнкі.

Магчыма, у будучым на ажыўленне цікавасці да літаратуры паўпльвець букросінг. Але пакуль чытачы бібліятэкі ставяцца да такой з'явы насяцярожана. Таму са 190 кніг, што знаходзяцца ў адкрытым доступе для букросінгу, сваіх часовых гаспадароў пакуль знайшли толькі 30. Зрэшты, падарожжа літаратуры па Калінкавічах толькі пачынаецца і, упэўнены, абавязкова будзе мець працяг.

Першы крок

Дзякую за тое, што чытаюць!

Успаміны пра першую кніжніцу, якія сталі асобнай рубрыкай “Бібліятэчнага сшытка”, гэтым разам выклікалі ў размове працяг. Бо нечакана пачула фразу-характарыстыку чалавека, які, маўляў, “не толькі займаецца кнігамі, але і чытае іх”.

Насамрэч (і на шчасце) шмат людзей, якія займаюцца выданнем кніг і іх распаўсюджваннем: пішуць, рэдагуюць, афармляюць, ствараюць макеты, знаходзяць гроши на выданне, паперу. Далучаюць партнёраў, якія друкуюць кнігі, і тых, хто возьмеца іх прадаваць... Што ж думаюць пра сучасную кнігу прафесіяналы кніжнага бізнесу? Хто ў многім фарміруе нашыя хатнія бібліятэкі? Якім аўтарами адноюць прыярытэты, працуячы ў недзяржаўным сектары кніжнага рынку?

Сёння сваімі назіраннямі і досведам дзеліцца начальнік аддзела рэалізацыі выдавецтва “Попурри” Уладзімір Літвак:

Ірына ТУЛУПАВА

— Першая мая бібліятэка была побач з домам. Гэта ўкраінны раён Мазыра, у якім дзіцячая бібліятэка знаходзілася на другім паверсе ў клубе, і ўсе мы хадзілі туды. Кніга, якая мне запомнілася з дзяцінства і якую я самастойна прачытаў, — “Ветер рвет паутину” Міхailа Герчыка. Вельмі яна мне прыйшла да душы. Дома бібліятэка была невялікая, паколькі кніжную шафу паставіць не было куды. Але памятаю, як сам пачаў хадзіць у кнігарню. Па аўторках быў прывоз, і ў абед туды выстройвалася вялікая чарга. Першы раз у туу чаргу я патрапіў класе ў пятым. І гэтае ўражанне, калі людзі скуплялі кнігі, запомнілася надоўга. Але і кнігі быўлі выдатныя. Тады і Дастаеўская хапалі з паліц, і ўсё тое новае, што выходзіла.

Былі яшчэ школьнай бібліятэка і бібліятэка раённая. Таму далёка ў горад я не выходзіў: хапала таго, што мог узяць блізка калі дома. Браў адразу з дзясятак кніг. Чытаў не скажу што запом, але без кнігі не заставаўся ніколі.

Цяпер чытаю розную літаратуру. Люблю фантастыку, і дэтэктывы, і пазнавальную, аўтабіографічную літаратуру. Цікавіць гісторыя. Але асаблівага, вузкага кірунку, як у некаторых, у мене няма. Я ведаю двух чалавек, якія чытаюць толькі фантастыку. Адзін жыве ў Новасібірску. У яго бібліятэка з фантастыкі — каля 500 пагонных метраў! Пяцьсот метраў кніг! Ён чалавек не бедны, кнігі займаюць большую частку вялікай кватэры — усё застаўлена ў два рады. І настале заўсёды пяць-шэсць выданняў: ён не толькі займаецца кнігамі, але і чытае іх.

— Вы мяркуеце, што той, хто займаецца кнігамі, і той, хто чытае, — гэта два розныя чалавекі?

— Зразумела. Кнігі, якія мы робім, мне даводзіцца праглядаць альбо чытаць. Не скажу, што заўсёды раблю гэта з задавальненнем. Выдавецтва камерцыйнае, мы павінны зарабляць гроши. Але тыя кнігі, што мы робім, — якасныя.

— З кніг, што вы выдаце, сфарміраваць сваю бібліятэку можна?

— Напэўна, можна сфарміраваць нейкую частку бібліятэкі, але не ўсю. У нас у асартыменце — паўтары тысячы кніг. Каб аднаму выбраць для сябе бібліятэку — будзе малавата. У Pacii ходзяць адначасова каля 200 тысяч кніг. Гэта тое, што на дацены момант у продажы. Не ўлічваючы кнігі, якія былі раней. Наша выдавецтва займаецца пераважна перакладной літаратурай (працэнтаў на 95). Прычым, у нас практична няма мастацкай літаратуры. Кнігі пра бізнес, кіраванне, фінансы, здароўе, навучальная літаратура, психалогія.

У бібліятэку цяпер я не хаджу. Прынцырова не качаю кніг з інтэрнэту. Але апошнім часам пачаў адпраўляць у кніжніцу сына. Раней усё яму купляў. Кніг дома шмат, але бібліятэка абмежаваная шафамі. Кніга цяпер заслужана дарагая. Яна і павінна каштаваць дорага: па выдатках на паперу, на правы, на выраб. Ёсьць кнігі, якія неабходна прачытаць адзін раз — і дастатковая. Для гэтага купляць яе немэтаходна. А бібліятэкі патрэбныя нават як сродак баражбы з пірацтвам у інтэрнэце.

— Цяпер цяжка арыентавацца ў тым, што неабходна чытачу і што абязвязкова трэба друкаваць?

— Прапанова на рынку вялікая. Бяспрэчна, трэба шукаць нешта сваё. Магу сказаць, што ёсьць пэўная асаблівасць, у прыватнасці, рускамоўнага рынку, але ўплыў на яго перакладных кніг вельмі вялікі. Як правила, тое, што прадаецца за мяжой, ёсьць і ў нас. Натуральна, шмат цікавых кніг і там. Праблема — знайсці сярод іх туу, якая спатрэбіцца ў Беларусі.

За 20 гадоў мы напрацавалі немалыя вонкі. Каб прачытаць кнігу на мове арыгінала, мала школьнага курса вывучэння замежных моў, нават інштыцкага. Трэба мець стасункі з людзьмі, якія добра валодаюць лексікай. Нашы кнігі чытаюць дастаткова адукаўаныя людзі. Дапускаю, што яны ведаюць замежную мову і прачыталі кнігі з рэмаркамі. У левай руцэ — арыгінал, у правай — пераклад. Але ўсё роўна чытаюць на рускай!

Дарэчы, тым, хто прачытаў выдадзеную намі кнігу і піша: “Тут у вас недакладна, тут няправільна перакладзена”, хачу сказаць вялікі дзякую — за тое, што не толькі купляюць кнігі, а і чытаюць іх. Прадбачу, што прыкладна 50 працэнтаў купляеца наперад альбо для супакаення. Не мастацкія, зразумела. Напрыклад, як кінуць паліць. Чалавек купіць такое выданне, прачытае дзве старонкі і закрывае, задаволены, што спрычыніўся да працэсу. Таму вялікі дзякую людзям, якія чытаюць кнігі ад вокладкі да вокладкі.

Штрых-кодШто будзеГродзенчына

15 мая дзіцячы філіял Гродзенскай абласной навуковай бібліятэкі імя Я. Ф. Карскага запрашае на мультымедыйную презентацыю “Праз літаратурную спадчыну — да роднай мовы”, прысвечаную жыццю і творчасці народных пэдагаў Беларусі Янкі Купалы і Якуба Коласа.

4 мая ў Сулацкай сельскай бібліятэцы Ваўкавыскай ЦБС адбудзеца эколагічна-науčная падарожжа “Птушкі нашага краю, занесені ў Чырвоную кнігу”.

4 — 8 мая пройдзе дэкада ваенна-патрыятычнай кнігі “Подзвіг народу ў памяці нашай жыве” ў Жухавіцкай бібліятэцы — інфармацыйна-культурным цэнтрам Карэліцкай ЦБС.

5 мая да Дня друку ў Гезалаўскай сельскай бібліятэцы Дзяялдаўскай ЦБС адбудзеца дзень інфармацый “Далучыцца да роднага слова”.

7 мая запланавана сустрэча з ветэранамі Вялікай Айчыннай вайны ў Цэнтральнай дзіцячай бібліятэцы Гродзенскай ГЦБС “З пакалення пераможцаў”.

10 мая вечарыну-ўспамін “Агонь вайны ў бронзавым аблакадзе (помнікі Вялікай Айчыннай вайны)” наведаюць вучні старэйшых класаў у філіяле № 2 Гродзенскай ГЦБС.

12 мая напярэдадні Дня Дзяржаўнага герба і Дзяржаўнага сцяга Рэспублікі Беларусь І ўсіх іншых падарожжа “Што нам сімвалы імянін”.

16 мая ў Ліпнішкайскай бібліятэцы-клубе І ўсіх іншых падарожжа “Што нам сімвалы імянін”.

15 мая ў чытальняй зале літаратуры па мастацтве Баранавіцкай цэнтральнай гарадской бібліятэки імя В. П. Таўлаія адбудзеца презентацыя выстаўкі “Крыніца натхнення — радасць ад свету” мясцовай мастацкай Вольгі Рамейкі.

15 мая ў чытальняй зале літаратуры па краязнаўстве Баранавіцкай цэнтральнай гарадской бібліятэки імя В. П. Таўлаія адбудзеца презентацыя выстаўкі “Яркі, шматтранны талент” да 130-годдзя з дня нараджэння Уладзіслава Галубка, беларускага пісьменніка, тэатральнага дзеяча, мастака, першага народнага артыста Беларусі (1928).

17 мая чытальняна зала літаратуры па краязнаўстве цэнтральнай гарадской бібліятэки імя В. П. Таўлаія за просьбі ўсіх, каго цікавіць гісторыя роднага горада, на краязнаўчы ўрок “Імёны баранавіцкіх вуліц”.

3 па 9 мая ў бібліятэках Пінскага раёна пройдзе Тыдзень наенай кнігі “Гэтых дзён не змоўкі слава”.

6 мая ў Барычевіцкай сельскай бібліятэцы Пінскага раёна будзе арганізаваны конкурс чытальнікай “Успамінам вершы пра вайну”.

9 мая бібліятэкар Кашэвіцкай сельскай бібліятэки Пінскага раёна сумесна з работнікамі сельскага Дома культуры праводзяць вечар-сустрэчу з ветэранамі Вялікай Айчыннай вайны “Вечнай памяццю жыве”.

13 мая ў Валішчанскаі сельскай бібліятэцы Пінскага раёна пройдзе інфармацыйна-гадзінна “Сімвалы нашай краіны”, прымеркаваная да Дня Дзяржаўнага герба і Дзяржаўнага сцяга Рэспублікі Беларусь.

Гомельшчына

15, 22, 29 мая каля ўвахода ў Гомельскую цэнтральную гарадскую бібліятэку імя А. І. Герцэна пройдзе PR-марапон “Час чытальнікі”. Мінакам будуць уручаны флаеры з запрашэннем на ведацца бібліятэку, карыстальнікамі прапануецца кніжная выстаўка.

17 мая ўсё бібліятэкі Гомельскай ЦБС, якія абслугуюцца дзяцей, возьмуть удзел у Міжнародным Дні чытання, які праводзіцца дзіцячымі выдавецтвамі “Розовы жыраф”.

З Індыі ў Беларусь

Афіцыйная цырымонія перадачы кніг з Індыі ў Беларусь прайшла ў Мінскай абласной бібліятэцы імя А. С. Пушкіна.

На мерапрыемства завіталі Надзвычайні і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Індыя ў Рэспубліцы Беларусь Манодж Кумар Бхарці, намеснік начальніка ўпраўлення культуры Мінскага аблвыканкама Эдуард Багдановіч ды шмат іншых гасцей.

Прадстаўленыя кнігі адлюстроўваюць і паказваюць культуру краіны, мастацтва, адметныя рысы народа.

Значнасць стасункаў паміж Рэспублікай Індыя і Рэспублікай Беларусь — вялікая. Пасольства падтрымлівае цесныя контакты з бібліятэкай імя А. С. Пушкіна і іншымі ўстановамі культуры, — заўчарыў Манодж Кумар Бхарці. — Гэты невялікі спіс кніг — добрая магчымасць паказаць нашу краіну знутры. Спадзяюся, што чытаемі пачынаюць іх чытальныя кнігі з іншых краін.

На прысвячаніі Году кнігі і 45-годдзю творчай дзейнасці Г. Говара ў жывапісі, графіцы, пазії.

Творчы палёт

Літаратурна-музычны салону “Крылы”, якія працуе пры Наваполацкай дзіцячай бібліятэцы імя А. С. Пушкіна, споўнілася 10 гадоў. У 2005 годзе атрымала званне “Народны самадзейны калектыв”. У склад аўяднання ўваходзяць добра вядомыя ў горадзе і за яго межамі таленавітыя людзі: Тамара Талкачова, Ганна Алекскерава, Міхail і Наталля Зудзілавы, Ніна Дзянісава, Ларыса Сакарэнка, Людміла Фёдарава, Юрый Касцюк, Галіна Худніцкая, Феактыст Фядотаў, Лідзія Полазава і іншыя, а кіраунік яго — Галіна Сташкевіч.

“Крылы” — гэта творчы палёт думак, вобразаў, фантазій. Эмблемай аўяднання стаў Пегас. Дэвізам — пушкінскія радкі з верша “Пророк”: “Глаголом жги сердца людзей!..” Ёсьць у калектыву і свой гімн, аўтар якога — член Саюза пісьменнікаў Беларусі Тамара Талкачова.

Літаратурна-музычны салон “Крылы” — лаўрэат абласнога агляду-конкурсу ў рамках другога Усебеларускага фестывалю народнай творчасці “Беларусь — мая песьня” (2004 г.). Учнараваны дыпломам II ступені на абласнім свяце “Песняры

Прыдзіўнікі краю” (2010), мае падзяку Беларускай Праваслаўнай Царквы Палацкай Епархіі “За актыўны ўдзел у духоўна-асветніцкай праграме «Беларусь праваслаўная»” (2011).

Таццяна КОНЫШАВА

У Гомельскай абласной універсальнай бібліятэцы імя У. І. Леніна адкрылася персанальная выстаўка члена Беларускага саюза мастакоў і Саюза пісьменнікаў Беларусі Генадзя Говара “Мастацтва і паэзія ў книзе”.

Яна прысвячана Году кнігі і 45-годдзю творчай дзейнасці Г. Говара ў жывапісі, графіцы, пазії.

У экспазіцыі прадстаўлены цыкл з 20 графічных работ “Рысы эры”, усе яны падораны абласнай універсальнай бібліятэцы. Экспануюцца таксама жывапісныя і графічныя работы, партрэты пісьменнікаў М. Башлакова, У. Федасенкі, М. Пазнякова і іншых.

Генадзь Говар — аўтар кніг пазії “Мае абпаленія крылы”, “Незамглена ўсмешка”,

“Мой нечаканы вершапад”, “Князь-возера”, “Ты мяне пацалавала”, “Акунёўская бітва”; удзельнік шматлікіх калектыўных выданняў; лаўрэат літаратурных прэмій памяці Івана Мележа, М. Доўнар-Запольскага (Бел

Калі ў Масты завітае Калабок?

Таццяна КУЗНЯЧЭНКАВА,
фота аўтара
і Мікалая Павядайкі

— Разбой я захапіўся прыкладнамі ў 80-я, гадоў у трыццаць. Жылі мы тады на Гомельшчыне, якраз «кіну» мора. Пазнаёміўся з людзьмі, якія займаліся разбоям. Сам жа дагэтуль захапляўся маліваннем, чаканкай — карацей, тым, чым і многія іншыя маладыя людзі раней цікавіліся. Лёс звёў з выпускніком Строганаўскага вучыліща Віктарам Курганавым, нас сабралася невялікая каманда з шасці чалавек. Займаліся аздабленнем дзіцячых пляцовак, розных памяшканняў, у гэтым цесна супрацоўнічалі з мясцовай уладай...

— **Пасля аварыі на ЧАЭС пераехалі ў Масты?**

— Так, і апошнія чатыры гады працую ў Мастоўскім РУП ЖКГ. Дырэктар яго Аляксандр Фралоў — вялікі энтузіяст.

— **Упрыгожыць горад — яго ідэя?**

— Мабыць, у роўнай ступені яго і мая. З чаго ёсё началася? У цэнтры горада быў стары непрэрабны калодзеж, яго вырашылі засыпаць, але дырэктар запытаяў, ці можна што прыдумаць. Зразумела, можна. Вось, аздобілі (выклалі па перыметры брусоў, усталявалі замест апор для даху фігуры бабкі і дзеда, дах стылізавалі пад саламяны — і атрымалася надта хораша. — Т. К.). Усім спадабалася. Так і пайшло. Дзясятак калодзежаў ужо дакладна зрабілі. І ўсе розныя. (Трэба сказаць, аздобілі не толькі калодзежы — ёсьць у самым цэнтры горада, дзе захаваліся векавыя дубы — іх гарманічна ўпісалі ў сучасныя модныя газоны, — і лавачка з дзядком, што вырашыў адпачыць і нібы запрашае іншых далучыцца. — Т. К.)

— **Гэта сапраўдная творчасць.**

— Як сказаць... Гэта народныя традыцыі. У свой час бела-

два-тры дзесяцігоддзі таму, як помніца мne дасюль, горад Масты быў падобны да казкі. Літаральна на беразе Нёмана, дзе пачынаецца лес, знаходзіўся дэндропарк. З велічэнымі магутнымі дубамі, адзін — дакладна з «Руслана і Людмілы» Аляксандра Пушкіна: ланцуг, вось-вось, здаецца, і кот выйдзе... Там жа, на ўзлеску — і хатка на курыных лапках, і мяждведзь з лесавіком, і шмат іншых казачных герояў ды жывёл, нават экзатычных. Два дзесяцігоддзі таму гэта яшчэ было... Неўзабаве ў горад прыехаў чараўнік, а разам з ім і казка. Новая і прыгожая. Яе стварае разбяр па дрэве Уладзімір Япанчынца.

русы славіліся сваімі разбярамі, па ўсёй Расіі афармлялі саборы, цэрквы. А цяпер... Многія заканчваюць спецыяльныя ўстановы, Мірскі каледж, да прыкладу, але працујуць — менавіта разбярамі — адзінкі.

— **Калі мала майстроў, тым больш унікальная іх работа.** Але мне здаецца, вы ставіцеся да гэтага як да нечага вельмі паўсядзённага...

— Усё разам пераплялося: і работа, і захапленне. Мне па-

даецца, гэта добра. Адпачынак — субота і нядзеля, калі раптам не ўзнікне жаданне «ўлезці» ў майстэрню. А ўзнікае яно кожны дзень.

— **I па выхадных?**

— Нават па святах! Жонка не дазваляе працаўца, кажа, сёня святы дзень, нельга.

— **Калі працісці па вуліцах горада, усюды можна заўважыць ваши работы: і згаданыя калодзежы, і выявы жывёл у парку, і пару закаханых ля прыступак у аддзел**

даецца, гэта добра. Адпачынак — субота і нядзеля, калі раптам не ўзнікне жаданне «ўлезці» ў майстэрню. А ўзнікае яно кожны дзень.

— **I па выхадных?**

— Нават па святах! Жонка не дазваляе працаўца, кажа, сёня святы дзень, нельга.

— **Калі працісці па вуліцах горада, усюды можна заўважыць ваши работы: і згаданыя калодзежы, і выявы жывёл у парку, і пару закаханых ля прыступак у аддзел**

Казачнік ці лесавічок. Мне здаецца, падобны да аўтара.

ЗАГСа... А што яшчэ хацелі б зрабіць?

— Дзіцячы гарадок. У нас вельмі добры парк над Нёманам, калі падвяснога моста. Дырэктар, дарэчы, таксама не супраць. Але пакуль гэта толькі задумкі. Ды і цяжка аднаму тулу ж хацінку зрабіць, сюжэт па казцы разгарнуць...

— **Вы любіце казкі?**

— Казкі? (Усміхаецца.) Хто іх не любіць! Але мы вырастаем, і неяк не да казак становіцца.

— **Але вам, здаецца, «да казак».** Якую б вы хацелі ўвасобіць?

— Ведаецце, сюжетаў столькі, што нават не магу пералічыць. (Уладзімір Андрэевіч на момант задумваецца, але адразу ж яго вочы загараюцца, і, здаецца, ён нешта ўяўляе. — Т. К.). Я б пачаў з «Калабок», таму што для дзяцей гэта самае близкае, гэта першая казка, якую чытаюць. Але там такое шырокое поле дзеянасці! Па сваёй задуме, паставіў бы хатку, дзеда з бабкай ля аckenца, сцежачку б выкладаў каменнем, зрабіў плецені, пасля аднаго за другім змясціў бы звяроў-персанажаў... Думаю, атрымалася б цікава.

— **Што ж, будзем чакаць, калі ў Масты завітае Калабок.**

Адзін з калодзежаў, што упрыгожваюць цэнтральную вуліцу Савецкую.

З глыбінкі

Віват кадэты!

У пяты раз у інтытуце тэалогіі імія Кірыла і Мяфодзія Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта праводзіўся конкурс даследчых работ на рэлігійную тэматыку. У гэтым годзе было прадстаўлена каля тысячы даследаванняў на тэму «Біблейскія сюжэты ў мастацтве», у тым ліку і працы са Слонімскай школы № 9.

Кадэцкі корпус школы даўно супрацоўнічае з Мінскай духоўнай семінарыяй і благачынным Слонімскай царкоўнай акругі Вадзімам Пятліцкім. Таму кадэты зацікавіліся тэмамі, працаванымі арганізаторамі конкурсу. Яны падрыхтавалі навуковую працу «Вобраз Ісуса Хрыста ў мастацтве» і сачыненне пра хрысціянская каштоўнасці.

Па выніках конкурсу кадэты Павел Піскуноў і Віталь Пышко былі ўзнагароджаны заахвочальнымі дыпломамі, а іх сабрьи Раман Герасімчык і Марк Касабуцкі — дыпломамі II ступені. Падарункам для іх стала кніга «Цветная фотография Российской империи 1905 — 1917 гг.» і наведванне Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі.

Яна МАЙСЕЙЧЫК,
г. Слонім

Вышываная краіна

Па ўмениі вышываць спрадвеку меркавалі пра жаночае працалюбства і здолнасці. Сёння гэты від творчасці, які, здавалася, страціў папулярнасць, ізноў набывае «другое жыццё». А для Святланы Швед вышыўка стала справай усяго жыцця. Святлана Мікалаеўна — выкладчык класа народнай творчасці Клянцацкага Дома культуры Пружанска гарада. І, пэўна, кожны, хто бываў у яе кабінцы, пагодзіца, што там створана казачная краіна. Пра новагоднія святы нагадвае аб ёмнай кампазіціі, зробленая з тканины, — у прыгожых санях, запрэжаных коньмі, імчыць з падарункамі Дзед Мароз. Даўней позірк прыцягвае вязаныя каравай у натуральную вельчыню, а на століку калі акна ў промянях сонца пераліваецца лістота дрэўцаў з бісеру і паетак, лебедзі на сур'етцы распасцёрлі свае накрухмаленныя крылы, на паліцах шчыльна размясціліся мяккія цацкі...

Але асноўнае захапленне Святланы Швед — вышыўка. Канвой для першых яе вышыванак паслужыў старыя вышываныя работы, скаваныя ў шафах вясковых майстров. Між іншым, Святлана часта давала новае жыццё такім карцінам: бабулі і сёння без шкадавання аддаюць рагігеты, якія ў руках маладой майстрыхі пачынаюць ітраць новымі колерамі. Затым Святлана стала каштраваць сюжэты са схемамі, надрукаваных у часопісах, на запашвала літаратуру, з часам стала даўніць карціны ўласнымі элементамі, а сёння яна і сама можа скласці схему для вышыванкі. Аўтарству Святланы Швед належыць больш як сто работ.

— Я дару іх рэдка, — прызнаецца Святлана, — цяжка развітвацца з рэчамі, у якія ўклала душу. Аддала, напэўна, не больш як дзесяць: адну — бабулі, некалькі дастаўліся знаёмым, дзве выставіла на продаж у сувенірную лаўку ў Ружанскі музей, ікона была ўручана Прэзідэнту Беларусі падчас нарадавання ім нашага аграгарадка.

У бліжэйшы час работы майстрыхі можна будзе пабачыць у Пружанскім палацыку — там плануецца наладзіць выставу.

Марына ВАКУЛЬСКАЯ,
г. Пружаны

Куток таемнасці

Міра ІЎКОВІЧ

Практыка сузірання і любоў да прыроды на Усходзе заўсёды спрыялі вытанчанаму і асабліваму ўспрыманню прыгажосці. Нездарма там лічаць, што кожны прадмет, які б малы і незадаважны ён ні быў, утрымлівае ў сабе цэлы Сусвет.

Такі творчы і медытатыўны занятаў, які бансай, дае магчымасць адысці ад мітусні сучаснага жыцця, убачыць малое ў вялікім, адчуць сябе творцам, робячым мініяцюрныя скульптуры з жывога матэрыялю. Бансай — гэта расліна ў нізкім кантэйнеры. Але не кожнае маленькае дрэўца — бансай. Бо сапраўдны бансай — гэта твор мастацтва, і яго аўтар кіра-

Лепш адзін раз убачыць

ваўся пэўнымі правіламі для ўзнаўлення і іdealізацыі жывой прыроды ў мініяцюры.

Гомель не застаўся ўбаку ад павеяў вытанчанага Усходу. Пацвярджэнне таго — выстаўка карліковых дрэў Дзмітрыя Віхара, якая адкрылася ў палацы Румянцевых і Паскевічаў. Дзмітрый ужо больш як дзесяць гадоў стварае ўласную калекцыю бансай. Першым дрэвам у ёй была акацыя. Потым з явіліся ясень, хвоя, кітайскі клён, аліва, размарын, са-мшыт, адамаў яблык, шматлікі дрэвы

масцовага паходжання, якія эксперыментатар выгадаваў з насення на ўласнай дачы. Но спецыяльных дрэў для бансай не існуе. Уся справа ў тэхніцы. Мініяцюрныя дрэўцы растуць гэтулькі ж, колькі звычайнія, — дзесяцігоддзі і стагоддзі, а неабходныя форма і памеры атрымліваюцца дзяякуючы асабліваму догляду. Для гэтага неабходна часта абрацаць галінкі і карані, выгінаць ствалы.

Зразумела, можна шмат казаць пра прыгажосць бансай, але лепш адзін раз убачыць гэтыя творы мастацтва.

Афарызм

З нас кожны мае ціхі свой куток
І ў ціхім тым кутку — па абеліску.

Яўгенія ЯНІШЧЫЦ

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета ўзнагароджана ордэнам Дружбы народаў
Заснавальнікі: Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
ГА «Саюз пісменнікаў Беларусі», РВУ «Літаратура і Мастацтва»

Галоўны рэдактар Таццяна Мікалаеўна СІВЕЦ

Рэдакцыйная калегія:

Віктар Гардзей
Уладзімір Гінலамёдаў
Вольга Дадзімава
Уладзімір Дуктаў

Віктар Кураш
Алесь Марціновіч
Мікола Станкевіч
Мікалай Чаргінец

Анатоль Казлоў
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адзінкоўскі
Адзінкоўскі
Адзінкоўскі
Адзінкоўскі

бухгалтерыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73
E-mail: lim_new@mail.ru

Адрес у Інтэрнэце:

www.lim.by

Пры перадруку просьба спасылацца на «Лім». Рукапісы рэдакцыі не вяртаюцца і не рэцензуюцца. Аўтары допісайць у рэдакцыю паведамляюць сваё праўніцтво, поўноту імя імя па баку, паштартную звесткі, асноўнае месца працы, зваротны адрас.

Пазыцыі рэдакцыі можна не супадаць з меркаваннямі і думкамі аўтараў публікацый.

Набор і вёрстка камп'ютарнага цэнтра РВУ «Літаратура і Мастацтва».

Выходзіць раз на тыдзень

на пятыніцах.

Выдавец:

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Літаратура і Мастацтва».

Друкарня «Республіканская

унітарная прадпрыемства

«Выдавецца «Беларускі Дом друку»

г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.